

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

Apskaita, finansai ir bankininkystė
Kodas 62404S102

ASTA MOCKEVIČIŪTĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

APSKAITOS POLITIKOS ĮTAKA PELNO VALDYMUI

Kaunas 2010

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

ASTA MOCKEVIČIŪTĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

APSKAITOS POLITIKOS ĮTAKA PELNO VALDYMUI

Darbo vadovas _____
(parašas)

Doc. dr. Kristina Rudžionienė
(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2010

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
ĮVADAS	6
1. PELNO VALDYMO TYRIMAI FINANSINĖS APSKAITOS TEORIJOJE	6
<i>1.1. Pozityviosios apskaitos teorijos požiūris į pelno valdymą.....</i>	<i>9</i>
<i>1.2. Pelno valdymas plačiąja prasme ir kūrybinė apskaita</i>	<i>11</i>
<i>1.3. Pelno valdymas siaurąja prasme.....</i>	<i>17</i>
2. APSKAITOS POLITIKOS ĮTAKOS PELNO VALDYMO TYRIMUI LIETUVOJE METODOLOGIJA	23
<i>2.1 Tyrimo metodika ir jos apribojimai.....</i>	<i>23</i>
<i>2.2. Pelno valdymo galimybių Lietuvoje analizė</i>	<i>29</i>
3. APSKAITOS POLITIKOS ĮTAKOS PELNO VALDYMO TYRIMAS LIETUVOS ĮMONĖSE.....	44
<i>3.1. Pelno valdymo Lietuvoje ypatumai.....</i>	<i>44</i>
<i>3.2. Tyrimo rezultatų aptarimas.....</i>	<i>54</i>
IŠVADOS.....	57
SANTRAUKA	59
SUMMARY	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS	63
PRIEDAI.....	70

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

IMT – ilgalaikis materealusis turtas;

FIFO – anglišku žodžių *first in first out* trumpinys;

LIFO - anglišku žodžių *last in first out* trumpinys;

LR – Lietuvos Respublika;

MVĮ – mažos ir vidutinės įmonės;

NT – nematerialusis turtas;

PAT – pozityvioji apskaitos teorija;

PMĮ – pelno mokesčio įstatymas;

PV – pelno valdymas;

TAS – tarptautiniai apskaitos standartai;

VAS – verslo apskaitos standartai.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Veikiančių Lietuvoje ir Kauno mieste ūkio subjektų skaičius 2010 m. sausio 1 d. pagal ūkio subjektų dydį	25
2 lentelė. IMT nusidėvėjimo skaičiavimo metodai.....	37
3 lentelė. Įmonių pasiskirstymas pagal juridinį statusą	45
4 lentelė. Įmonių pasiskirstymas pagal pagrindinę veiklos rūšį	46
5 lentelė. Įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių	46
6 lentelė. Pelną didinančių/mažinančių apskaitos politikos metodų ir būdų pasirinkimas.....	53
7 lentelė. Finansinio svorto ir pelną lemiančių apskaitos metodų ir būdų koreliacinė analizė.....	54
8 lentelė. Įmonės dydžio ir pelną lemiančių apskaitos metodų ir būdų koreliacinė analizė.....	55

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Apskaitos manipuliacijų tyrimų kryptys	13
2 pav. Įmonės charakteristikų ir pelno valdymo tikslų galimi ryšiai.....	21
3 pav. Svarbiausi pelną didinantys/mažinantys apskaitos politikos pasirinkimai	43
4 pav. Įmonės nuosavybės koncentracija.....	47
5 pav. Įmonių vadovų atlyginimų priklausomybė nuo veiklos rezultatų.....	47
6 pav. Įmonių apmokestininamojo pelno skaičiavimas	48
7 pav. NT tyrimo išlaidų registravimas	49
8 pav. NT tobulinimo išlaidų registravimas.....	49
9 pav. Minimalios IMT vertės nustatymas	51

IVADAS

Darbo aktualumas. Įmonė yra tarpinė jungtis tarp jos savininkų ir vadovų, kurios vienas pagrindinių tikslų - pelno siekimas. Rinkos ekonomikos sąlygomis įmonė privalo dirbti pelningai, nes kitu atveju jos egzistavimas netektų prasmės. Kai vadovai bei akcininkai turi įvairaus pobūdžio planų ateityje, kyla poreikis siekti didesnio ar mažesnio pelno apskaičiavimo, todėl įmonių vadovai vis daugiau dėmesio skiria pelno valdymui, siekdami naudos tiek sau, tiek akcininkams. Įmonės pelnas priklauso nuo veiklos masto, verslo aplinkos, paklausos, gyventojų perkamosios galios bei konkrečių apskaitos sistemos principų (Juozaitienė, 2007): ilgalaikio turto nusidėvėjimo skaičiavimo būdo, turto įvertinimo būdo, atsargų apskaitos metodo, atidėjinių ir kitų apskaitos politikos pasirinkimų. Pasirinkta tam tikra apskaitos sistemos principų kombinacija padeda įmonės vadovams pakreipti norima linkme pelną, t.y. padidinti arba sumažinti. Apskaita ir finansai nėra tikrovė, o tik jos „atspindys“, kurio tikslumas priklauso nuo įmonės buhalterių ir finansų specialistų gebėjimų, įmonės vadovo formuojamų strateginių įmonės tikslų (Juozaitienė, 2007). Parenkant ir tvirtinant apskaitos politiką galima pasirinkti vieną iš kelių alternatyvių galimybių, labiau naudingų įmonei ar tiesiogiai jos vadovui, t.y. formuoti pelną didinančią arba pelną mažinančią apskaitos politiką. Todėl įmonių vadovai vis dažniau siekdami naudos stengiasi tokiu būdu pakreipti finansinių ataskaitų duomenis reikiama linkme.

Mokslinė problema ir jos ištyrimo lygis. Užsienio literatūroje pelno valdymas - aktuali tyrimų sritis ir plačiai mokslininkų analizuojama tema jau ne vieną dešimtmetį. Šią temą nagrinėjo Ball ir Foster (1982), Healy (1985), DeAngelo (1986), Jones (1991), Dechow, Sloan ir Sweeney (1995, 1996), Stolowy ir Breton (2000, 2004), Rafic (2002), Aljifri (2007) ir daugelis kitų. Autoriai dažniausiai nurodo ir tyrinėja pelno valdymo motyvus ir metodus. Tačiau dažniausiai tiriamos stambios įmonės, kurių finansinių ataskaitų duomenys, taikoma apskaitos politika pateikiama tam tikrose visiems prieinamose duomenų bazėse. Mažos ir vidutinės įmonės iki šiol beveik netiriamos ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse. Todėl atlikus analitinį pelno valdymo galimybių tyrimą, siekiama išskirti pagrindines pelno valdymo praktines ypatybes Lietuvos mažose ir vidutinėse įmonėse.

Darbo **objektas** – pelno valdymas mažose ir vidutinėse įmonėse.

Šio darbo **tikslas** – išanalizavus, kokiais aspektais užsienyje tyrinėjamas pelno valdymas, nustatyti teorines apskaitos politikos pasirinkimo galimybes siekiant valdyti įmonės pelną bei suformuoti pagrindines pelno valdymo ypatybes mažose ir vidutinėse Lietuvos įmonėse.

Šiam tikslui pasiekti iškelti šie svarbiausi **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti pelno valdymo aiškinimą finansinės apskaitos teorijoje;

2. Išnagrinėti apskaitos politikos pasirinkimus, padedančius padidinti ar sumažinti įmonės pelną;

3. Ištirti Lietuvos mažų ir vidutinių įmonių pelno valdymo praktiką bei suformuoti pagrindines mažų ir vidutinių įmonių pelno valdymo ypatybes.

Hipotezės: H1 - įmonės finansinio svorto rodiklis yra tiesiogiai susijęs su pelną didinančiais apskaitos politikos metodais ir būdais.

H2 - įmonės dydis yra atvirkščiai susijęs su pelną didinančiais apskaitos politikos metodais ir būdais.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. *Pirmoji* teorinė darbo dalis skirta mokslinės literatūros analizei. Joje aprašomas pozityviosios apskaitos teorijos ir pelno valdymo ryšys, trumpai pristatomos pelno valdymo rūšys ir išanalizuojami pagrindiniai jo motyvai. *Antroje* darbo dalyje atliekamas analitinis Lietuvoje apskaitą reglamentuojančių VAS tyrimas, kuriuo siekiama išskirti ir išanalizuoti alternatyvius apskaitos politikos pasirinkimus viena ar kita linkme darančius įtaką pelnui. *Trečioje* darbo dalyje aprašomas atliktas empirinis tyrimas, kuriuo siekiama nustatyti Lietuvos pelno siekiančių įmonių apskaitos politikos įtaką pelno valdymui.

Tyrimo metodai: sisteminė mokslinės literatūros analizė ir sintezė, teorinis ir empirinis tyrimas. Empirinis tyrimas atliekamas remiantis antropologine/indukcine paradigma, kuri pagrįsta tikėjimu apie išliekančią apskaitos praktikos vertę. Pagrindinis tyrimo objektas: egzistuojanti apskaitos praktika. Remiantis antropologine/indukcine paradigma atliekamas tyrimas skirtas suprasti, paaiškinti ir prognozuoti apskaitos praktiką. Kiekybinei duomenų analizei naudojami matematinės statistikos metodai, kurie pagrįsti statistiniu dažnumu. Gauti rezultatai aprašomi aprašomosios statistikos metodais: grupavimu pagal esminius kokybinius požymius, koreliacija, kt. metodais. Statistiniai duomenys apibendrinami, pasitelkus statistinių išvadų teoriją, o gautos išvados pagrįstai naudojamos generalinei visumai apibūdinti.

Literatūros šaltiniai. Rašant darbą naudotasi Lietuvos ir užsienio autorių monografijomis, moksliniais straipsniais, norminiais dokumentais, reglamentuojančiais apskaitos tvarkymą Lietuvoje.

Darbo teorinė ir praktinė reikšmė. Šia tema atlikti empiriniai tyrimai apima užsienio šalių stambių įmonių patirtį. Pelno valdymo problematika Lietuvoje iki šiol nebuvo tirta.

Darbo apribojimai ir sunkumai. Atliekant tyrimą, susidurta su reikalingos informacijos ir duomenų surinkimo problema, kadangi įmonių buhalteriai/finansininkai labai nenoriai atsakinėjo į pateiktus anketų klausimus.

Darbo apimtis – 80 puslapių, pateiktos 8 lentelės, 9 paveikslai, pateikiami 6 priedai. Panaudoti 93 literatūros šaltiniai.

1. PELNO VALDYMO TYRIMAI FINANSINĖS APSKAITOS TEORIJOJE

Svarbiausias ir pagrindinis finansinės apskaitos tikslas – pateikti informaciją apie įmonės veiklą ir finansinius rezultatus plačiam informacijos vartotojų ratui. Vadovaujantis finansinėse ataskaitose pateikta informacija sprendimus priima tiek vidiniai, tiek išoriniai apskaitos informacijos vartotojai. Pelnas dažniausiai vertinamas kaip vienas svarbiausių finansinių ataskaitų elementų. Tačiau kaip teigia Juozaitienė (2007), interesų grupės skirtingai vertina ir interpretuoja įmonės jo reikšmę:

- kapitalo savininkai tikisi didesnio pelno, nes laukia didesnės grąžos iš investuoto kapitalo;
- valstybė ir atskiri jos administracinio susiskirstymo vienetai suinteresuoti pelninga verslo įmonių veikla, kadangi nuo jos priklauso bendras šalies ekonominis augimas ir nacionalinio biudžeto pajamos;
- įmonės vadovams didesnis įmonės pelnas rodo geresnius jų vadovavimo sugebėjimus;
- įmonės verslo partneriams didelis įmonės pelnas suteikia finansinio saugumo jausmą ir didesnę vykdomų sandorių patikimumą.

Remiantis aukščiau išvardintu pelno reikšmingumu, galima konstatuoti, kad vienas iš pagrindinių pelno valdymo siekių - pateisinti interesų grupių lūkesčius, sukuriant gražesnę vaizdą apie įmonę.

Mokslinėje literatūroje nurodomi ir plačiai tyrinėjami metodai, kaip analizuoti, valdyti pelną, kaip jį optimizuoti ir jo siekti. Todėl galima teigti, kad pelnas yra ne tik tikslas, bet ir rodiklis, kurį analizuojant galima nustatyti įmonės veiklos efektyvumą, silpnąsias ir stipriąsias jos veiklos puses.

Pelno valdymas (toliau PV) gali būti analizuojamas iš dviejų perspektyvų: apskaitos ir finansų valdymo. Šiame darbe analizuojamas PV iš apskaitos pusės ir daugiausia dėmesio skiriama apskaitos politikos alternatyviems pasirinkimams, kurie vienaip ar kitaip gali lemti įmonės veiklos rezultatus.

PV yra iš anksto apgalvotas procesas. Todėl pasirinkta tam tikra apskaitos sistemos principų kombinacija padeda įmonės vadovams pakreipti norima linkme pelną, t.y. formuoti pelną didinančią/mažinančią apskaitos politiką.

Mokslinės apskaitos literatūros analizė parodė, kad Pozityvioji apskaitos teorija (toliau PAT) nagrinėjanti apskaitos politikos pasirinkimo įmonėje veiksnius, įtakojo PV ir kitų apskaitos manipuliacijų aiškinimo, tyrimo ir prognozavimo atsiradimą. Toliau išsamiau panagrinėsime PAT esmę ir jos ryšį su PV.

1.1. Pozityviosios apskaitos teorijos požiūris į pelno valdymą

Watts ir Zimmerman nuo 1978-ųjų metų pradėjo plėtoti PAT. Autoriai susistemino pozityvų požiūrį į apskaitos teoriją ir išdėstė, kad šios teorijos pagrindinis tikslas yra paaiškinti ir prognozuoti apskaitos praktiką, t.y. paaiškinti, stebėti, ir numatyti apskaitos tendencijas (Cardoso ir kt., 2008). Kitaip tariant, PAT pateikia įrodymus, kodėl egzistuoja alternatyvūs apskaitos metodų pasirinkimai (Christensen ir Mohr, 1995). Watts ir Zimmerman (1978) teoriją apibrėžia, kaip mokslinę, empirinę ir išimtinai ekonomika pagrįstą apskaitos teoriją, kurios atsiradimą sąlygojo praktiniai poreikiai, nes buhalterinės apskaitos teorijos turėjo pagrįsti lobizmą vienu ar kitų apskaitos procedūrų atžvilgiu. Taigi teorija turėjo pagrįsti skirtingas pozicijas, kurias užima politiniame procese (pvz., standartų kūrime) dalyvaujančios grupės.

PAT vienas pagrindinių siekių yra paaiškinti, kodėl apskaita yra tokia, kokia ji yra, kodėl buhalteriai atlieka vienokius, o ne kitokius veiksmus ir kokį poveikį visa tai turi įmonės išteklių panaudojimui (Jensen ir Meckling, 1976). Kaip teigė Watts ir Zimmerman (1990), pozityvūs tyrimai siekia plėtoti teoriją, kuri galėtų paaiškinti pastebėtus reiškinius apskaitoje ir nustatyti apskaitos politikos priklausomybę nuo įvairių veiksnių (pvz., įmonės tikslų, vidinių ir išorinių apskaitos informacijos vartotojų, apskaitos reglamentavimo ir pan.). Kitaip sakant, paaiškinti ir prognozuoti apskaitos politikos pasirinkimą skirtingose įmonėse, nustatant, kurios įmonės naudos ir kurios nenaudos konkretų apskaitos metodą. Apibendrinant galima pabrėžti, kad PAT esmė - visuotinis gerovės maksimizavimas, o pagrindinis tikslas yra paaiškinti ir numatyti apskaitos praktiką.

PAT svarbiausiu elementu laiko visų individų (akcininkų, kreditorių, įstatymų leidėjų, politikų, buhalterių, organizacijų ir pan.) egoizmą, nes jų gerovė gali priklausyti nuo apskaitos procedūrų ir metodų. Natūralu, jog šių individų egoistiniai tikslai kartais būna priešingi, todėl nuo to, kaip šie prieštaravimai sprendžiami, ir priklauso pasirenkami apskaitos metodai bei praktinės procedūros. Tačiau įmonės atžvilgiu stipriausią įtaką turinčios interesų grupės, įmonės savininkai ir vadovai, neabejotinai turi didžiausią įtaką apskaitos politikos formavimo procese (Watts ir Zimmerman, 1978).

Anot Sinha (2008), pozityvaus apskaitos požiūrio tikslas - generuoti ir patikrinti hipotezes apie veiksmus, lemiančius apskaitos praktiką. Watts ir Zimmerman (1978, 1990) išskyrė tris pagrindines šios teorijos hipotezes:

- įmonės vadovų premijų hipotezė;
- skolinto ir nuosavo kapitalo santykio, t.y. finansinio sverto hipotezė;
- politinių išlaidų, kitaip dar vadinama įmonės dydžio hipotezė.

Išvardintos hipotezės išskiria veiksnius, kurie daro įtaką apskaitos metodų pasirinkimui skirtingose įmonėse. Todėl tikslinga trumpai aptarti kiekvieną iš jų.

Vadovų premijų hipotezė teigia, kad įmonių vadovai, kurių gaunamos premijos ir/ar atlyginimas tiesiogiai priklauso nuo įmonės uždirbamo pelno, labiau tikėtina, kad naudos apskaitos metodus, kurie didina einamojo laikotarpio pelną. Tačiau jeigu ataskaitinio laikotarpio pelnas yra žemiau minimalaus akcininkų nustatyto lygio ir tikėtina, kad premija nebus mokama, tuomet vadovai yra linkę būsimųjų laikotarpių išlaidas perkelti į einamąjį laikotarpį, siekiant padidinti būsimųjų laikotarpių pelną ir tikėtis premijos ateityje (Watts ir Zimmerman, 1990). Premijų sistemos kuria stimulą vadovams išrinkti buhalterines procedūras didinančias įmonės pelną, tokiu būdu padidinant premijos gavimo atitinkamu laikotarpiu tikimybę. Žiūrint iš Lietuvos perspektyvos, ši hipotezė negali būti patvirtinta praktiškai, kadangi šalies įmonėse iki šiol beveik nėra taikoma vadovų premijavimo sistema priklausanti nuo įmonės uždirbamo pelno, tačiau tikėtina, kad jei įmonės vadovas yra ir įmonės akcininkas, įmonė rinksis pelną didinančius apskaitos metodus, nes įmonės savininkų pagrindinis tikslas – nuosavybės maksimizavimas.

Ši hipotezė daugiausiai pritaikoma tiriant JAV įmones. Tai patvirtina Fox (1980) atliktas tyrimas, kuriuo nustatyta, kad net 90 % iš tūkstančio didžiausių JAV pramonės įmonių naudojo vadovų premijų sistemas, kurios tiesiogiai priklauso nuo įmonės pajamų arba uždirbamo pelno dydžio. Tikėtina, kad ir dabar situacija išlikusi panaši.

Skolos ir nuosavo kapitalo santykio hipotezė prognozuoja, kad kuo didesnis įmonės skolos ir nuosavo kapitalo santykis, tuo didesnė tikimybė, kad vadovai naudos pelną didinančius apskaitos metodus, siekiant parodyti didesnę pelną ir sumažinti įsipareigojimų nevykdymo išlaidas. Daugelis užsienio autorių empiriniais tyrimais patvirtino finansinio sverto hipotezę, tačiau nemažai tyrėjų gavo prieštarigus rezultatus arba atmetė šią hipotezę (Zinkevičienė, Rudžionienė, 2005). Ši hipotezė yra daug realesnė ir žvelgiant iš Lietuvos įmonių perspektyvos. Zinkevičienės ir Rudžionienės (2005) tyrimas hipotezę patvirtino stambiose Lietuvos įmonėse: nustatytas silpnas ryšys tarp įmonės finansinio sverto ir pasirenkamos apskaitos politikos. Tačiau mažose ir vidutinėse įmonėse (toliau MVI) hipotezė buvo atmesta, nenustačius jokio reikšmingo ryšio tarp finansinio sverto rodiklio ir apskaitos politikos pasirinkimo. Vaičiulytės – Petrauskienės (2009) atliktas tyrimas 40 - yje Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų įmonių šią hipotezę taip pat atmetė.

Politinių išlaidų hipotezė teigia, kad stambios įmonės, labiau nei mažos, dažniau yra linkę naudoti apskaitos metodus, kurie sumažina einamojo laikotarpio pelną, perkeldami jį į būsimuosius laikotarpius. Politinės išlaidos ir įmonės dydis yra tiesiogiai proporcingi kintamieji šioje hipotezėje. Kaip pagrindinė prielaida išskiriama, kad stambesnės įmonės yra labiau politiškai matomos ir stebimos

visuomenės negu smulkios įmonės, todėl jos patiria daugiau politinių išlaidų. Dauguma atliktų empirinių tyrimų patvirtino šią hipotezę, tačiau tik didžiausiose kompanijose ir dažniausiai priklausančiose dujų ir naftos pramonei. Ball ir Foster (1982) kaip vienu pagrindinių šios hipotezės trūkumų įvardino kitus kintamuosius tokius, kaip narystė pramonės šakos asociacijose ir pan., į kuriuos yra neatsižvelgiama. Tačiau iki šiol nėra jokios kitos teorijos, galinčios empiriškai įrodyti priklausomybę tarp įmonės dydžio ir apskaitos politikos pasirinkimo, išskyrus politinių išlaidų hipotezę. Zinkevičienės ir Rudžionienės (2004) atliktas įmonės dydžio hipotezės empirinis tyrimas Lietuvos įmonėse šios, kaip ir finansinio svarto, hipotezės nepatvirtino. Tyrimo rezultatai parodė, kad nepriklausomai nuo įmonės dydžio, dauguma Lietuvos įmonių renka pelną didinančius nusidėvėjimo ir atsargų apskaitos metodus: 93% tirtų įmonių rinkosi tiesinį nusidėvėjimo metodą ir 72% - FIFO atsargų apskaitos metodą. Vaičiulytės – Petrauskienės (2009) atliktas tyrimas šios hipotezės taip pat nepatvirtino.

Australų mokslininkai Aitken ir Loftus (1994) atliko tyrimą nekilnojamo turto sferoje veikiančiose įmonėse, kurio pagrindinis tikslas patikrinti visas tris pagrindines PAT hipotezes ir ištirti apskaitos politikos pasirinkimą sąlygojančius veiksnius. Gauti rezultatai parodė, kad tik vadovų premijavimo sistema yra svarbus veiksnys nekilnojamojo turto sferos įmonėse, darantis įtaką apskaitos politikos pasirinkimui. Tuo tarpu finansinio svarto ir politinių išlaidų hipotezės buvo nepatvirtintos. Inoue ir Thomas (1996) analizavo veiksnius turinčius įtakos apskaitos politikos pasirinkimui Japonijos įmonėse. Atlikto tyrimo rezultatai buvo priešingi nei Aitken ir Loftus (1994). Mokslininkai nenustatė reikšmingo ryšio tarp apskaitos politikos pasirinkimo ir vadovų atlyginimų bei premijų, tuo tarpu finansinio svarto ir politinių išlaidų hipotezės buvo patvirtintos.

Kaip teigia Beattie ir kt. (1994), PAT padarė didelę įtaką įmonių finansinių ataskaitų supratimui ir analizei. Visų pirma, ji paaiškino kas daro įtaką apskaitoje naudojamų tam tikrų metodų pasirinkimui, o taip pat patvirtino pelno valdymo egzistavimą įmonėse. PAT taip pat davė pradžią daugybei kiekybinių empirinių tyrimų, kurie yra pagrįsti šios teorijos prielaidomis (Melis, 2007). Pelno valdymo empiriniai tyrimai taip pat remiasi aukščiau aptartomis PAT hipotezėmis, siekiant jas patvirtinti arba paneigti.

1.2. Pelno valdymas plačiąja prasme ir kūrybinė apskaita

Mokslinėje literatūroje (Beattie ir kt. 1994, Stolowy ir Breton 2004, Aljifri 2007) dažnai sutinkama nuomonė, kad kaip PAT tyrimų kryptis, besiremianti pagrindinėmis jos hipotezėmis, susiformavo PV koncepcija.

Studijuojant ir analizuojant užsienio literatūrą šia tema, buvo susidurta su terminų panaudojimo problematika, sutinkami du terminai: „apskaitos manipuliacijos“ (angl. accounting manipulations) ir „pelno valdymas“ (angl. earnings management) – kurie neretai yra labai persipynę ar vartojami tapačiai. Darbe toliau naudojamas terminas „pelno valdymas“ (PV), kaip labiau suderinamas su pagrindiniu šio darbo tikslu ir uždaviniais, o siekiant apibendrinti visas PV ir kūrybinės apskaitos rūšis, naudojamas terminas „apskaitos manipuliacijos“.

Aljinović Barać ir Klepo (2006) pabrėžia, kad neretai tiek apskaitos mokslininkai, tiek praktikai apskaitos manipuliacijas apibrėžia neteisėtų veiksmų kontekste. Tačiau Jameson (1988) pažymi, kad nors apskaitos manipuliacijos asocijuojasi su neteisėta veikla, tai yra įvairios leidžiamos apskaitos priemonės ir būdai, padedantys norima linkme pakreipti finansinių ataskaitų rezultatus. Taip pat literatūroje kartais sutinkama ar netgi vartojama kaip tapačios sąvokos – „pelno valdymas“ (ar „apskaitos manipuliacijos“) ir įvairios apskaitos „klaidos ir apgaulės“ (žr. Kedia, Philippon 2009). Tačiau reikia atskirti, kad pastarasis procesas yra neteisėtas ir neleidžiamas, apskaitoje, anot Mackevičiaus ir Bartaškos (2003), egzistuojantis dėl dviejų pagrindinių priežasčių:

- žmonėms būdinga klysti;
- kai kurie žmonės sąmoningai daro klaidas siekdami tam tikrų tikslų.

Visos be išimties klaidos ir apgaulės, priešingai nei PV ir apskaitos manipuliacijos, yra neteisėti veiksmai, kurie mažina finansinių ataskaitų patikimumą ir jų, kaip svarbiausio informacijos šaltinio, vertę, t.y. iškraipo įmonės finansinius rezultatus, neparodo tikros būklės.

Analizuojant finansinės apskaitos literatūrą nustatyta, kad apskaitos manipuliacijos ir PV plačiai mokslininkų aiškinama ir tyrinėjama tema jau ne vieną dešimtmetį. Per pastaruosius kelis dešimtmečius PV problematika peraugo į vis labiau populiarėjančią koncepciją (Rath ir Sun, 2008). Šią temą plačiai nagrinėjo Ball ir Foster (1982), Healy (1985), DeAngelo (1986), Dye (1988), Jones (1991), Dechow, Sloan ir Sweeney (1995, 1996), Stolowy ir Breton (2000, 2004), Rafic (2002), Sen ir Inanga (2006), Aljifri (2007) ir daugelis kitų.

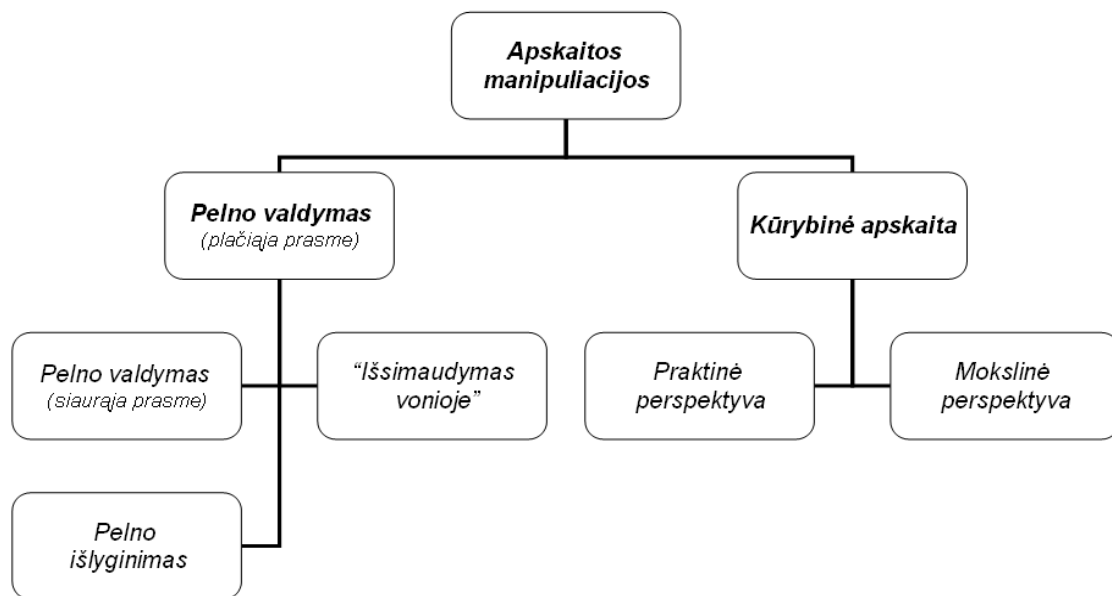
Susisteminius analizuotą PV literatūrą, galima išskirti pagrindinius klausimus, į kuriuos dažniausiai mokslininkai stengiasi atsakyti atlikdami įvairius tyrimus:

1. Kas yra PV?
2. Kodėl įmonių vadovai siekia valdyti pelną, t.y. jį padidinti arba sumažinti?
3. Kokiais būdais jie tai daro?
4. Kokios tokio jų elgesio pasekmės?

Šiame darbe toliau ir siekiama atsakyti į aukščiau iškeltus klausimus. Šioje darbo dalyje plačiau aptariami pirmieji du klausimai, atitinkamai antrojoje dalyje – trečiasis klausimas, o ketvirtasis – trečioje šio darbo dalyje.

Anot Stolowy ir Breton (2000, 2004), mokslinėje literatūroje daugiausia aprašomos apskaitos manipuliacijos, kurios yra atliekamos remiantis šalyse naudojamų apskaitos standartų, tarptautinių apskaitos standartų ar kitų apskaitą reglamentuojančių aktų leidžiamomis apskaitos informacijos registravimo, pateikimo alternatyviomis galimybėmis. Nemažai autorių (Healy, 1985; DeAngelo, 1986; McNichols ir Wilson, 1988; Jones, 1991; Dechow ir kt., 1996; DeGeorge ir kt., 1999) analizuoja ir kaupimų apskaitą, kaip vieną iš PV metodų, tačiau šiame darbe šios temos nenagrinėsime.

Apibendrinami atliktus PV tyrimus, Stolowy ir Breton (2000, 2004) išskiria dvi apskaitos manipuliacijų rūšis: pelno valdymą plačiąja prasme (angl. earnings management in a broad sence) ir kūrybinę apskaitą (angl. creative accounting), kurios dar skaidomos į mažesnes grupes (1 pav.). Toliau darbe ir remiamasi šių autorių pasiūlyta klasifikacija.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis STOLOWY, H.; BRETON, G. (2000, 2004)

1 pav. Apskaitos manipuliacijų tyrimų kryptys

Pastaraisiais metais vis labiau populiarėja ir įmonėse vis dažniau aptinkama, tačiau mokslinėje literatūroje mažai tyrinėjama ir mokslininkus ne itin dominanti apskaitos manipuliacijų rūšis - kūrybinė apskaita. Skirtingai nei PV ar pelno išlyginimas, kurie daugiau plėtojami akademikų, kūrybinė apskaita – koncepcija, kuri daugiausiai susijusi su profesionalais. Kūrybinė apskaita daugiausia aptinkama

anglosaksų apskaitos modelio šalyse, kur įstatyminė bazė yra orientuojama į savininkų poreikius, o buhalteriams paliekama veikimo laisvė. Pradėjusi plisti kaip Didžiosios Britanijos ir JAV kompanijų apskaitos problema, vėliau kūrybinė apskaita paplito ir kitose šalyse. Ji dažnai vertinama kaip etiškai nepageidaujama, bet yra ir ginama remiantis tuo, kad apskaitos informacijos vartotojai sugeba ją identifikuoti (Blake ir kt., 2000).

Literatūroje nėra visuotinai priimto ir naudojamo kūrybinės apskaitos apibrėžimo. Naser (1993), apibendrinęs mokslininkų siūlomus apibrėžimus, siūlo kūrybinę apskaitą apibrėžti kaip apskaitos duomenų transformaciją iš tokių, kokie jie iš tikrųjų yra, į tokius, kurie naudingi finansinių ataskaitų rengėjams, pasinaudojant galiojančiais apskaitos standartais, taisyklėmis ir/ar ignoruojant kelis ar visus juos. Kitaip tariant, pagrindinis ir beveik vienintelis šios apskaitos manipuliacijų rūšies tikslas – iš įstatymų ir kitų apskaitą reglamentuojančių dokumentų leidžiamų apskaitos būdų ir metodų pasirinkti tuos, kurie finansinėse ataskaitose leistų pateikti tokį veiklos rezultatą ar turto dydį, kokio norėtų įmonės vadovybė, nepažeidžiant pagrindinių apskaitos principų (Kalčinskas, 2006).

Anot Sen ir Inanga (2006), pagrindinis kūrybinės apskaitos egzistavimo motyvas – konfliktai tarp įvairių interesų grupių. Pavyzdžiui, akcininkų tikslas yra gauti daugiau kapitalo prieaugio iš akcijų kainų skirtumų ir gauti kuo dažniau ir kuo didesnius dividendus, tuo tarpu darbuotojų - gauti didesnę atlyginimą, šalies mokesčių institucijų noras surinkti kuo daugiau mokesčių. Šie trys skirtingų interesų grupių tikslai yra sunkiai suderinami tarpusavyje, todėl atsiveria terpė konfliktams, kurių rezultatas – kūrybinės apskaitos taikymas.

Kūrybinę apskaitą galima nagrinėti iš dviejų perspektyvų: praktinės, įskaitant buhalterius praktikus ir rinkos komentuotojus, ir mokslinės. Tačiau, kaip jau buvo minėta anksčiau, mokslininkų ši apskaitos manipuliacijų forma beveik netyrinėjama.

Siekis padidinti arba sumažinti atitinkamo laikotarpio įmonės pelną, t.y. PV, nėra naujas reiškinys apskaitos teorijoje ir praktikoje. PV yra aktuali tema tiek akademinės visuomenės nariams, tiek verslo sektoriaus atstovams (Upneja ir kt., 2008). Pirmosios jos užuomazgos siekia 1920 – uosius metus, kaip teigia atstovavimo teorija, dėl atsiradusių interesų konfliktų tarp įmonės vadovų ir akcininkų, tačiau moksliniai straipsniai šia tema pasirodė tik septintame praėjusio amžiaus dešimtmetyje. Vienas pirmųjų apie PV 1968 – aisiais metais rašė Copeland, kad kai kurių įmonių vadovai panaudoja įvairias apskaitos alternatyvas, siekdami sumažinti ar padidinti įmonės pelną.

PV problematiką daugiausia nagrinėja JAV, Kanados, Jungtinės Karalystės, Australijos ir Prancūzijos mokslininkai. Pastaraisiais dešimtmečiais šiai temai skiriama vis daugiau ir daugiau dėmesio. PV gali būti apibrėžtas daugeliu skirtingų būdų, todėl literatūroje sutinkama daug įvairių apibrėžimų. Kaip teigia švedų mokslininkai Bengtsson, Bergström ir Nilsson (2008), PV - koncepcija

turinti daug skirtingų pavadinimų: pelno išlyginimas, kūrybinė apskaita, „kosmetinė“ apskaita. Anot jų, Europoje daugiausia vartojamas terminas „kūrybinė apskaita“, o JAV "pelno valdymas". Tačiau vis dėl to aukščiau pateikta, Breton ir Stalowy (2000, 2003) siūloma klasifikacija yra labiau pagrįsta. Nors praktikoje neretai gali būti sunku atskirti atskiras atpskaitos manipuliacijų rūšis, tačiau kūrybinė apskaita ir PV tikrai nėra tapatūs terminai.

Vienas seniausių Copeland (1968) pateiktas apibrėžimas: PV - tai tam tikras siekis padidinti ar sumažinti grynąjį įmonės pelną. Tačiau tai turi ir platesnę prasmę. Tam pritaria Lewit (1998) PV apibūdinamas kaip "apskaitos fokusą", kai įmonių vadovai pasinaudodami finansinių ataskaitų lankstumu stengiasi padidinti pelną. Apibendrinant visus aukščiau pateiktus apibrėžimus, manau, patį tiksliausią PV apibūdinimą pateikia Braun ir Rodrigez (2008) teigdami, kad PV – tai įmonės vadovų naudojami apskaitos metodai ir pasirinkimai, turintys įtakos finansinių ataskaitų rinkinio rezultatams, o taip pat ir sandorių struktūrizavimas, siekiant pakreipti norima linkme finansinių ataskaitų duomenis arba siekis suklaidinti suinteresuotąsias šalis. Panašiai PV apibrėžia Garcia ir kt. (2005) - tai kryptingas finansinių ataskaitų tobulinimas ir keitimas arba suinteresuotųjų šalių klaidinimas, iškraipant realius įmonės veiklos rezultatus, siekiant mokestinės ar kitokios naudos. Skirtingai nei prieš tai aptarti apibrėžimai, Fischer ir Rosenzweig (1995) pabrėžia, kad PV tai tam tikra veikla, kuomet įmonės vadovai padidina (ar sumažina) tam tikro laikotarpio pelną, tačiau žvelgiant iš ilgojo laikotarpio perspektyvos, pelnas išlieka tas pats.

Užsienyje labai populiaru PV strategija – pelno išlyginimas. Daugiausia šią temą tyrinėja JAV, Kanados ir Prancūzijos mokslininkai. Graham ir kiti (2005) ištyrė, kad net 78 % įmonių vadovų yra linkę paaukoti mažą, vidutinį ar didelį pelną, kad parodytų kuo tolygiau augantį įmonės pelną ateityje. Taigi pelno išlyginimą galima apibrėžti kaip įmonės vadovų pastangas sumažinti ataskaitinių laikotarpių pelno pokyčius įvairiais leidžiamais apskaitos ir vadovavimo principų manipuliacijomis (Beidelman, 1973).

Pelno išlyginimo problematika pradėta tyrinėti dar šeštame praeito amžiaus dešimtmetyje. Prielaida, kad įmonės gali tyčia stengtis modeliuoti ir lyginti pelną iš pradžių buvo siūlyta Hepworth dar 1953 – aisiais metais ir vėliau išvystyta Gordon 1964 - aisiais metais (Stolowy ir Breton, 2000; Stolowy ir Breton, 2004).

Jie išskyrė pagrindinius pelno išlyginimo principus:

1) įmonės valdovų sprendimus dėl apskaitos principų pasirinkimo lemia jų naudos ir gerovės maksimizavimo kriterijus;

2) vadovų gabumai didėja kartu su jų darbo apsauga, jų gaunamo atlyginimo augimo laipsniu ir lygiu ir įmonės dydžio augimo laipsniu ir lygiu;

3) vadovų tikslų, nurodytų 2 teiginyje, pasiekimas iš dalies priklauso ir nuo akcininkų pasitenkinimo;

4) akcininkų pasitenkinimas įmone didėja kartu su vidutiniu įmonės pelno augimo laipsniu ir pelno stabilumu.

Iš šių teiginių buvo suformuluota teorema, kuri sako: jei 4 teiginiai yra teisingi, tai seka, kad vadovai savo galimybių ribose lygins įmonės pelną ar pelno augimo tempą (Stolowy ir Breton, 2000; Stolowy ir Breton, 2004).

Pelno išlyginimas turi aiškų ir konkretų tikslą, kuriuo siekiama pateikti pastoviai augantį pelną. Kai išrenkama nauja įmonės valdyba, ji stengiasi „išsivalyti sąskaitas“, kad galėtų ateityje išlyginti pelną, nuraminti savininkus ir parodyti stabiliai augantį įmonės pelną. Būtina atskirti ir netapatinti PV ir pelno išlyginimo sąvokų. Pastarasis procesas gali būti apibrėžtas kaip noras išlyginti pajamas ir perkelti dalį šio laikotarpio sąnaudų ateičiai, siekiant parodyti šio laikotarpio geresnius rezultatus, tikintis, kad didėjantis pelnas ateityje sugebės padengti perkeltas sąnaudas. Pažymėtina, kad užsienio kompanijos gan dažnai naudoja pelno išlyginimo metodiką, Lietuvoje ji kol kas aktuali tik nedaugeliui įmonių, kurios siekia padidinti savo einamojo laikotarpio akcijų vertę, išlaikyti investuotojų pasitikėjimą, ir galima teigti, kad tokios problemos dažniausiai yra būdingos bankų verslui (Galinienė, Mašalaitytė 2007).

Per pastaruosiuos keturis dešimtmečius pelno išlyginimas tapo populiaria apskaitos mokslinių tyrimų tema. Tiriant įmonių pelno dinamiką ir pelno išlyginimą patariama analizuoti ne trumpesnius nei 10 metų laikotarpius. Užsienio šalyse, kur įmonių finansinių ataskaitų rinkinius galima rasti duomenų bazėse, tokio tipo tyrimus atlikti nėra sudėtinga. Tačiau duomenų surinkimo sunkumai yra pagrindinė problema ribojanti pelno išlyginimo tyrimų atlikimą Lietuvoje.

Kiek rečiau sutinkama mokslinėje literatūroje apskaitos manipuliacijų tema – „išsimaudymo vonioje“ apskaita. Lietuvių kalboje dar nėra termino apibūdinančio tokią apskaitos formą, todėl naudojamas tiesioginis šio termino vertimas iš anglų kalbos.

PV, kai įmonės vairs atitenka naujam vadovui, ir yra vadinamas „išsimaudymu vonioje“. „Išsimaudymo vonioje“ apskaita yra lengvai suprantama, ją iliustruojant Stolowy ir Breton (2000, 2004) pasiūlytu pavyzdžiu: kai išrenkamas naujas Finansų ministras ir nauja Vyriausybė, jie dažniausiai teigia, kad biudžeto deficitas bus didesnis, nei buvo planuojama anksčiau, kadangi buvo rasta daug paslėptų išlaidų. Kitaip tariant, jie pasinaudoja suteikta galimybe, „išsivalyti balansą“ dėl to kaltindami prieš tai buvusią Vyriausybę, siekiant ateityje parodyti geresnius rezultatus. Analogiška situacija gali būti modeliuojama ir įmonėse: pasikeitus įmonės vadovui jis stengiasi „išvalyti sąskaitas“, siekdamas ateityje parodyti proporcingai ir stabiliai augantį pelną, o taip pat ir padidinti savo gaunamą naudą.

Nors „išsimaudymo vonioje“ problematika analizuojama apskaitos literatūroje jau beveik keturiasdešimt metų, tačiau empirinių tyrimų atlikta gana mažai. Vienas pirmųjų „išsimaudymo vonioje“ apskaitą pradėjo tyrinėti Moore (1973). Jis nustatė, kad nauji įmonės vadovai dažnai yra linkę būti pesimistais, nustatant turto vertę, pelno dydį, kurie yra koreguojami. Pagrindinis jo tyrimo tikslas buvo nustatyti, ar tam tikri pokyčiai įmonių apskaitoje buvo susiję su vadovų pasikeitimais.

„Išsimaudymo vonioje“ apskaitą Healy (1985) apibrėžė, kaip strategiją, kuomet pelnas sumažinamas, atidedant pajamas ar pagreitintai nurašant turtą. Jis apibūdino situacijas, kurios turi įtakos pelną didinančiai ar pelną mažinančiai apskaitos politikai. Kai nepasiekama žemiausia pelno riba, nuo kurios mokama premija įmonės vadovui, tuo laikotarpiu siekiama parodyti kuo mažesnę pelną ar didesnius nuostolius, patiriant einamuoju laikotarpiu būsimųjų laikotarpių sąnaudas, ir tai beveik visada garantuoja rekordinį pelną ir premijas ateityje.

Įdomias išvadas pateikė Elliott ir Shaw (1988). Jie teigia, kad „išsimaudymo vonioje“ apskaitos praktikos šaknys glūdi daugiau psichologijoje nei finansiniame altruizme. Lėtėjančioje ekonomikoje, parodant situaciją truputėlį blogesnę, nei ji yra iš tikrųjų, padaroma gana menka žala įmonės reputacijai ar ateities perspektyvoms. Tokia apskaitos praktika suteikia galimybę nepalankią padėtį paversti finansiniu pranašumu. Šie mokslininkai taip pat padarė išvadą, kad „išsimaudymo vonioje“ apskaita daugiau naudojama stambiose įmonėse, nei mažose.

Nors empirinių tyrimų, palyginus su kitomis pelno valdymo rūšimis, šia tematika atlikta gana mažai, tačiau „išsimaudymo vonioje“ hipotezė buvo patvirtinta Walsh ir kitų (1991), Pourciau (1993), Chenheiter ir Melumad (2002). Atlikti tyrimai, pateikė įrodymus, kad naujai išrinktas vadovas priima pelno mažėjimo politiką pirmaisiais savo darbo metais, kad padidintų pelną ateinančiais metais ir išplėtė empirinę literatūrą apie „išsimaudymo vonioje“ teoriją, pristatydami papildomą įrodymą, kad šis pelno valdymo metodas egzistuoja praktikoje.

Išskyrus ir trumpai aptarus pagrindines apskaitos manipuliacijų rūšis, svarbu plačiau paanalizuoti ir panagrinėti PV siaurąją prasme, kuris labiausiai siejamas su nagrinėjama tematika, išskirti pagrindinius PV motyvus, aptarti pagrindinius PV tyrimo metodus.

1.3. Pelno valdymas siaurąją prasme

PV yra plačiai nagrinėjama tema apskaitos ir finansų mokslinėje literatūroje (žr. pavyzdžiui, Stolowy ir Breton, 2000, 2004; Dechow, Sloan ir Sweeney, 1996; Degeorge ir kt., 1999; Healy ir Wahlen, 1999; Lev, 2003; Yoon ir Kim, 2009; ir kt.). Literatūroje pateikiama labai daug ir įvairių PV

(siaurąja prasme) apibrėžimų. Aptarsime keletą pačių svarbiausių ir geriausiai iliustruojančių PV procesą įmonėje.

Įmonės vadovai vadybos priemonių pagalba neretai dirbtinai valdo pelną, kad pasiektų kažkokį išankstinį, lauktą pelno dydį: analitiko prognozuotą, apytikriai apskaičiuotą, remiantis vadybos priemonių pagalba, ar kaip proporcingą pelno augimo tendencijos tęstinumą (Stolowy ir Breton, 2000). PV dažniausiai atliekamas stengiantis pritraukti išorės investuotojus ir sukurti gerą įspūdį apie įmonę (DeGeorge ir kt., 1999). Healy ir Wahlen (1999) teigia, kad PV atsiranda tada, kai vadovai ima ieškoti priemonių finansinių ataskaitų rinkinio tobulinimui ir struktūrizuojamųjų sandorių pagalba klaidina suinteresuotąsias šalis ar daro įtaką įmonės finansiniams rezultatams. Jiems pritaria Scott (2003), pateikdamas trumpą ir konkretų bei labiausiai suderintą su šio darbo pagrindiniu tikslu apibrėžimą: PV tai tokios apskaitos politikos pasirinkimas įmonėje, kad būtų pasiekti konkretūs tikslai tiesiogiai priklausantys nuo pelno dydžio. Yoon ir Kim (2009) pabrėžia, kad PV gali daryti įtaką ir sutarčių, priklausančių nuo apskaitos informacijos, rezultatams. Lev (2003) manipuliaciją pelnu apibrėžia kaip klaidinančią ir nepakankamą informaciją apie ateities pelną ar pinigų srautus dėl vadovų tyčinių veiksmų. Rafic (2002) pabrėžia, kad gana dažnai visa apimanti PV pasekmė yra tarsi pasitikėjimo erozija tarp akcininkų ir kompanijų.

Visi apibrėžimai yra gana panašūs, nes PV dažniausiai atsiranda dėl tam tikra linkme nukreiptos įmonės vadovų politikos. Jie dažniausiai siekia sudaryti tam tikrą pageidaujama vaizdą apie įmonę jos savininkams, investuotojams ar veiklą kontroliuojančioms institucijoms. Susisteminant aukščiau pateiktus apibrėžimus, galima padaryti išvadą, kad PV apima platų spektrą veiksmų, kurie galutiniame rezultate nulemdami apskaitos politikos pasirinkimą daro įtaką finansinių ataskaitų rezultatams, t.y. didina arba mažina įmonės pelną.

Vienos iš 10 didžiausių JAV bendrovių, energetikos koncerno Enron finansinis skandalas prasidėjęs 2001 –ųjų metų pabaigoje, kuris baigėsi didžiausiu bankrotu pasaulio istorijoje ir kiti panašūs atvejai (2002 –aisiais metais įvykę Kmart, Global Crossing, Adelphia Communications ir World Com bankrotai) pastūmėjo apskaitos mokslininkus labiau domėtis ir daugiau tyrinėti ne tik PV, bet ir jo motyvus (Aljifri, 2007). Mokslinėje literatūroje analizuojama daug įvairių PV motyvų. Kaip teigia Dechow, Sloan ir Sweeney (1996), pirmiausia buvo skiriamos anksčiau aptartos pagrindinės PAT hipotezės, kaip svarbiausi pelno didinimo ar mažinimo stimulai. Tačiau palaipsniui vis daugiau veiksmų pradėta priskirti PV motyvams.

Kellog ir Kellog (1991) išskiria du, jų nuomone svarbiausius, PV motyvus: investuotojų paskatinimas pirkti įmonės akcijas ir siekis padidinti įmonės rinkos vertę. Remiantis Lev (2003), motyvai pajamų manipuliacijai gali būti klasifikuoti į tris kategorijas: siekiant asmeninės naudos,

siekiant investuotojų/tiekėjų palaikymo, ir laikantis sutarčių bei susitarimų. Tačiau atlikus literatūros analizę, išskiriama ir daugiau motyvų. Rath ir Sun (2008) PV motyvus ir paskatas siūlo suskirstyti į dvi pagrindines grupes:

- nuo sutarčių ir susitarimų priklausantys motyvai: vadovo darbo užmokesčio padidėjimas, įmonės įsipareigojimų neįvykdymo rizikos mažinimas,
- nuo kapitalo rinkos priklausantys motyvai (įtaka įmonės akcijų kainai).

Visus įvardijamus PV motyvus aprašyti nėra tikslinga, todėl toliau išsamiai panagrinėsime literatūroje dažniausiai aprašomus ir reikšmingiausius iš jų:

Vadovo darbo užmokesčio padidėjimas - pirmoji PAT hipotezė. Atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad tarp vadovų darbo užmokesčio, premijų ar papildomų naudų ir PV yra tiesioginė priklausomybė. Healy (1985) nustatė vadovų elgesio priklausomybę tarp jų premijų ir/ar atlyginimo. Vėliau šiuos teiginius savo tyrimų rezultatais patvirtino Dye (1988), Holthausen, Larcker ir Sloan (1995), Guidry, Leone ir Rock (1999), Kasznik (1999) ir kiti. Tačiau Dechow, Sloan ir Sweeney (1996) tirdami 92 įmonės 1982-1992 m. laikotarpiu šios hipotezės nepatvirtino.

Įmonės įsipareigojimų nevykdymo rizikos mažinimas – PV motyvas “išplaukiantis” iš antrosios PAT hipotezės. Atlikti Dechow, Sloan ir Sweeney (1995), DeFond ir Jambalvo (1994). Dechow, Sloan ir Sweeney (1996), tyrimai patvirtino, kad įmonės turinčios problemų gražinant skolas, stengiasi rodyti didesnę pelną, tokiu būdu siekdamas sumažinti įsipareigojimų nevykdymo riziką, parodant geresnę įmonės būklę. Šis motyvas ypač aktualus įmonėms, kurios savo veiklą finansuoja skolintomis lėšomis.

Siekis pritraukti išorinį finansavimą mažesnėmis išlaidomis. Dechow, Sloan ir Sweeney (1996) atliktas tyrimas patvirtino šį motyvą. Įmonės rodančios didesnę pelną, atrodo patikimiau bendroje rinkoje, todėl gali pritraukti kapitalą žemesnėmis išlaidomis, nei kitos. Autoriai teigia, kad nors ankstesniuose tyrimuose šis motyvas beveik nebuvo analizuojamas, jis yra ekonomiškai pagrįstas PV stimulus.

Oficialus patikrinimas, orientuojantis į netinkamą įmonės ar sektoriaus elgesį. Ypač didelis pelnas pramonės šakoje gali rodyti monopolistines tendencijas. Jones (1991) pastebėjo, kad vidutinio pelno sektoriuje PV nustatymas gali parodyti įvairių kartelinių susitarimų egzistavimą, dempingavimą ar panašius pelną mažinančius susitarimus. Pažymėtina, kad šis motyvas turi priešingą poveikį negu prieš tai aptarti, t.y. įmonės uždirdamas pelnas yra rodomas mažesnis, nei yra iš tikrųjų.

Įtaka akcijų kainai. Įmonė, kuri neprekiavo akcijomis, nežino, kokia gali būti jų rinkos kaina, todėl manipuliudama pelnu gali padidinti pradinę kainą. Friedlan (1994) nustatė, kad įmonės, prieš pradėdamos prekiauti viešai savo akcijomis, yra linkę padidinti savo pelną. Tačiau jis taip pat pažymėjo,

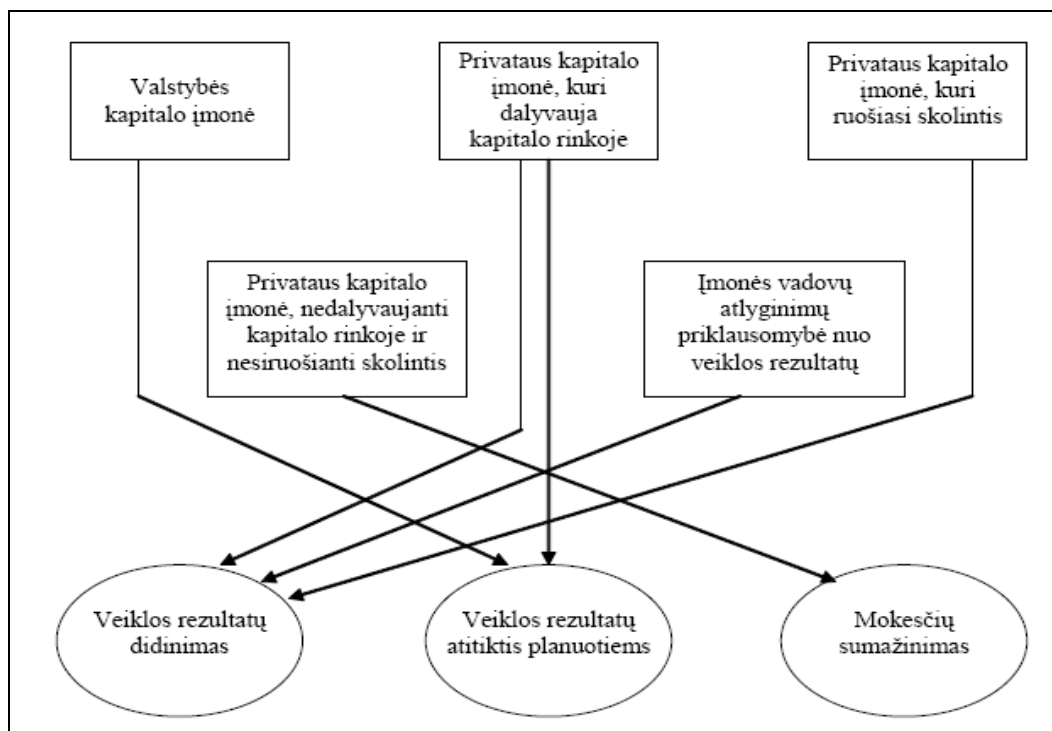
kad įmonės dažnai pradeda viešai prekiauti savo natūralaus augimo metu. Be spekuliacinio rinkose, PV gali tapti galingu įrankiu, padedančiu įmonės vadovams dirbtinai “išpūsti” akcijų kainas. Tai kelia grėsmę kapitalo rinkoms prarasti investuotojų pasitikėjimą. Todėl paskutiniaisiais metais PV tyrimuose itin daug dėmesio skiriama kapitalo rinkos motyvų analizei, kuri koncentruota į pelno valdymą, kurio pagrindinis siekis yra daryti įtaką trumpalaikiam akcijų kainų kitimui, dažniausiai augimui. Viena tyrinėjimo srovė nagrinėja kapitalo rinkos poveikį IPO (pirminiam viešam akcijų siūlymui visuomenei) ir kita, SEO (antriniam ir vėlesniems akcijų siūlymams visuomenei). Rath ir Sun (2008) pritaria Beattie ir kt. (1994), Burgstahler ir Dichev (1997), Bartov ir kt. (2002) teigdami, kad pelno išlyginimo koncepcija, taip pat turi įtakos įmonės akcijų kainoms, kadangi pastoviai augantis įmonės pelnas sukuria gerą investuotojų požiūrį apie įmonę ir jos veiklą.

Pelno mokesčio minimizavimas. Tai tarsi žaidimas tarp mokesčių administratoriaus ir įmonių, praktikoje egzistuojantis nuo neatmenamų laikų. Išleidus naujo mokesčio įstatymą, įmonės neretai stengiasi pakeisti naudojamus apskaitos metodus taip, kad joms būtų naudinga (Aljifri, 2007). Nors mokslininkai (pvz., Coppensa ir Peek 2005, Adhikari ir kt. 2005, Aljifri 2007) teigia, kad tai praktikoje dažnai įgyvendinamas motyvas, tačiau kaip rodo Chaney ir Lewis (1995), Eilifsen, Knivsfla ir Sættem (1999) atlikti tyrimai, pelnu nemanipuliuojama, jeigu apmokestinamasis pelnas yra artimas apskaitiniam pelnui. Anot Griffiths (1986), pelno mokeskis yra kaina, kuri turi būti sumokėta už sėkmingą įmonės veiklą. Pelno mokesčio dydžio numatymas ir planavimas yra aktuali tema daugeliui įmonių, todėl pažymėtina, kad PV ir pelno mokesčio dydžio modeliavimas yra du lygiagretūs procesai įmonėje. Aljifri (2007) nuomone, tai vienas iš svarbiausių PV motyvų. Tačiau žvelgiant iš Lietuvos perspektyvos, griežti reikalavimai nustatyti LR PMĮ sumažina šio PV motyvo svarbą.

Pelno valdymas prieš įmonės pardavimą. Gana dažnai literatūroje keliama ir tikrinama hipotezė, kad prieš parduodant įmonę, siekiama padidinti jos pelną, nes šiuo atveju tarp pelno ir įmonės pardavimo kainos yra tiesioginė priklausomybė. Kuo pelningiau dirba įmonė, tuo didesnė jos kaina, nei lyginant su įmonėmis, kurių veikla yra mažiau pelninga. Tačiau atlikti empiriniai tyrimai dažniausiai hipotezės nepatvirtina. De Angelo (1986) atliktas tyrimas šio motyvo taip pat nepatvirtino. Jo nuomone, įmonių vadovai bijo naudoti PV metodus prieš pasikeičiant įmonės savininkams, siekdami išlaikyti įmonės vairą savo rankose. Tuo tarpu, Perry ir Williams (1994) patvirtino šį PV motyvą. Tačiau tuo pačiu jie teigia, kad įmonės pardavimas gali turėti dvejopą poveikį. Viena vertus, įmonės vadovas, kaip akcininkų atstovas, turi siekti gauti kuo didesnę kainą už įmonę. Kita vertus, įmonės vadovas gali elgtis savanaudiškai, siekdamas pats kuo žemesne kaina įsigyti įmonę ar jos dalį ir tapti savininku ar vienu iš jų. Gavius (2009) atlikęs analitinį šio motyvo tyrimą, taip pat teigia, kad praktikoje tai mažai įrodomas PV motyvas.

Analizuojant literatūrą ir šios krypties mokslinius tyrimus, galima rasti ir kitų, rečiau pasitaikančių, PV motyvų: Copelan (1968) nustatė, kad manipuliacijos pelnu dažnai egzistuoja prieš susijungiant kelioms įmonėms ar įsigyjant kitą įmonę, Burgstahler ir Dichev (1997) nustatė PV, siekiant išvengti ataskaitinio laikotarpio nuostolių ir rodant nulinį pelną.

Tyrimais įrodyta, kad paskatos manipuluoti yra didesnės tose įmonėse, kurios yra uždaresnės jas supančiai išorinei aplinkai (Rath ir Sun, 2008). Analizuojant PV veiksnius pažymėtina, kad Europos Sąjungos šalyse, kitaip nei JAV ar Didžiojoje Britanijoje, įmonės, kurios savo veikloje naudojami privačiais finansavimo šaltiniais ir nesiekia jų pritraukti iš visuomeninių – kapitalo rinkos šaltinių, yra kur kas labiau linkusios valdyti pelną (Burgstahler ir Dichev, 1997). Minėtoms įmonėms nėra svarbu finansinėmis ataskaitomis teikti informaciją rinkai apie įmonės ekonominę būklę, nes paprastai tokia informacija uždaroje įmonėse sėkmingai plinta privačiais kanalais, o apskaitos svarba yra kur kas menkesnė. Tai didina tikimybę, kad įmonė viena ar kita linkme sieks daryti įtaką apskaitoje pateikiamiems rezultatams (Galiniienė, Mašalaitytė, 2007).

Šaltinis: GALINIENĖ, Birutė; MAŠALAITYTĖ, Laura. (2007) Verslo vertinimo kokybei turintys įtakos finansinės analizės aspektai.

2 pav. Įmonės charakteristikų ir pelno valdymo tikslų galimi ryšiai

Visose įmonėse PV motyvai ir mastai yra skirtingi. 2 paveikslas iliustruoja galimus pelno valdymo tikslų ryšius su tam tikromis įmonės charakteristikomis.

Veiklos rezultatų (pelno) didinimo daugiausia siekia privataus kapitalo įmonės, dalyvaujančios kapitalo rinkoje, ieškančios kreditorių arba įmonės vadovai siekiantys padidinti savo gerovę. Tačiau jei įmonė artimiausiu metu nesiruošia skolintis ir nedalyvauja kapitalo rinkoje, dažniausiai stengiasi gauti mokestinę naudą, mažindama uždirbtą įmonės pelną. Atvirkštiniu atveju jei minėta įmonė dalyvauja kapitalo rinkoje, jos siekiamybė yra atitikti planuotus rezultatus. Tačiau tai tik galimi ryšiai, kurie pasitvirtina ne visuomet.

PV įmonėse dažniausiai atliekamas taikant vieną iš dviejų metodų: kaupimų apskaitos pasirinkimus (pvz., išlaidų ir pajamų pripažinimo laiko) ir apskaitos metodų pasirinkimus (pvz., LIFO ar FIFO) (Aljifri, 2007). Abu metodai yra gana populiarūs, tačiau remiantis pagrindiniu šio darbo tikslu, trečioje darbo dalyje aprašomas atliktas empirinis tyrimas orientuotas į apskaitos metodų alternatyvius pasirinkimus. Prieš atliekant empirinį tyrimą, suformuota jo metodika, pagrįsta analitiniu Verslo apskaitos standartų (toliau VAS) tyrimu, kuriuo išskirtos pagrindines PV galimybes Lietuvos MVĮ padedančios formuoti pelną didinančią arba pelną mažinančią apskaitos politiką.

2. APSKAITOS POLITIKOS ĮTAKOS PELNO VALDYMO TYRIMUI LIETUVOJE METODOLOGIJA

Apskaitos politika yra svarbus kiekvienos įmonės apskaitos reglamentas, jame parinkti įvairių operacijų metodai, būdai, pripažinimo kriterijai. Remiantis, dažniausiai įmonės vyr. buhalterio/vyr. finansininko suformuota, o įmonės vadovo patvirtinta, apskaitos politika sudaromas įmonės finansinių ataskaitų rinkinys. Todėl nuo apskaitos politikos tiesiogiai priklauso, kaip tiek vidiniai, tiek išoriniai apskaitos informacijos vartotojai vertina įmonės veiklos rezultatus bei finansinę būklę (Holtzman, 2007).

Šioje darbo dalyje pristatoma empirinio tyrimo metodika. Taip pat, siekiant suformuoti tolesnio empirinio tyrimo prielaidas, atliekamas analitinis VAS tyrimas.

2.1 Tyrimo metodika ir jos apribojimai

Išanalizavus literatūroje pateikiamas tyrimų metodikas (Kardelis, 2007; Pranulis, 2007; Luobikienė, 2008), tyrimas organizuojamas pagrindiniais Luobikienės (2008) ir Kardelio (2007) sociologinio tyrimo etapais, kurie apima būtiniausius veiksmus.

Problemos, tyrimo objekto ir tikslų, uždavinių bei hipotezių formulavimas. Pagrindinis tyrimo tikslas – ištirti Lietuvos MVĮ PV praktiką ir suformuoti pagrindines PV ypatybes. Kiti svarbūs tyrimo planavimo elementai, išskyrus hipotezes, aptarti jau anksčiau.

Pirmoje šio darbo dalyje, analizuojant PAT buvo paminėtos trys pagrindinės šios teorijos hipotezės, kurios apibūdina apskaitos politikos pasirinkimus. Buvo minėta, kad vadovų premijų hipotezė Lietuvos įmonėse negali būti patvirtinta ar paneigta dėl atlyginimų/premijų priklausomybės nuo įmonės pelno praktikos nebuvimo. Tačiau kitas dvi hipotezes bus siekiama patikrinti.

Finansinis svertas. Kaip buvo analizuojama, ši hipotezė teigia, kad įmonių vadovai renkasi pelną didinančius apskaitos metodus ir būdus siekdami kuo labiau sumažinti įsipareigojimų nevykdymo riziką. Todėl įmonės, turinčios didesnę finansinio sverto rodiklio reikšmę, yra labiau linkusios rinktis pelną didinančią apskaitos politiką. Nepaisant to, kad dauguma tyrimų užsienio šalyse patvirtino finansinio sverto hipotezę, nustatant priklausomybę tarp įmonės finansinio sverto rodiklio ir pelną didinančios apskaitos politikos pasirinkimo (Simon ir Costigan, 1996), Lietuvoje gaunami prieštaringi rezultatai. Rudžionienės ir Zinkevičienės (2005) tyrimas patvirtino hipotezę stambiose įmonėse, o atmetė MVĮ. Vaičiulytės – Petrauskienės (2009) atliktas tyrimas atmetė hipotezę stambiose

įmonėse. Įvertinant šiuos prieštaravimus, dar kartą siekiama patikrinti šią hipotezę MVĮ. Hipotezė formuluojama taip:

H1: *Įmonės finansinio svėro rodiklis yra tiesiogiai susijęs su pelną didinančiais apskaitos politikos metodais ir būdais.*

Siekiant patikrinti hipotezę, pirmiausia, iš anketų pagalba surinktų duomenų, reikia apskaičiuoti finansinio svėro rodiklį. Pagrindinė problema, su kuria susiduriama siekiant apskaičiuoti šį rodiklį - literatūroje išskiriama keletas jo skaičiavimo metodikų. Mackevičius ir Poškaitė (2003) teigia, kad finansinis svėras dažniausiai apskaičiuojamas renkantis vieną iš trijų metodų:

- 1) įsipareigojimų ir nuosavo kapitalo santykis;
- 2) ilgalaikių įsipareigojimų ir nuosavo kapitalo santykis;
- 3) įsipareigojimų ir viso turto santykis.

Kaip teigia Zinkevičienė ir Rudžionienė (2005), nepaisant metodikų skirtumų, aukštas finansinio svėro rodiklis rodo, kad įmonė savo veiklą daugiausia finansuoja skolintomis lėšomis. Siekiant apskaičiuoti tiriamų įmonių finansinį svėrą ir patikrinti šią hipotezę, anketoje įmonių prašoma nurodyti įmonės turtą ir įsipareigojimus iš viso (4 ir 5 klausimai). Pagal (1) formulę buvo apskaičiuotas įmonių nuosavas kapitalas:

$$\text{Nuosavas kapitalas} = \text{Turtas} - \text{Įsipareigojimai} \quad (1)$$

Toliau sekė finansinio svėro rodiklio, kitaip dar vadinamo skolos ir nuosavybės santykio, skaičiavimas. Pagal išskiriamas Mackevičiaus ir Poškaitės (2003) metodikas, pasirinkta finansinį svėrą skaičiuoti kaip visų įmonės įsipareigojimų ir nuosavo kapitalo santykį:

$$\text{Finansinis svėras} = \text{Įsipareigojimai} / \text{Nuosavas kapitalas} \quad (2)$$

Įmonės dydis. Ši hipotezė dažnai dar vadinama politinio matomumo arba politinių išlaidų hipoteze. Pagal ją tarp įmonės dydžio ir pelną didinančių apskaitos politikos metodų ir būdų yra atvirkštinė priklausomybė. Kadangi stambios įmonės yra labiau politiškai matomos, nei mažos, ir nenori rodyti didelio pelno, siekdamas išvengti didesnių ar papildomų mokesčių bei išlaidų jos renkasi pelną mažinančią apskaitos politiką. Kaip ir finansinio svėro, ši hipotezė užsienyje atliekamais tyrimais dažniausiai patvirtinama, tačiau Lietuvoje gaunami priešaringi rezultatai. Todėl dar kartą siekiama patikrinti šią hipotezę Lietuvos MVĮ. Hipotezė formuluojama taip:

H2: Įmonės dydis yra atvirkščiai susijęs su pelną didinančiais apskaitos politikos metodais ir būdais.

Šių dviejų hipotezių priėmimas arba atmetimas gali parodyti ryšį ir ryšio stiprumą tarp atitinkamų veiksnių ir pelną didinančios apskaitos politikos pasirinkimo. Kitoje šio darbo dalyje atliekant empirinį tyrimą Lietuvos MVĮ bus bandoma priimti arba atmesti aukščiau aptartas hipotezes ir nustatyti ryšio stiprumą tarp įmonės finansinio svėro bei įmonės dydžio ir pelną didinančios apskaitos politikos pasirinkimo.

Tiriamos visumos nustatymas. Atliekant tyrimus, svarbu nustatyti minimalų tyrimų skaičių, kad būtų galima padaryti statistiškai reikšmingas išvadas (Kardelis, 2007). Šiame darbe tiriamoji visuma – tai Kauno miesto pelno siekiančios MVĮ. Tokį apsisprendimą lėmė šios priežastys:

1. Pagal LR Statistikos departamento duomenis, Lietuvoje 2010 m. sausio 1 d. buvo veikiantys 65 232 smulkaus ir vidutinio verslo ūkio subjektai, sudarantys net 99% visų Lietuvoje veikiančių ūkio subjektų, iš jų 20 % veikiančių Kauno mieste (1 lentelė). Atliekant tyrimą regioniniu principu, gaunamų rezultatų patikimumas nesumažėja, sumažėja tik tiriamų subjektų skaičius, nes įmonių apskaitos politikos reglamentavimas yra vienodas visoje Lietuvoje. Todėl regionas, kuriame veikia įmonė, nedaro poveikio PV ypatumams.

1 lentelė

**Veikiančių Lietuvoje ir Kauno mieste ūkio subjektų skaičius
2010 m. sausio 1 d. pagal ūkio subjektų dydį**

Įmonės dydis	Veikiančių ūkio subjektų skaičius Lietuvoje	Veikiančių ūkio subjektų skaičius Kauno mieste	Veikiančių ūkio subjektų Kauno apskrityje, %
Visi ūkio subjektai	65629	13371	20%
Stambios įmonės	397	86	21%
MVĮ	65232	13285	20%
Labai mažos įmonės	48679	9743	20%
Mažos įmonės	13580	2879	21%
Vidutinės įmonės	2973	663	22%

Šaltinis: Ūkio subjektai: pagrindiniai duomenys, 2010.

2. LR Ūkio ministerijos duomenimis Lietuvoje, kaip ir Europos Sąjungoje, MVI sudaro daugiau kaip 99% visų šalyje veikiančių įmonių. MVI sukuriama apie 60% visų šalies įmonių bendrosios pridėtinės vertės ir įdarbinama daugiau kaip 70% visų Lietuvos įmonių dirbančiųjų, todėl darbe tiriamos būtent šios įmonės.
3. Visumos elementai tyrimui buvo pasirinkti vykdant tikimybinę atsitiktinę atranką, t. y. kai visos įmonės turėjo vienodas galimybes patekti į atranką, neatsižvelgiant į savo savybes ar skirtumus (Čekanavičius, Murauskas, 2000).

Minimalus atrankos dydis. Išanalizavus įvairių autorių (Kardelis, 2007; Pranulis, 2007; Luobikienė, 2008) minimalios atrankos dydžio skaičiavimo metodikas, galima teigti, kad esant baigtinei generalinei aibei, išsamiausia yra Kardelio (2007) pateikiama formulė:

$$n_{\min} = \frac{z^2 * N * p(1-p)}{\Delta^2 * (N-1) + z^2 * p(1-p)} \quad (3)$$

čia N – visumos dydis. Darbe tiriamos Kauno mieste veikiančios įmonės. Jų skaičius pateiktas 1 lentelėje.

p – požymio tikimybė. Kadangi dažniausiai p dydis nėra žinomas, tai nustatomas p = 0,05 (Martišius, 1997).

Δ p – požymio dalies paklaida. Rezultatai pateikiami su 5 % paklaida, nes moksliniame darbe paprastai pasikliaujama 95 % patikimumu (Kardelis, 2007).

z – normaliojo skirstinio koeficientas. Tarkime, kad visus rezultatus gauname su 95 % tikimybe, tada normaliojo skirstinio koeficientas – z = 1,96.

Visus dydžius įrašius į (3) formulę, gaunama $n_{\min} = 73$, t. y. norint rezultatus gauti su 95% tikimybe bei 5 % paklaida, duomenys turi būti surinkti mažiausiai iš 73 įmonių.

Informacijos rinkimo metodų pasirinkimas. Užsienio šalyse PV tyrimai daugiausia atliekami stambiose įmonėse, o tyrimui reikalingi duomenys gaunami iš visiems prieinamų duomenų bazių, kuriose galima rasti susistemintus finansinių ataskaitų rinkinius, taikomą apskaitos politiką ir kitą panašią informaciją. Pagrindinis tokių tyrimų trūkumas: į tiriamą visumą nepatenka MVI, kurios viešai nepublikuoja savo finansinių ataskaitų. Todėl tai buvo viena pagrindinių priežasčių, lėmusi apsisprendimą tirti MVI. Tyrimui pasirinktas duomenų gavimo metodas – anketinė įmonių apklausa, kadangi apklausa, palyginti su kitais duomenų rinkimo metodais, pasižymi gana dideliu duomenų patikimumu (Kardelis, 2007). Pasirinkta individuali anketinė apklausa, kai respondentas atsakymams į anketos klausimus gali skirti kiek nori laiko, jo neveikia aplinka ir pats apklausėjas, tačiau tada

sumažėja anketų gražinimo laipsnis, žemesnis ir atsakymų į anketos klausimus lygis. Pagrindinis šio tyrimo metodo – trūkumas klausinėjami asmenys visiškai arba iš dalies atsisako pateikti reikalingą informaciją.

Anketa sudaryta šiais Martišiaus, Kėdaičio (2003) nurodytais etapais: reikalingos informacijos nustatymu, apklausos metodo nustatymu (raštu ir internetu), klausimų turinio nustatymu, respondento nesugebėjimo ar nenoro atsakinėti į klausimus numatymu. Iš trijų daugiausiai kombinuoto (uždarojo ir atvirojo) tipo daugiavariantinių klausimų grupių anketos sudėtis atitinka Martišiaus, Kėdaičio (2003), Luobikienės (2008) nurodytos klasikinės anketos kompozicijos sudėtį (1 priedas):

1. **Įvadinė dalis.** Nurodyta, kokios institucijos atstovas organizuoja anketinę apklausą, išdėstyta, kur bus panaudoti apklausos rezultatai, užtikrintas atsakymų anonimiškumas, aiškiai išdėstytos taisyklės, kaip užpildyti ir gražinti anketą.

2. **Pagrindinė dalis.** Ją sudaro klausimai, kurie nuosekliai ir laipsniškai atskleidžia tiriamos temos turinį. Išskirtos dvi pagrindinės dalies klausimų grupės:

I grupė – duomenys apie įmonę (1–7 klausimai). Tyrimui svarbūs 3–7 klausimai, nes jais remiantis įmonės suskirstomos į grupes: labai mažas, mažas ir vidutines įmones.

II grupė – duomenys apie įmonės apskaitos politiką. Pateiktais klausimais siekiama išsiaiškinti kokius – pelną didinančius ar pelną mažinančius – apskaitos būdus ir metodus naudoja įmonė. Klausimai suformuoti remiantis antrame šios dalies skyriuje atlikto analitinio VAS tyrimo rezultatais.

Duomenų rinkimas. 2010 m. vasario mėn. sudaryta anketa, konsultuojantis su apskaitos specialistais, buvo koreguojama ir tobulinama. 2010 m. kovo mėn. atliktas empirinis tyrimas, kurį vykdant laikytasi imties reprezentatyvumo, dalyvių savanoriškumo, anonimiškumo principų. Įvairioms Kauno miesto įmonėms ir buhalteriams asmeniškai išdalinta ir išsiuntinėta elektroniniu paštu apie 600 anketų. Gražintos 76 anketos. Tolimesniame tyrime naudotos 73, kadangi 3 anketos buvo užpildytos ne pelno siekiančių įmonių specialistų. Surinktų anketų skaičius atitinka minimalų atrankos dydį, todėl tyrimo rezultatus galima laikyti reprezentatyviais.

Atlikta specialistų apklausa (Pranulis, 2007), kai apklausiami įmonių vyr. buhalteriai ar vyr. finansininkai – asmenys, kurie turi atitinkamą kvalifikaciją ir gali greitai atsakyti į pateiktus klausimus. Šie specialistai pasirinkti todėl, kad nuo jų labiausiai priklauso apskaitos politikos pasirinkimas, įgyvendinimas ir atskleidimas įmonėje. Kadangi nors apskaitos politiką tvirtina įmonės vadovas, ji dažniausiai sudaroma vyr. buhalterio ar vyr. finansininko.

Kokybinė duomenų analizė. Surinkti duomenys apdorojami pasitelkus kokybinę duomenų analizę, kuria siekiama išsiaiškinti dėsniskus priežastinius reiškinių ryšius (Kardelis, 2007; Luobikienė,

2008), naudojant duomenų sisteminimo, klasifikavimo, pateikimo bei išvadų darymo ir tikrinimo metodus. Kokybinė surinktos informacijos analizė grindžiama teoretizavimu, individualia tyrėjo patirtimi, sugebėjimu įsigilinti į pakankamai didelius surinktos informacijos srautus, surasti juose tai, kas yra svarbiausia ir tinkamai tai interpretuoti (Luobikienė, 2008).

Kiekybinei duomenų analizei naudojami matematinės statistikos metodai, kurie pagrįsti statistiniu dažnumu, pvz., procentų apskaičiavimu (Kardelis, 2007). Gauti rezultatai aprašomi aprašomosios statistikos metodais: grupavimu pagal esminius kokybinius požymius (pvz., pagal įmonių tipus), koreliacija, kt. metodais. Statistiniai duomenys apibendrinami, pasitelkus statistinių išvadų teoriją, o gautos išvados pagrįstai naudojamos generalinei visumai apibūdinti.

Ryšio stiprumui tarp dviejų kintamųjų tirti naudotas ranginis Spirmeno koreliacijos koeficientas. Hipotezė apie Spirmeno koreliacijos koeficiento lygybę nuliui tikrinama naudojant Stjudento (t) kriterijų. Hipotezė neatmetama, jeigu jos patikrinimas rodo, kad gauti skirtumai yra statistiškai argumentuoti, t. y. jeigu gauname 95 % ir 99 % patikimumą (atitinkamai $p < 0,05$ ir $p < 0,01$). Vadinasi, nulinė hipotezė atmetama, nes tokio laipsnio tikimybė patvirtina, kad ryšiai nėra atsitiktiniai arba gauti dėl tyrimo klaidų (Kardelis, 2007). Jei gautoji p reikšmė neviršija 0,05, daroma išvada, kad kintamieji koreliuoja. Priešingu atveju teigiama, kad koreliacija statistiškai nepatikima. Esant statistiškai patikimai koreliacijai, ryšio stiprumas vertinamas pagal koreliacijos koeficiento (r_s) reikšmę:

- kai $r_s \leq 0,1$, laikoma, kad ryšys yra labai silpnas;
- kai $0,1 < r_s \leq 0,4$ – ryšys silpnas;
- kai $0,4 < r_s \leq 0,6$ – ryšio stiprumas vidutinis;
- kai $0,6 < r_s \leq 0,8$ – ryšys stiprus;
- kai $r_s > 0,8$ – ryšys labai stiprus.

Rezultatų interpretacija, išvadų bei priimamų sprendimų pagrindimas. Remiantis kokybine bei kiekybine statistine duomenų analize, gauti rezultatai apibendrinami, interpretuojami, aiškinami, daromos apibendrinančios išvados. Taip siekiama nustatyti apskaitos politikos įtaką PV Lietuvos MVĮ.

Tyrimo apribojimai. Darbe pagrindiniai tyrimo trūkumai susiję su duomenų prieinamumu ir apibendrinimu:

1. Taikytas duomenų gavimo būdas iš anketų nėra objektyvus, nes respondentams pildant anketas, atsiranda klaidų, nežinojimo, neatidumo ar neįsigilinimo, interpretavimo tikimybė, tačiau, kita vertus, – tai kol kas vienintelis nemokamas reikalingų duomenų gavimo būdas iš Lietuvos MVĮ, kurios viešai neskelbia finansinių ataskaitų.

2. Didesniam gautų rezultatų patikimumui užtikrinti patartina tirti kelerių metų ataskaitinius laikotarpius. Tačiau kita vertus, 76 % tirtų Lietuvos MVĮ į klausimą apie apskaitos politikos keitimą (24 klausimas) atsakė, kad jos per pastaruosius penkerius metus nekeitė apskaitos politikos. Todėl papildomi duomenys mažai gali veikti šiuo tyrimu gautus rezultatus.

Nepaisant nurodytų empirinio tyrimo apribojimų, galima teigti, kad atliktas apskaitos politikos įtakos PV empirinis tyrimas Lietuvos MVĮ yra patikimas ir galima teigti, jog atspindi faktinę situaciją, todėl yra reikšmingas tiek moksliniu, tiek praktiniu požiūriu.

Sekančiame skyriuje aprašomas VAS analitinis tyrimas, kurio pagrindinis tikslas – nustatyti ir išskirti pagrindines PV galimybes Lietuvos įmonėse ir suformuoti empirinio tyrimo prielaidas. Siekiant įgyvendinti šį tikslą atliekama apskaitą reglamentuojančių VAS analizė.

2.2. Pelno valdymo galimybių Lietuvoje analizė

Lietuvoje tvarkant apskaitą įmonės gali rinktis: vadovautis Tarptautiniais apskaitos standartais (TAS) arba nacionaliniais VAS. Tačiau pažymėtina, kad Lietuvoje TAS privalo vadovautis tik įmonės prekiaujančios viešai vertybiniais popieriais, o beveik visos MVĮ apskaitą tvarko pagal VAS reikalavimus, todėl atliekama tik VAS analizė. Tačiau taip pat atsižvelgiama ir į LR pelno mokesčio įstatymo (2001) (toliau PMĮ) reikalavimus, kadangi Lietuvoje egzistuoja nemažai skirtumų tarp finansinės ir mokestinės apskaitos. Apskaičiuojant pelno mokestį, finansinės apskaitos duomenys turi būti koreguojami. Kuo įmonės finansinė apskaita labiau nutolusi nuo PMĮ reikalavimų, tuo daugiau koregavimų reikia atlikti (Naujalienė, 2008). Todėl daugelis įmonių stengiasi suderinti mokestinės ir finansinės apskaitos reikalavimus. Nors tai neturėtų daryti įtakos įmonės pasirenkamam apskaitos politikai, Zinkevičienės ir Rudžionienės (2005) atliktas finansinio sverto empirinis tyrimas parodė, kad vis dėl to dauguma įmonių apskaitos metodus renkasi atsižvelgdamos į PMĮ reikalavimus. Naujalienė (2008) taip pat pabrėžia, kad apskaitos skirtumai, atsirandantys tarp VAS ir PMĮ nuostatų, apsunkina įmonių finansinės apskaitos tvarkymą bei pelno mokesčio apskaičiavimą, todėl Lietuvoje daugumos MVĮ apskaitos politika paremta PMĮ nuostatomis. Todėl šioje dalyje analizuojant VAS bus atsižvelgiama ir į svarbiausius PMĮ reikalavimus.

Pagal Lietuvoje galiojančių VAS ir LR Buhalterinės apskaitos įstatymo (2001) reikalavimus kiekvienoje įmonėje vadovas turi patvirtinti apskaitos politiką - ūkio subjekto apskaitos principų ir

taisyklių visumą, skirtą apskaitos praktikai ir ūkinių operacijų informacijos tvarkymui, siekiant sudaryti ir pateikti finansines ir kitas ataskaitas (Bagdžiūnienė, 2008). Kiekvienos įmonės vadovas turi parinkti apskaitos politiką ir ją įgyvendinti, atsižvelgdamas į konkrečias sąlygas, įmonės verslo pobūdį ir vadovaudamasis galiojančiais apskaitos standartais. Apskaitos politikoje turi būti nustatoma, kokie apskaitos metodai ir būdai bus taikomi. Tvirtinant įmonės apskaitos politiką, kartais galima pasirinkti vieną iš kelių alternatyvų. Įmonės, pasirinkdamos vienokį ar kitokį apskaitos metodą ar būdą, gali finansinėse ataskaitose pateikti tokį veiklos rezultatą ar turto dydį, kuris ne tik būtų tikras ir teisingas, bet ir tokį, kuris tenkintų vadovus ir jų tikslus. Kitaip tariant, įmonės gali rinktis pelną didinančią arba pelną mažinančią apskaitos politiką. Tačiau svarbu įvertinti pasirenkamų apskaitos tvarkymo būdų ir metodų įtaką ne tik ataskaitinio laikotarpio, bet ir būsimųjų laikotarpių veiklos rezultatams, siekiant išvengti dažno apskaitos politikos keitimo.

Lietuvių autoriai (Perulytė, 2007; Varanavičiūtė ir Palubinskienė, 2008; Vaičiulytė – Petrauskienė, 2009) dažnai teigia, kad FIFO atsargų įkainojimo ir tiesinis nusidėvėjimo metodai – pelną didinantys, o LIFO atsargų įkainojimo ir pagreitinto nusidėvėjimo metodai – pelną mažinantys, tačiau tai tik patys pagrindiniai ir daugiausiai pelną galintys nulemti metodai. Siekiant iširti kitus apskaitos alternatyvius pasirinkimus, turinčius skirtingą įtaką pelnui, ir tiksliau suprasti apskaitos politikos įtaką toliau išsamiai paanalizuosime VAS. Analizė atliekama pagal apskaitos elementus, o ne nagrinėjant kiekvieną VAS atskirai.

Ilgalaikio turto apskaitos įtaka įmonės pelnui. Turto pripažinimas apskaitoje ilgalaikiu arbu trumpalaikiu turtu daro skirtingą įtaką įmonės veiklos rezultatams, kadangi trumpalaikis turtas sunaudojamas per trumpesnę nei vienerių metų laikotarpį, o tuo tarpu ilgalaikis turtas naudojamas kelis ataskaitinius laikotarpius, todėl jo įvertinimas labai svarbus (Mickytė, 2007). 2 VAS „Balansas“ ilgalaikis turtas apibrėžiamas kaip turtas, kuris naudojamas įmonės ekonominei naudai gauti ilgiau nei vienerius metus. Taip pat, jo įsigijimo vertė turi viršyti tam tikrą sumą, kuri laikoma minimalia reikalinga turtą pripažinti ilgalaikiu.

Ilgalaikį turtą sudaro:

- nematerialus turtas (toliau NT) – įvairios teisės, patentai, licenzijos, programiniai produktai, prestižas, prekiniai ženklai ir pan.;
- materialus turtas (toliau IMT) – žemė, pastatai, automobiliai, biuro įranga ir pan.;
- finansinis turas – investicijos į vertybinius popierius, paskolos, investicijos ir pan.

13 VAS NT apibrėžiamas kaip identifikuojamas nepiniginis turtas, neturintis materialios formos, kuriuo įmonė disponuoja ir kuri naudodama tikisi gauti tiesioginės ir netiesioginės ekonominės naudos.

Žvelgiant iš PV perspektyvos įtaka įmonės ataskaitinio laikotarpio pelnui gali būti daroma kuriant NT įmonės viduje. NT kūrimo išlaidos turi būti suskirstytos į tyrimo arba plėtros išlaidas. Tyrimo išlaidoms priskiriamos išlaidos padedančios pagerinti gaminamo produkto savybes, tam tikro proceso eigą ir panašiai. Tarkime, įmonė gali turėti savo tyrimų centrą, kuriame nuolat atliekami įvairūs su įmonės gaminamais produktais ar teikiamomis paslaugomis susiję tyrimai. Tyrimų centro darbuotojų darbo užmokestis, įrangos nusidėvėjimo sąnaudos ir kitos su jo išlaikymu susijusios išlaidos turi būti priskiriamos tyrimų išlaidoms ir nurašomos į veiklos sąnaudas. O plėtros išlaidoms priskiriamos išlaidos padedančios iš esmės pakeisti gaminamus produktus, gamybos procesus ir panašiai. Pavyzdžiui, įmonė gaminanti odos priežiūros kosmetiką savo laboratorijoje sukuria naujomis savybėmis pasižymintį kremą, kuris skiriasi nuo anksčiau gamintų produktų. Naujojo produkto kūrimo išlaidos laikomos plėtros išlaidomis ir priskiriamos NT, jei tenkina žemiau išvardintus reikalavimus:

- įmonė turi techninių galimybių bei finansinių ir kitų išteklių užbaigti plėtros darbus (gali būti įrodoma verslo plane);
- įmonė ketina baigti kurti nematerialųjį turtą ir jį naudoti arba parduoti;
- įmonė sugeba naudoti arba parduoti nematerialųjį turtą;
- nematerialusis turtas ateityje teiks įmonei ekonominės naudos (gali būti pateikiamos ekspertų išvados dėl kuriamo NT perspektyvumo);
- įmonė gali patikimai įvertinti su nematerialiuoju turtu susijusias išlaidas (galima patikimai įvertinti remiantis įmonėje taikoma savikainos skaičiavimo sistema).

Kaip jau buvo minėta, tyrimo išlaidos apskaitoje pripažįstamos sąnaudomis tuo laikotarpiu, kurį jos susidaro. Tokiu būdu NT kūrimo išlaidas priskyrus tyrimo išlaidoms ir pripažinus sąnaudomis, ataskaitiniu laikotarpiu mažinamas įmonės pelnas. NT kūrimo išlaidas priskyrus plėtros išlaidoms ir pripažinus NT, balanse nurodoma didesnė NT vertė, o pelno (nuostolių) ataskaitoje – didesnis ataskaitinio laikotarpio pelnas. Tokiu būdu didinama įmonės vertė ir savininkų nuosavybė.

Jei įmonė negali atskirti tyrimo išlaidų nuo plėtros išlaidų, visos NT kūrimo išlaidos priskiriamos tyrimo išlaidoms ir jos pripažįstamos sąnaudomis tuo laikotarpiu, kuriuo jos susidaro.

Atsižvelgiant į įmonės ir jos vadovų tikslus galima dvejopa NT tobulinimo išlaidų apskaita. NT tobulinimo išlaidos, kurios patiriamos po jo įsigijimo arba pasigaminimo pripažįstamos ataskaitinio laikotarpio sąnaudomis ir tokiu būdu apskaičiuojamas mažesnis įmonės pelnas. Tačiau NT tobulinimo

išlaidos gali būti priskiriamos patobulinto NT įsigijimo ar pasigaminimo savikainai, tačiau jos turi tenkinti žemiau išvardintas sąlygas:

- išlaidos gali būti patikimai įvertintos;
- priskirtos konkrečiam NT;
- įmonė gali patikimai nustatyti, kad jos leis ateityje gauti iš to turto didesnę ekonominę naudą.

NT tobulinimo išlaidų priskiriamų patobulinto NT įsigijimo ar pasigaminimo savikainai pavyzdžiu gali būti įmonės internetinio puslapio tobulinimas sukuriant elektroninę parduotuvę.

NT tobulinimo išlaidomis padidinus NT savikainą, balanse parodoma didesnė NT vertė, o pelno (nuostolių) ataskaitoje - didesnis įmonės pelnas. Tačiau NT būdinga tai, kad daugeliu atvejų neįmanoma arba labai sunku nustatyti, ar išlaidos patobulins NT ir duos didesnę ekonominę naudą įmonei, ar tik išlaikys tinkamą jo būklę. Paprastai taip pat dažnai būna sudėtinga išlaidas tiesiogiai priskirti kuriam nors konkrečiam NT, todėl tik gana retais atvejais išlaidos, patirtos po piršto ar pasigaminto NT pradinio pripažinimo, gali būti pridėtos prie to turto įsigijimo (pasigaminimo) savikainos ir padidinti jo balansinę vertę.

Kai kuriais atvejais NT amortizacija taip pat gali lemti įmonės ataskaitinio laikotarpio pelną. Amortizuojama NT turto vertė turi būti nuosekliai paskirstyta per visą jo naudingo tarnavimo laiką. NT amortizacijos apskaita, skirtingai nei IMT nusidėvėjimo apskaita, neatspindi moralinio NT senėjimo dėl pokyčių rinkoje, tikrųjų verčių mažėjimo arba didėjimo.

NT amortizacija apskaičiuojama atsižvelgiant į planuojamą naudingo tarnavimo laiką. Nustačius ilgesnį naudingo tarnavimo laiką, ataskaitiniu laikotarpiu patiriamos mažesnės amortizacijos sąnaudos, o tai padidina ataskaitinio laikotarpio įmonės pelną, o balanse parodoma didesnė NT vertė. Ir atvirkščiai, nustačius trumpesnį NT turto naudingo tarnavimo laiką, patiriamos didesnės ataskaitinio laikotarpio amortizacijos sąnaudos, kas sumažina ataskaitinių laikotarpių įmonės pelną ir NT balansinę vertę. Tačiau ne visais atvejais įmonė pati gali nusistatyti NT naudingo tarnavimo laiką, kadangi pavyzdžiui, licenzijos ar tam tikros teisės įsigijamos tam tikram pardavėjo nustatytam laikotarpiui.

Amortizacija pradedama skaičiuoti nuo kito mėnesio pirmos dienos po to, kai nematerialusis turtas pripažįstamas tinkamu naudoti. Ji gali būti apskaičiuojama taikant vieną iš dviejų - tiesiogiai proporcingą (tiesinį) arba produkcijos - metodus (nusidėvėjimo apskaičiavimo metodai plačiau aptariami 1 lentelėje). Produkcijos metodą įmonė gali taikyti tik tuomet, jei gali pagrįsti, kad turto amortizuojamoji suma bus: sistemingai paskirstyta per jo naudingo tarnavimo laiką ir susieta su tam tikru pagamintos produkcijos (suteiktų paslaugų) kiekiu. Šį metodą taikyti rekomenduojama tam NT, kurio naudojimo intensyvumas yra nevienodas, kadangi NT įsigijimo (pasigaminimo) savikaina

nurašoma atsižvelgiant į pagamintos produkcijos (suteiktų paslaugų) kiekį. Tokiu būdu apskaičiuojama tikslesnė produkcijos (kurią gaminant naudojamas NT) savikaina, o taip pat ir įmonės pelnas. Jei tam tikru laikotarpiu NT nenaudojamas, nepripažįstamos ir amortizacijos sąnaudos, kas leidžia apskaičiuoti didesnę pelną. Tuo tarpu taikant tiesiogiai proporcingą (tiesinį) metodą, NT amortizacijos sąnaudų suma visiškai nepriklauso nuo to turto naudojimo intensyvumo, t.y. įsigijimo (pasigaminimo) savikaina paskirstoma lygiomis dalimis per visą naudingo tarnavimo laiką. Todėl šis metodas rekomenduojamas tuomet, kai NT visus naudingo tarnavimo laiko laikotarpius naudojamas vienodai. Net jei ir turtas nenaudojamas, jo amortizacija skaičiuojama, tokiais atvejais apskaičiuojamas mažesnis pelnas.

Kita svarbi turto grupė – ilgalaikis materialusis turtas (toliau IMT) - materialusis turtas, kuris teikia įmonei ekonominės naudos, naudojamas ilgiau nei vienerius metus ir kurio įsigijimo (pasigaminimo) savikaina yra ne mažesnė už įmonės nusistatytą minimalią ilgalaikio materialiojo turto vertę (12 VAS). IMT daugelyje įmonių sudaro didžiausią viso turto dalį. Alternatyvių apskaitos metodų pasirinkimas IMT apskaitoje gali turėti gana reikšmingą įtaką įmonės pelnui. Todėl PV tikslais svarbu teisingai pasirinkti įmonės tikslus atitinkančią IMT apskaitą ir naudojamus metodus.

Remiantis 12 VAS reikalavimais, kiekvienai IMT grupei turi būti nustatyta minimali IMT vieneto savikaina arba visam įmonės naudojamam IMT nustatoma vieninga minimali IMT vienetų savikaina. Turto objektai, kurių įsigijimo (pasigaminimo) savikaina neviršija nustatytos IMT minimalios savikainos, juos pradėjus naudoti nurašomi į sąnaudas. Nustačius didesnę minimalią IMT vieneto savikainą, jei turto vieneto savikaina yra mažesnė, jis nurašomas į sąnaudas, kas mažina ataskaitinio laikotarpio pelną ir balanse parodoma mažesnė IMT vertė. Pavyzdžiui, įmonė įsigijo įrankį, kurio įsigijimo savikaina 400 Lt ir dėklą įrankio laikymui, kurio kaina 100 Lt. Įmonėje IMT grupės „Kita įranga, prietaisai, įrankiai ir įrenginiai“ nustatyta minimali turto vieneto savikaina – 500 Lt. Įrankis ir jo dėklas negali būti pripažįstami ilgalaikiu materialiuoju turtu, nes kiekvieno iš jų įsigijimo savikaina yra mažesnė nei nustatyta minimali šios grupės turto vieneto savikaina, nors jie ir atitinka visus kitus IMT pripažinimo kriterijus (patikimai nustatyta įsigijimo savikaina, bus naudojamas įmonės veikloje ilgiau nei vienerius metus ir t. t.). Jų vertė nurašoma į veiklos sąnaudas. Tačiau, jei nupirkta įrankis ir jo dėklas sudaro komplektą, t. y. IMT vieneta, kurio bendra įsigijimo savikaina didesnė už nustatytą minimalią savikainą, toks komplektas priskiriamas IMT.

Nustačius mažesnę minimalią IMT vieneto savikainą, daugiau turto objektų pripažįstama IMT, todėl ataskaitiniu laikotarpiu balanse parodoma didesnė IMT vertė bei didesnis įmonės pelnas. Kitaip tariant, kuo mažesnė minimali IMT įsigijimo (pasigaminimo) vertė pasirinkta, tuo daugiau įsigyjamo turto priskiriama ilgalaikiam, kurio įsigijimo (pasigaminimo) savikaina į įmonės sąnaudas

nurašoma dalimis per visą to turto naudingo tarnavimo laiką, todėl pasirinkta santykinai maža IMT minimali įsigijimo (pasigaminimo) vertė laikoma pelną didinančiu veiksmu.

Kiekviena įmonė apskaitos politikoje turi nusistatyti, kokias IMT įsigijimo išlaidas įskaičiuos į IMT įsigijimo (pasigaminimo) savikainą. Į IMT savikainą gali būti įskaičiuojama: įsigyjant IMT sumokėta ar mokėtina pinigų suma (ar kitokio sunaudoto turto vertė), transportavimo išlaidos, maitai, akcizai ar kiti negražinami mokesčiai (pvz., PVM, kai jis yra negražinamas), projektavimo darbų išlaidos, montavimo išlaidos, instaliavimo išlaidos, paruošimo naudoti išlaidos, remonto, atlikto iki turto naudojimo pradžios, išlaidos, išbandymo išlaidos, infrastruktūros ir turto registravimo išlaidos, žemės sklypo ir statybos aikštelės paruošimo išlaidos, numatomos būsimos turto išmontavimo, išvežimo, turto gamybinės vietos sutvarkymo išlaidos, jei jos atitinka įsipareigojimų arba atidėjinių apibrėžimą ir kitos tiesiogiai su turto įsigijimu susijusios išlaidos.

Su IMT įsigijimu susijusios, tačiau įmonei nereikšmingos išlaidos iš karto gali būti nurašomos į sąnaudas. Jei įmonės apskaitos politikoje nustatyta, kad visos su IMT įsigijimu susijusios išlaidas įmonė įskaičiuoja į IMT įsigijimo (pasigaminimo) savikainą, balanse parodoma didesnė IMT vertė, o tuo pačiu ir didesnis įmonės pelnas. Atvirkščiai, kai visos nereikšmingos IMT įsigijimo išlaidos nurašomos į sąnaudas, apskaičiuojamas mažesnis ataskaitinio laikotarpio pelnas.

IMT rekonstravimo ir remonto darbų registravimas apskaitoje priklauso nuo tų darbų suteikiamo rezultato. Jei IMT rekonstravimas ar remontas pailgina turto naudingo tarnavimo laiką ir pagerina jo naudingąsias savybes, šių darbų vertė didinama IMT įsigijimo savikaina ir patikslinamas turto naudingo tarnavimo laikas. IMT rekonstravimas ar remontas nepagerina naudingųjų turto savybių ir nepailgina jo naudingo tarnavimo laiko, šių darbų vertė pripažįstama ataskaitinio laikotarpio sąnaudomis. Nuo šių išlaidų apskaitos taip pat priklauso įmonės turto dydis ir pelnas. Remonto ar rekonstravimo išlaidų vertę padidinus IMT įsigijimo (pasigaminimo) savikainą, balanse parodoma didesnė IMT vertė bei didesnis to laikotarpio pelnas. Jei atliktas IMT rekonstravimas ar remontas nepagerina naudingųjų turto savybių, bet pailgina jo naudingo tarnavimo laiką, atliktų darbų vertė taip pat gali būti padidinta turto įsigijimo savikaina ir patikslintas turto naudingo tarnavimo laikas. Šio turto likutinė vertė, pradedant nuo laikotarpio, kurį buvo patikslintas turto naudingo tarnavimo laikas, turi būti nudėvėta per iš naujo nustatytą naudingo tarnavimo laiką. Pailginus IMT naudingo tarnavimo laiką, sumažėja vieno ataskaitinio laikotarpio sąnaudoms priskiriama nusidėvėjimo sąnaudų suma, dėl ko apskaičiuojamas taip pat didesnis įmonės pelnas.

Kiekviena įmonė apskaitos politikoje turi numatyti, kaip IMT (išskyrus investicinį turta) atspindės ataskaitose:

- įsigijimo savikaina;

- perkainota verte.

Pažymėtina, kad atskiroms turto grupėms gali būti taikomi skirtingi būdai. Jei įmonė apskaito IMT įsigijimo savikaina, turtas negali būti perkainojamas ir didinama jo apskaitinė vertė. Jį galima tik nukainoti. Todėl kylant kainoms, įsigijimo savikaina apskaitomas turtas balanse parodomas mažesne nei rinkos verte. Tačiau dėl mažesnių nusidėvėjimo sąnaudų apskaičiuojamas didesnis grynasis pelnas. Įmonė taip pat gali pakeisti apskaitos politiką ir vietoj įsigijimo savikainos metodo pereiti prie perkainotos vertės metodo. Taikant pastarąjį būdą, IMT periodiškai perkainojamas ir finansinėse ataskaitose parodomas perkainota verte iš jos atėmus sukauptą nusidėvėjimą ir turto vertės sumažėjimą. Skirtingai nei įsigijimo savikainos būdu, apskaitant IMT perkainota verte augant rinkos kainoms, balanse taip pat parodoma didesnė IMT vertė, tačiau tuo pat metu padidėja ir nusidėvėjimo sąnaudos, todėl apskaičiuojamas mažesnis pelnas. Taip pat svarbu atminti, kad turtą periodiškai perkainojant patiriamos papildomos turto vertintojų samdymo sąnaudos. Ypač aktuali šiuo metu yra atvirkštinė situacija – kuomet rinkos kainos (pvz., ypatingai nekilnojamo turto) krenta – tokiu atveju perkainoto IMT vertė balanse yra mažinama.

Kaip jau buvo užsiminta aukščiau, investicinio turto atspindėjimas finansinėse ataskaitose skiriasi nei kito IMT. Apskaitoje investiciniu turtu yra laikomas IMT (pvz., žemė, pastatai, jų dalis arba žemė ir pastatai kartu), kurį jo savininkas arba jo gavėjas pagal finansinės nuomos sutartį laiko tik pajamoms iš to turto vertės padidėjimo gauti, išskyrus turtą, kuris naudojamas prekėms gaminti (paslaugoms teikti) arba administraciniams tikslams, arba turtą, kurio pardavimas yra įmonės tipinė veikla (12 VAS). Įmonė apskaitos politikoje turi pasirinkti investicinį turtą apskaityti įsigijimo savikaina arba tikrąja verte. Jei pasirenkamas tikrosios vertės būdas, tokio turto nusidėvėjimas neskaičiuojamas, o jo tikroji vertė tikslinama kiekvieną kartą, kai sudarinėjamos finansinės ataskaitos, jos pasikeitimą atitinkamai pripažįstant pajamomis arba sąnaudomis. Todėl dažniausiai šis būdas taikomas tam turtui, kuris laikomas turint tikslą uždirbti pajamų iš to turto vertės padidėjimo. Žvelgiant iš PV perspektyvos, pajamos uždirbtos iš investicinio turto vertės padidėjimo padidina įmonės pelną ir taip pat balanse parodoma didesnė turto vertė. Tačiau kitu atveju, jei investicinio turto apskaitai pasirenkamas įsigijimo savikainos būdas, finansinėse ataskaitose jis atspindimas įsigijimo savikaina, iš kurios atimamas sukauptas nusidėvėjimas ir vertės sumažėjimo sumos. Šis būdas dažniausiai taikomas tam investiciniam turtui, kuris naudojamas pajamoms iš jo nuomos uždirbti. Pažymėtina, kad kaip ir kitas IMT, investicinis turtas apskaitomas įsigijimo savikainos būdu negali būti perkainojamas didinant jo vertę, jis gali būti tik nukainojamas. Todėl jei kyla rinkos kainos, šis turtas balanse parodomas mažesne nei rinkos verte.

Apskaitoje IMT yra nudėvimas, tačiau prieš pradedant skaičiuoti turto vienetų nusidėvėjimą pirmiausia reikia nustatyti:

- naudingą tarnavimo laiką, t.y. laikotarpį, kuriuo įmonė tikisi naudoti riboto naudojimo laiko turta, arba gaminių ar produkcijos vienetų, kuriuos įmonė tikisi pagaminti (gauti) naudodama šį turta, skaičius;
- likvidacinę vertę, t.y. sumą, kurią įmonė tikisi gauti už turto vienetą jo naudingo tarnavimo laiko pabaigoje, įvertinus būsimas likvidavimo ir perleidimo išlaidas;
- nusidėvėjimo skaičiavimo metodą.

Naudingo tarnavimo laikas dažniausiai yra gana sunkiai nustatomas dydis, kadangi kai kurių rūšių turtas gali būti naudojamas pakankamai ilgai (pvz., pastatai, statiniai), o kitų rūšių dėl fizinio nusidėvėjimo ir senėjimo - labai trumpai (pvz., kompiuterinė technika, mobiliojo ryšio priemonės). Apskaitos politikoje įmonės jį nusistato pačios, tačiau rekomenduotina, siekiant išvengti dvigubų darbo sąnaudų, vadovautis PMI reikalavimais. Įmonės nustatytas IMT naudingo tarnavimo laikas taip pat daro įtaką pelnui: kuo ilgesnis IMT naudingo tarnavimo laikas pasirenkamas, tuo kasmet įmonė patiria mažiau nusidėvėjimo sąnaudų, ir atvirkščiai, kuo pasirenkamas IMT naudingo tarnavimo laikas trumpesnis, tuo daugiau kasmet patiriama nusidėvėjimo sąnaudų.

Įsigijus IMT arba prieš pradedant jį naudoti turi būti nustatoma jo likvidacinė vertė. Nustatant likvidacinę vertę dažniausia atsižvelgiama į tai, ką įmonė planuoja veikti su tuo IMT jo naudingo tarnavimo laiko pabaigoje. Tarkime, pastatus ir statinius ir kt. turto objektus pasibaigus jų naudingo tarnavimo laikui įmonė gali parduoti, perleisti kitiems asmenims, įrengimus, transporto priemones – atiduoti į metalo laužą. Finansinėje apskaitoje likvidacinė vertė dažniausiai nustatoma atsižvelgiant į anksčiau turėto tokio pat ar panašaus nudėvėto turto realizavimo kainą, panašaus nudėvėto turto realizavimo kainas rinkoje, nepriklausomų turto vertintojų duomenis ir pan. Kitaip tariant, atsižvelgiama į tai, kiek IMT bus vertas jo naudingo tarnavimo laiko pabaigoje. Tuo tarpu mokestinėje apskaitoje, remiantis pagal PMI reikalavimais likvidacinė vertė yra griežtai apibrėžta. Ji turi būti ne mažesnė nei 1 litas ir ne didesnė kaip 10 procentų IMT įsigijimo kainos.

Žvelgiant iš PV perspektyvos, nustatyta didesnė IMT likvidacinė vertė yra pelną didinantis veiksnys, o mažesnė – pelną mažinantis veiksnys. Taip yra todėl, kad skaičiuojant IMT nusidėvėjimą iš įsigijimo savikainos yra atimama likvidacinė vertė, t.y. nusidėvėjimas neskaičiuojamas nuo likvidacinės vertės. Tokiu būdu, kuo didesnė nustatyta IMT likvidacinė vertė, tuo mažiau nusidėvėjimo sąnaudų kasmet priskaičiuojama ir todėl apskaičiuojamas didesnis pelnas. Priešingu atveju, kuo

mažesnė IMT likvidacinė vertė nustatyta, tuo daugiau nusidėvėjimo sąnaudų priskaičiuojama kasmet ir todėl apskaičiuojamas mažesnis pelnas.

Nustačius IMT naudingo tarnavimo laiką ir likvidacinę vertę pereinama prie nusidėvėjimo metodo parinkimo. Apskaitoje išskiriami keturi pagrindiniai IMT nusidėvėjimo skaičiavimo metodai (2 lentelė).

2 lentelė

IMT nusidėvėjimo skaičiavimo metodai

Metodas	Nusidėvėjimo apskaičiavimas	Metodo įtaka įmonės veiklos rezultatams, rekomendacijos
Tiesiogiai proporcingas (tiesinis)	IMT įsigijimo (pasigaminimo) savikaina paskirstoma lygiomis dalimis per visą IMT naudingo tarnavimo laiką	Nusidėvėjimo sąnaudų suma visais laikotarpiais vienoda ir nepriklauso nuo IMT naudojimo intensyvumo. Rekomenduojama nustatyti IMT, kuris visais laikotarpiais naudojamas panašiai.
Produkcijos	IMT įsigijimo (pasigaminimo) savikaina nurašoma atsižvelgiant į pagamintos produkcijos ar suteiktų paslaugų kiekį konkrečiu ataskaitiniu laikotarpiu.	Rekomenduojama taikyti toms IMT turto grupėms, kurių naudojimo intensyvumas priklauso nuo gamybos apimčių. Tai leidžia tiksliau apskaičiuoti produkcijos savikainą ir įmonės pelną. Sumažėjus veiklos mastui, nusidėvėjimo suma taip pat sumažėja, dėl to apskaičiuojamas didesnis, nei taikant kitus metodus įmonės pelnas, o balanse parodoma didesnė IMT vertė.
Metų skaičiaus	Pirmaisiais IMT naudojimo metais apskaičiuojama didžiausia nusidėvėjimo suma, antraisiais mažesnė nei pirmaisiais, trečiaisiais ir vėlesniais metais - tolygiai mažėjanti nusidėvėjimo sąnaudų suma.	Rekomenduojama taikyti tam IMT, kuris pirmaisiais naudojimo metais praranda daug savo naudingųjų savybių nei vėlesniais.
Dvigubai mažėjančios vertės	Nusidėvėjimas skaičiuojamas nuo IMT likutinės vertės pagal du kartus padidintą procentą.	Rekomenduojama taikyti tam IMT, kuris pirmaisiais naudojimo metais praranda daug savo naudingųjų savybių nei vėlesniais.

Sudaryta autorės remiantis 12 VAS

Svarbu teisingai pasirinkti nusidėvėjimo skaičiavimo metodą. Finansinėje apskaitoje reikalaujama, kad IMT nusidėvėjimo norma kuo tiksliau atitiktų realų turto ekonominės vertės sumažėjimą. Tuo tarpu mokestinėje apskaitoje svarbiausia, jog nusidėvėjimo norma neviršytų nustatyto maksimalaus dydžio. Lengviausia, jeigu šiuos abu reikalavimus pavyksta suderinti, tačiau kartais tai gana sudėtinga, kadangi nors 12 VAS leidžia apskaitoje naudoti visus keturis nusidėvėjimo skaičiavimo metodus, PMĮ reikalavimai yra griežtesni. Iš 2 priede pateiktų nusidėvėjimo metodų pasirinkimo alternatyvų, matome, kad vyrauja tiesinis metodas.

Aptarus svarbiausius ilgalaikio turto apskaitos leidžiamus alternatyvius pasirinkimus, galima teigti, kad pasirinkta tam tikra įmonės apskaitos principų kombinacija gali tam tikra linkme pakoreguoti uždirbamą pelną siekiant konkrečių tikslų.

Trumpalaikio turto apskaitos įtaka įmonės pelnui. Trumpalaikis turtas dažniausiai apibrėžiamas kaip mažiau vertingas, nei ilgalaikis, ir trumpesnį laiką naudojamas turtas. 2 VAS „Balansas“ trumpalaikis turtas apibrėžiamas kaip turtas, kurį įmonė sunaudoja ekonominei veiklai gauti per vienerius metus arba per vieną įmonės veiklos ciklą.

Pasirinkta finansinio turto apskaita taip pat gali turėti įtakos įmonės pelno dydžiui. Pagal 18 VAS šią turto rūšį sudaro pinigai, sutartinės teisės gauti pinigus ar kitą finansinį turtą iš kitos šalies, kitų įmonių išleisti vertybiniai popieriai ir pan. Finansinio turto įtaka įmonės pelnui daugiausia susijusi su abejotinių skolų apskaita. Ataskaitinio laikotarpio pabaigoje kiekviena įmonė turi peržiūrėti, ar nėra beviltiškų skolų. Praktikoje egzistuoja du abejotinių skolų nustatymo metodai:

- **tiesioginis** – kiekvienu atveju atskirai analizuojama negražinama skola ir jos gražinimo tikimybė. Nustačius, kad tam tikra skola nebus gražinta, ji turi būti nurašoma. Tačiau praktikoje retai kada skola tampa negražintina netikėtai, todėl pirmiausia prieš nurašant jas į abejotinas skolas reikia imtis papildomų priemonių jas išieškoti iš skolininko;
- **netiesioginis** - abejotina skolų dalis išskiriama remiantis ankstesnių laikotarpių duomenimis apie negražintas skolas. Tokiu tikslu dažnai atliekamas skolų grupavimas pagal vėlavimo atsiskaityti laikotarpius ir nustatomas atskirų grupių tikimybės nesusigražinti skolos procentas. Pavyzdžiui nustatyta, kad 3 procentai skolų, kurias apmokėti vėluojama ne daugiau kaip 50 dienų, lieka neapmokėtos, o skolų, kurias apmokėti vėluojama nuo 50 iki 100 dienų, lieka neapmokėta 10 procentų. O jei apmokėti vėluojama daugiau kaip 100 dienų, neapmokėta lieka 25 procentai. Vėliau šiuos procentus padauginus iš atitinkamos grupės skolų vertės, gaunama tikėtina abejotinių skolų suma. Tokiu būdu apskaičiuota skolų suma nurašoma į abejotinas skolas.

Pagrindinis netiesioginio būdo trūkumas finansinėje apskaitoje – netikslumas. Todėl pirmenybė teikiama tiesioginiam abejotinių skolų apskaičiavimo būdai. O paprasčiausias būdas išvengti abejotinių skolų neatitikimo finansinėje ir mokestinėje apskaitoje – skolos nepripažinti abejotina tol, kol įmonė nesurinks reikiamų įrodymų, kad būtų galima šią skolą nurašyti į beviltiškų skolų leidžiamus atskaitymus, t. y. finansinėje apskaitoje taikyti mokestinius reikalavimus. Tačiau siekiant tam tikru ataskaitiniu laikotarpiu parodyti didesnę įmonės pelną nepripažįstant akivaizdžiai neatgautinų skolų beviltiškomis, tuomet balanse parodoma didesnė gautinų sumų vertė ir apskaičiuojamas didesnis įmonės pelnas.

Analizuojant trumpalaikio turto įtaką daugiausia dėmesio skiriama atsargų apskaitai, nes pasirinkti jos būdai gali gana žymiai tam tikra linkme pakreipti įmonės pelną. Atsargų apskaitos reglamentavimui skirtas 9 VAS „Atsargos“. Šiame standarte atsargos apibrėžtos kaip trumpalaikis turtas (žaliavos ir komplektuojamieji gaminiai, nebaigta gamyba, pagaminta produkcija bei pirktos prekės, skirtos perparduoti), kuri įmonė sunaudoja pajamoms uždirbti per vienerius metus arba per vieną įmonės veiklos ciklą.

Tiksliai ir teisingai apskaičiuoti įmonės gaminamos produkcijos ir/ar teikiamų paslaugų savikainą yra viena iš pagrindinių buhalterijos padalinio užduočių, kadangi šis rodiklis yra labai svarbus informacijos apie įmonės veiklą šaltinis vadovams, priimantiems strateginius bei operatyvinius sprendimus dėl tolimesnės įmonės veiklos. Panašiai, kaip ir IMT apskaitoje, nustatant įsigytų atsargų savikainą, prie pirkimo kainos pridedami visi su konkrečiu pirkimu susiję mokesčiai bei rinkliavos (išskyrus tuos, kurie vėliau atgaunami, pvz., PVM), transportavimo, paruošimo naudoti bei kitos tiesiogiai su atsargų įsigijimu susijusios išlaidos. Taigi atsargų įsigijimo savikainą sudaro pirkimo kaina, atėmus taikytas nuolaidas, muitai, akcizai, rinkliavos, negražintini mokesčiai, transporto, pristatymo, draudimo išlaidos ir pan., atsargų paruošimo naudoti išlaidos (išpakavimas ir kt. darbai, atliekami tam, kad atsargas būtų galima pradėti naudoti pagal tiesioginę jų paskirtį).

Šios išlaidos gali būti pripažįstamos sąnaudomis tą patį laikotarpį, kai jos patiriamos. Tačiau kai atsargos parduodamos ar sunaudojamos kitą ataskaitinį laikotarpį, į jų įsigijimo savikainą įskaičiavus visas tiesiogines išlaidas, apskaičiuojama didesnė, o tuo pačiu ir tikslesnė balansinė atsargų vertė, bei didesnis ir tikslesnis įmonės pelnas. Tačiau jei neįmanoma tiksliai nustatyti konkrečių atsargų gabenimo, sandėliavimo ir pan. išlaidas ir jei šių išlaidų sumos yra mažareikšmės, jos gali būti įskaitomos į prekių, parduotų per ataskaitinį laikotarpį, savikainą. Įmonės apskaitos politikoje turi būti nustatyti kriterijai, kuriais ji vadovaujasi, nustatydamas minėtų išlaidų reikšmingumą.

Įmonės veikloje išlaidos klasifikuojamos pagal daugybę požymių. Apskaičiuojant per ataskaitinį laikotarpį pagamintų atsargų ar produkcijos savikainą, išlaidos skirstomos į tiesiogines ir

netiesiogines gamybos išlaidas, kurių suma ir sudaro produkcijos savikainą. Tiesioginėmis gamybos išlaidomis priskiriamos pagrindinių žaliavų (medžiagų), komplektuojamųjų gaminių ir tiesioginio darbo užmokesčio išlaidos. Netiesioginės gamybos išlaidos pagalbinių žaliavų (medžiagų), netiesioginio darbo užmokesčio, nusidėvėjimo bei kitos gamybos išlaidos, kurių neįmanoma be žymių sąnaudų priskirti konkretiems gaminiams ar jų grupėms. Jos paskirstomos produktams remiantis kiekvienos įmonės pasirinktais skirstymo kriterijais. Įmonės pagal savo veiklos specifiką taip pat pasirenka kriterijus, pagal kuriuos išlaidos skirstomos į tiesiogines ir netiesiogines. Nuo pasirinktų gamybos išlaidų paskirstymo kriterijų priklauso gaminamos produkcijos savikaina, o pardavus produkciją – pardavimo savikaina ir įmonės pelnas.

Kiekvieno ataskaitinio laikotarpio pabaigoje, sudarant finansines ataskaitas, duomenys apie atsargas pateikiami balanse pagal 2 VAS reikalavimus, t.y. jas įvertinant įsigijimo (pasigaminimo) savikaina arba grynąja galimo realizavimo verte (pardavimo kaina, esant įprastoms verslo sąlygoms, atėmus įvertintas gamybos užbaigimo ir galimas pardavimo išlaidas), ta kuri iš jų yra mažesnė. Jei tam tikru laikotarpiu atsargų grynoji galimo realizavimo vertė yra mažesnė už jų įsigijimo savikainą, atsargų vertė turi būti sumažinama iki grynosios galimo realizavimo vertės. Toks atsargų nukainojimo tikslas – siekiama, kad turto balansinė vertė neviršytų sumos, kurią tikimasi gauti pardavus arba sunaudojus šį turtą įprastinio įmonės veiklos ciklo metu (9 VAS). Taigi, jei tam tikru laikotarpiu apskaitoje nepripažįstamas atsargų vertės sumažėjimas, balanse parodoma didesnė atsargų vertė ir apskaičiuojamas didesnis įmonės pelnas. Tačiau būsimais laikotarpiais, kai atsargos parduodamos ar sunaudojamos, apskaičiuojama didesnė pardavimo savikaina, o tai sumažina įmonės pelną. Galima ir atvirkštinė situacija, kuomet apskaitoje registruojamas atsargų vertės sumažėjimas, tuo laikotarpiu balanse parodoma mažesnė atsargų vertė, apskaičiuojamas mažesnis įmonės pelnas. Tačiau būsimais laikotarpiais, pardavus ar sunaudojus atsargas, apskaičiuojama mažesnė pardavimo savikaina ir didesnis pelnas. Nors realiai atrodo, kad galutinis rezultatas gaunamas toks pat abiem atvejais, tačiau tokia situacija gali būti naudinga įmonei, siekiančiai pakoreguoti tam tikro laikotarpio rezultatus, pvz., siekiant parodyti geresnį ar blogesnį finansinių metų rezultatą.

Finansinėje apskaitoje išskiriami keturi atsargų įkainojimo metodai:

- FIFO – atsargas įkainojant šiuo metodu daroma prielaida, kad pirmiausia parduodamos ar sunaudojamos anksčiausiai įsigytos prekės arba žaliavos. Įkainojant atsargas FIFO metodu, laikotarpio pabaigoje likusios atsargos įvertinamos paskutinių pirkimų kainomis, kitaip tariant, arčiausiai atskaitomybės sudarymo momento esančiomis kainomis.
- LIFO - atsargas įkainojant šiuo metodu daroma prielaida, kad pirmiausia parduodamos arba sunaudojamos vėliausiai įsigytos arba pagamintos atsargos. Apskaitant atsargas

LIFO metodu, laikotarpio pabaigoje likusios atsargos įvertinamos anksčiausių pirkimų kainomis, kitaip tariant, anksčiausiomis atskaitomybės sudarymo momento esančiomis kainomis.

- Svertinio (slenkančio) vidurkio, kitaip dar vadinamo vidutinių kainų, metodu įkainojant atsargas, laikotarpio pabaigoje atsargų likučiai įvertinami jų vidutine kaina: viso laikotarpio pirkimų ir laikotarpio likučio verčių suma padalinama iš visų per laikotarpį pirktų ir buvusių laikotarpio pradžioje atsargų vienetų skaičiaus.
- Konkrečių kainų būdu, kuomet konkretūs atsargų vienetai turi būti įvertinami jų savikaina. Šis būdas gali būti taikomas konkrečioms projektams skirtoms atsargoms, o netaikomas, jei yra daug atsargų vienetų, kurie gali būti lengvai keičiami vieni kitais.
- Arba kitus atsargų įkainojimo būdus atsižvelgiant į atsargų judėjimą įmonėje bei kitas sąlygas.

Pasirinkti tinkamiausią metodą yra gana sunkus uždavinys, kadangi nepakanka atsižvelgti vien tik į atsargų naudojimo judėjimą, svarbu įvertinti ir kitus veiksnius tokius, kaip atsargų kainų kitimo tendencijas bei mastą, atsargų vertės realumo pateikimą finansinėse ataskaitose, PMĮ reikalavimus ir pan.

Apskaitoje naudojant FIFO metodą, apskaičiuojant parduotų prekių savikainą naudojamos anksčiausių įvykusių pirkimų kainos, kurios kylant kainoms dažniausiai būna didesnės, nei ankstesniųjų. Tuo tarpu atsargas apskaitant LIFO būdu - pelnas gaunamas mažesnis, kadangi atsargų likučiai yra įkainojami pirmųjų pirkimų kainomis. Tačiau remiantis PMĮ reikalavimais, apskaičiuojant pelno mokestį Lietuvoje įmonės atsargas turi apskaityti FIFO metodu. Atskirais atvejais, atsižvelgiant į įmonės veiklos ypatybes, įmonės gali rašyti prašymą Valstybinei mokesčių inspekcijai leisti atsargas apskaityti metodu, kuris taikomas įmonės finansinėje apskaitoje.

Atidėjinių įtaka įmonės pelnui. Pagal 19 VAS atidėjiniais apskaitoje vadinami įsipareigojimai, kurių galutinės padengimo sumos arba įvykdymo laiko negalima tiksliai nustatyti, tačiau galima patikimai įvertinti.

Atidėjiniai apskaitoje gali būti pripažinti, jei atitinka tris pripažinimo kriterijus:

- įmonė turi teisinį įpareigojimą arba neatšaukiamą pasižadėjimą, kurį lėmė praeities veiksmai;
- tikėtina, kad teisiniam įpareigojimui ar neatšaukiamam pasižadėjimui įvykdyti reikės naudoti turimą turta;
- įsipareigojimų suma gali būti patikimai įvertinta.

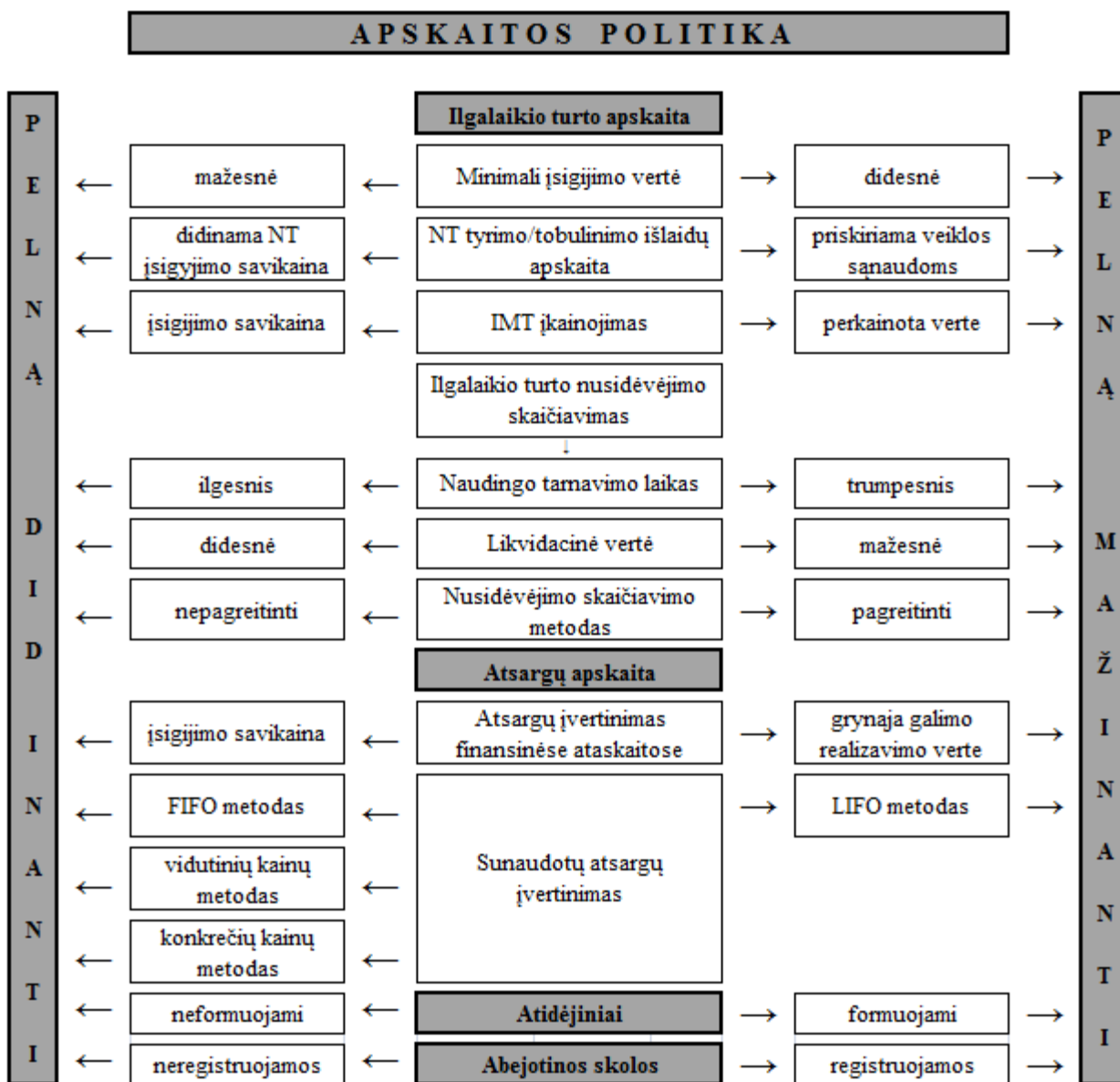
Atidėjiniais pripažįstamos mokėtinos baudos arba padarytos žalos aplinkai kompensavimo išlaidos ir pan. Balanse nepripažinus atidėjinių parodoma sumažinta įsipareigojimų suma, o pelno

(nuostolių) ataskaitoje pripažįstama per mažai sąnaudų, todėl apskaičiuotą pelną galima traktuoti kaip padidintą. Vėlesniais laikotarpiais, kai faktiškai patiriamos sąnaudos, pelno (nuostolių) ataskaitoje apskaičiuojamas mažesnis pelnas. Remiantis aptarta atidėjinių pripažinimo ar nepripažinimo įtaka įmonės pelnui galima padaryti išvadą, kad tam tikru ataskaitiniu laikotarpiu siekiant padidinti įmonės pelną atidėjinių galima nepripažinti. O pripažinus atidėjinius, balanse parodoma tikslesnė išipareigojimų suma, pelno (nuostolių) ataskaitoje pripažįstamos atidėjinių sąnaudos, todėl apskaičiuojamas mažesnis pelnas. Tuo tarpu būsimaisiais laikotarpiais, kai faktiškai patiriamos išlaidos, sąnaudos nepripažįstamos, todėl pelno (nuostolių) ataskaitoje apskaičiuojamas didesnis pelnas.

Nuo 2008 m. gruodžio 22 d. priėmus 31 VAS „Atlygis darbuotojui“ nustatytas reikalavimas įmonėms sudaryti atostoginių kaupimus. Išipareigojimai darbuotojams pagal pavyzdinį sąskaitų planą kaupiami sąskaitoje *atostoginių kaupimai*. Tačiau atostoginių kaupimai taip pat gali būti vadinami ir atidėjinais, tačiau standartų rengėjai su tuo nesutinka, nes atostoginių gavėjas yra žinomas, o atidėjiniai dažniausiai sudaromi nesiejant jų su konkrečiais asmenimis. Tačiau žvelgiant iš kitos pusės, kai kuriais atvejais atidėjiniai formuojami žinant jų konkretų gavėją, pavyzdžiui, formuojant atidėjinius konkretiems mokesčiams ar baudoms. Todėl apsispręsti priskirti atostoginių kaupimus atidėjiniams ar ne, turi pati įmonė, ir tai aprašyti savo apskaitos politikoje.

24 VAS nustatyta, kad pelno mokestis turi būti apskaitomas kaupimo principu, išskyrus įmones, kurios sudaro sutrumpintas finansines ataskaitas arba jų atidėtojo pelno mokesčio sumos yra nereikšmingos. Taikant kaupimo principą gali susidaryti atidėtasis pelno mokesčio turtas – tai būsimaisiais ataskaitiniais laikotarpiais atgautinos pelno mokesčio sumos, kurios susidaro dėl finansinės apskaitos bei mokesčių apskaičiavimo taisyklių skirtumų bei nepanaudotų mokesčių nuostolių perkėlimo. Tuo tarpu įmonėse, kurios gali netaikyti pelno mokesčio apskaitai kaupimo principo, atidėtasis pelno mokestis nesusidaro. Tačiau svarbu pažymėti, kad jei įmonė gali rinktis taikyti kaupimo principą ar ne, pelno mokestis apskaičiuotas kaupimo principu yra tikslesnis, o tuo pačiu gaunama ir tikslesnė grynojo pelno suma. Taip pat pripažinus atidėtojo pelno mokesčio turtą, balanse padidėja bendra turto vertė ir apskaičiuojamas didesnis grynasis pelnas, nes patiriamos mažesnės pelno mokesčio sąnaudos. Ir atvirkščiai, netaikant kaupimo principo, apskaičiuojama ne tokia tiksli pelno mokesčio suma ir balanse nepripažįstamas atidėtojo pelno mokesčio turtas.

Susisteminant atliktą VAS analizę, kurioje nustatyti pagrindiniai ir svarbiausi alternatyvūs apskaitos politikos pasirinkimai darantys įtaką įmonės pelnui, sudaryta schema (3 pav.) grafiškai pateikianti svarbiausias atlikto tyrimo išvadas.

Sudaryta autorės remiantis VAS

3 pav. Svarbiausi pelną didinantys/mažinantys apskaitos politikos pasirinkimai

Apibendrinant gautus rezultatus, nederėtų pamiršti, kad apskaitos politika, turi būti pasirinkta tokia, kuri atspindėtų tikrą ir teisingą informaciją apie įmonę, o pasirinkimo galimybės kai kuriais atvejais gali sumažinti informacijos patikimumui. Tačiau žvelgiant iš kitos pusės, tik alternatyvių apskaitos metodų pasirinkimo būdu įmanoma įmonės apskaitos informaciją ir rezultatus priartinti prie įmonės tikrosios būklės pateikimo ataskaitose.

3. APSKAITOS POLITIKOS ĮTAKOS PELNO VALDYMUI TYRIMAS LIETUVOS ĮMONĖSE

PV ir kitos apskaitos manipuliacijos tapo itin svarbus ir aktualus klausimas šiandieniniame verslo pasaulyje. Per pastaruosius tris dešimtmečius daug įvairių PV hipotezių buvo iširta tiek teoriškai, tiek empiriškai. Tačiau tyrimai buvo ir yra dažniausiai atliekami anglosaksų apskaitos modelio šalyse, o ypač JAV rinkoje. Tuo tarpu kontinentinėje Europoje, įskaitant ir Lietuvą, jų beveik nėra. Pagrindinė šių tyrimų trūkumo priežastis - įmonės nenori viešinti savo apskaitos ir valdymo informacijos.

Antroje dalyje atliktas teorinis PV galimybių tyrimas, buvo tikrinamas praktikoje, atliekant empirinį apskaitos politikos įtakos PV tyrimą Kauno miesto pelno siekiančiose MVĮ. Lietuvoje iki šiol jau buvo atlikta eilė įvairių tyrimų apskaitos politikos pasirinkimo tematika, tačiau iki šiol nebuvo tirta apskaitos politikos pasirinkimo ir PV problematika MVĮ. Iki šiol atliktuose tyrimuose lietuvių autoriai (Zinkevičienė ir Rudžionienė, 2004; Zinkevičienė ir Rudžionienė, 2005; Pelurytytė, 2007; Varanavičiūtė ir Palubinskienė, 2008) daugiausiai analizavo ir tyrė apskritai, nuo kokių veiksnių priklauso įmonės apskaitos politikos pasirinkimas. Tik Vaičiulytė – Petrauskienė (2009) sudarė apskaitos politikos pasirinkimo pelno atžvilgiu modelį, kurio tinkamumas buvo tikrinamas 40 Lietuvos akcinių bendrovių, kurių vertybiniais popieriais prekiaujama viešai ir apskaita tvarkoma remiantis TAS. Tyrimu nustatyta, kad įmonės linkusios rinktis pelną didinančią apskaitos politiką.

Šioje darbo dalyje pateikiamuose atlikto tyrimo rezultatuose pagrindinis dėmesys skiriamas pelną didinančių/mažinančių apskaitos politikos pasirinkimų analizei MVĮ, kurių apskaita tvarkoma pagal VAS. Kaip jau buvo minėta, įmonės formuodamos apskaitos politiką, laisvai gali rinktis antroje šio darbo dalyje išskirtus ir analizuotus apskaitos metodus ir pasirinkimus, kurie daro skirtingą įtaką įmonės pelnui.

Analizuojant empirinio tyrimo duomenis, siekiama atsakyti į du pagrindinius klausimus:

- Kokie apskaitos politikos metodai dažniausiai pasirenkami Lietuvos MVĮ?
- Ar egzistuoja priklausomybė tarp įmonės dydžio ir pasirenkamų apskaitos metodų ir būdų darančių įtaką pelnui, tarp finansinio sverto rodiklio ir pelną didinančių apskaitos metodų, įmonės dydžio ir pelną mažinančių apskaitos metodų ?

3.1. Pelno valdymo Lietuvoje ypatumai

Tyrimo dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal juridinį statusą pateikimas 3 lentelėje.

Įmonių pasiskirstymas pagal juridinį statusą

Įmonės juridinis statusas	Dažnis	Dažnis, %
Individuali įmonė	7	9,5 %
Uždaroji akcinė bendrovė	64	87,8 %
Akcinė bendrovė	2	2,7 %
Viso:	73	100 %

Šaltinis: sudaryta autorės

Kaip matome iš pateiktų 3 lentelės duomenų, netgi 87,8 % apklaustų įmonių sudarė uždarnosios akcinės bendrovės. Akcinės bendrovės sudarė tik 2,7 %, kadangi šio juridinio statuso įmonės dažniausiai priklauso stambių įmonių kategorijai, o tyrimas, atliekamas MVĮ. Šiek tiek daugiau, t.y. 9,5 %, apklausoje dalyvavo individualių įmonių. Individualiosios įmonės, kurios yra ne PVM mokėtojos ir neturi samdomų darbuotojų (praėjusiais ataskaitiniais ir ataskaitiniais metais) gali rinktis ir apskaitą tvarkyti taikant paprastąjį, o ne dvejetainį įrašą, tuomet įmonės gali netaikyti VAS reikalavimų, o pagrindinis joms keliamas reikalavimas – teisingai apskaičiuoti ir sumokėti mokesčius. Nors dar visai neseniai individualios įmonės buvo itin populiarios MVĮ tarpe, šiuo metu vis dažniau jos keičia juridinį statusą į uždarasias akcines bendroves, tai lemia keletas svarbių priežasčių: individualių įmonių savininkai atsako visu savo šeimos turtu tuo perkeldami galimą įsipareigojimų našta ir savo šeimos nariams (svarbu atkreipti dėmesį, kad įsipareigojimai yra paveldimi), panaikintos anksčiau galiojusios mokesčių lengvatos, taip pat LR Socialinio draudimo įstatyme (1991) nustatyta, kad individualių įmonių savininkai priskiriami savarankiškai dirbantiems asmenims, todėl jie neturi teisės gauti nedarbingumo pažymėjimus. Tuo ir paaiškinamas mažas apklausoje dalyvavusių individualių įmonių skaičius.

Siekiant, kad tyrimo rezultatai būtų reprezentatyvūs svarbu nustatyti pagrindinę apklausoje dalyvavusių įmonių veiklos rūšį. Tik tokiu būdu galima nustatyti, ar į atranką pateko kelių ar vienos veiklos rūšių įmonės. Apklausa vykdžius tik vienos veiklos rūšies įmonėse, rezultatai būtų tendencingi ir nereprezentuoti visumos. Siekiant gauti statistiškai patikimesnius rezultatus, pagal pagrindinę veiklos kryptį įmonės buvo suskirstytos į grupes (4 lentelė). Tyrime daugiausia, t.y. 30,2 %, dalyvavusių įmonių pagrindinė veikla yra didmeninė ir mažmeninė prekyba bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas. Antra stambi grupė – įmonės, kurios užsiima švietimo, sveikatos priežiūros ir kita panašia veikla sudarė 20,5 % visos imties. Apibendrinant galima padaryti išvadą, kad tyrime dalyvavo skirtingų veiklos tipų įmonės užsiimančios prekyba, gamyba ir paslaugų teikimu.

Įmonių pasiskirstymas pagal pagrindinę veiklos rūšį

Įmonės pagrindinė veiklos rūšis	Dažnis	Dažnis, %
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	11	15,1
Statyba	6	8,2
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	22	30,2
Finansinis tarpininkavimas; tarpininkavimas	6	8,2
Švietimas, sveikatos priežiūra ir kita panaši veikla	15	20,5
Apdirbamoji gamyba, nestandartinių įrenginių gamyba	11	15,1
Marketingas, reklama	2	2,7

Šaltinis: sudaryta autorės

Kriterijus, kuriuo remiantis įmonės sugrupuotos pagal dydį – darbuotojų. Kaip matyti iš 5 lentelėje pateiktų duomenų, tyrime daugiausia dalyvavo labai mažos įmonės, jos sudarė net 58,9 %.

Įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių

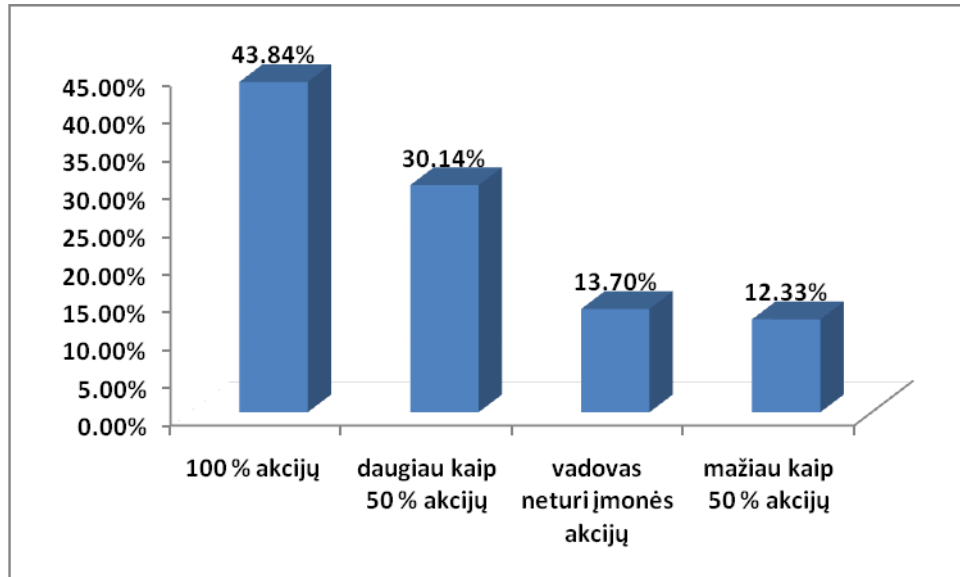
Darbuotojų skaičius	Dažnis	Dažnis, %
1– 9 darbuotojai (labai maža įmonė)	43	58,9
10 - 49 darbuotojai (maža įmonė)	19	26
50 – 249 darbuotojai (vidutinė įmonė)	11	15,1

Šaltinis: sudaryta autorės

Skirstant įmones pagal dydį, taip pat buvo laikomasi LR Smulkaus ir vidutinio verslo įstatyme (1998) apibrėžtų įmonių metinių pajamų ir turto balansinės vertės kriterijų. Tačiau nei viena iš įmonių, priskirtų tam tikram įmonės dydžiui pagal darbuotojų skaičių, šių kriterijų neviršijo.

Kaip jau buvo minėta pirmoje šio darbo dalyje, apskaitos metodų ir procedūrų pasirinkimas priklauso ir nuo individų ir įvairių interesų grupių egoistinių tikslų. Įmonės vadovų ir akcininkų pagrindinis tikslas – pelno didinimas. Beveik pusės tyrimo metu apklaustų įmonių vadovai yra ir

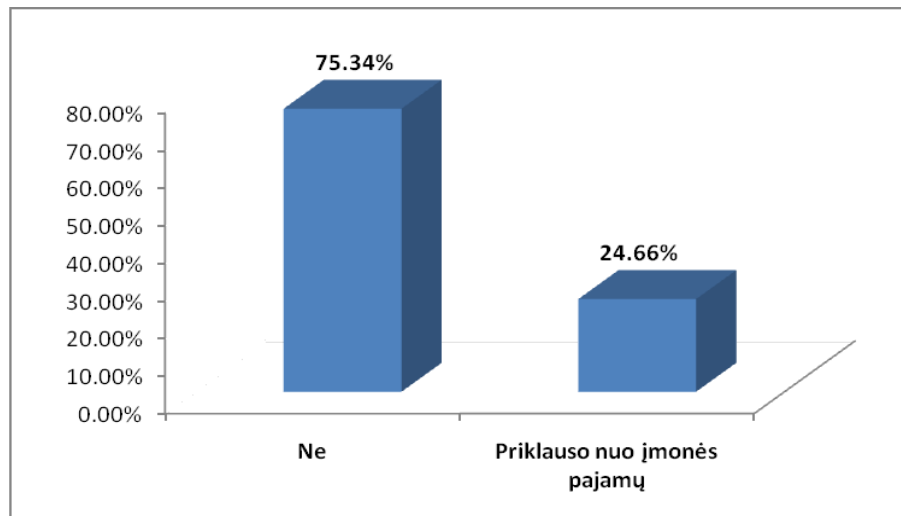
vieninteliai jos akcininkai (žr. 4 paveikslą), o bendrai turi daugiau nei 50 % akcijų net 74 % įmonių. Todėl pagal atliktą teorinį tyrimą galima daryti teorinę prielaidą, kad įmonės turėtų rinktis pelną didinančius apskaitos metodus.

Šaltinis: sudaryta autorės

4 pav. Įmonės nuosavybės koncentracija

Nors pirmoje darbo dalyje analizuojant PAT pagrindines hipotezes daryta prielaida, kad Lietuvos įmonėse netaikoma vadovų atlyginimų ir premijų sistema, priklausanti nuo įmonės veiklos rezultatų, gauti duomenys rodo, kad 24,66 % įmonių vis dėl to taiko panašią metodiką (žr. 5 paveikslą).

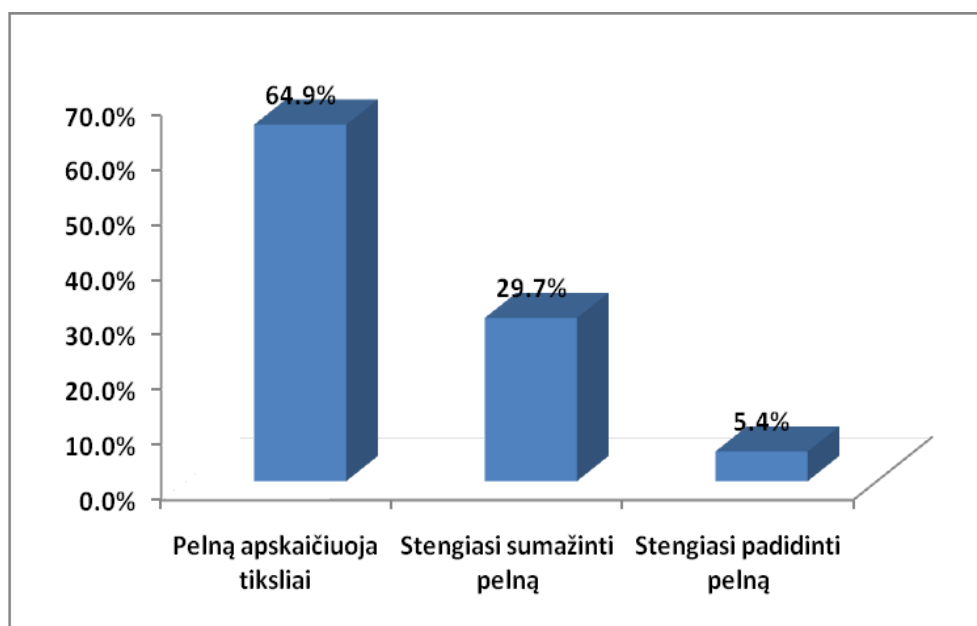

Šaltinis: sudaryta autorės

5 pav. Įmonių vadovų atlyginimų priklausomybė nuo veiklos rezultatų

Skirtingai nei PAT hipotezėje, Lietuvos MVĮ vadovų atlyginimas ir/ar premijos priklauso ne nuo įmonės pelno dydžio, o pajamų apimties. Tokiu būdu nereiškia, kad vadovai būtinai taikys pelną didinančius metodus, kadangi įmonės pajamų dydžiui galima daryti įtaką renkantis gerą marketingo strategiją ar kitus metodus.

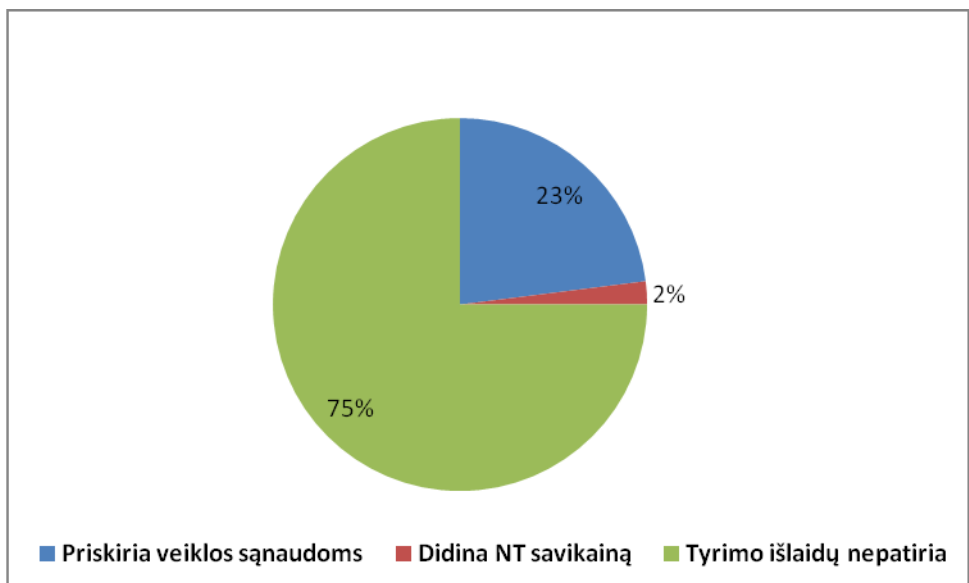
Į klausimą, kokios nuostatos laikosi įmonė nustatydamą apmokestinimo taisykles, net 64,9 % atsakė, kad pelną apskaičiuoja tiksliai, laikydamiesi visų įstatymų, 29,7 % stengiasi sumažinti ir tik 5,4 % padidinti (žr. 6 paveiksle).

Šaltinis: sudaryta autorės

6 pav. Įmonių apmokestinamojo pelno skaičiavimas

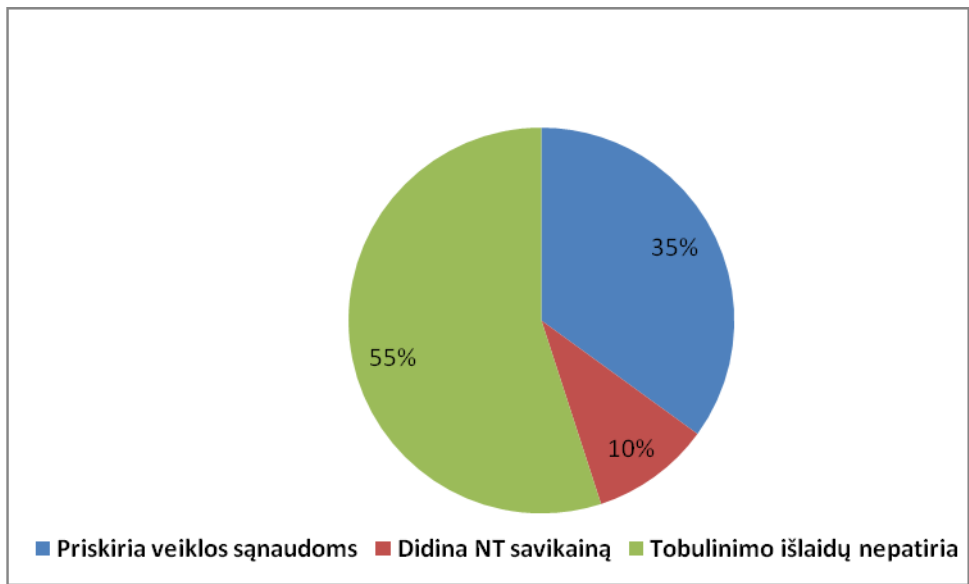
Remiantis gautais apklausos rezultatais NT tyrimo išlaidas 23 % įmonių priskiria veiklos sąnaudoms, 2 % didina NT savikainą, o netgi 75 % MVĮ iš vis nepatiria tyrimo išlaidų (7 paveikslas). Nepaisant to, kad daugiau nei 2/3 visų įmonių tyrimo išlaidų nepatiria, likusios įmonės yra labiau linkę mažinti ataskaitinio laikotarpio pelną tyrimo išlaidomis, didinant ataskaitinio laikotarpio veiklos sąnaudas. Taip pat galima padaryti išvadą, kad dauguma Lietuvos MVĮ pačios savo viduje NT nekuria.

Šaltinis: sudaryta autorės

7 pav. NT tyrimo išlaidų registravimas

Kaip ir NT kūrimo, taip ir NT tobulinimo išlaidų apskaita įmonėje gali būti dvejopa ir daryti skirtingą įtaką įmonės pelnui. Tyrimo metu nustatyta, kad 10 % įmonių NT tobulinimo išlaidomis didina NT savikainą, 35 % - priskiria veiklos sąnaudoms, o 55 % - tobulinimo išlaidų iš viso nepatiria (8 paveikslas). Tokiu būdu išlaikoma panaši tendencija, kaip ir registruojant NT kūrimo išlaidas. Didesnė dalis įmonių, patiriančių tobulinimo išlaidas, jomis didina ataskaitinio laikotarpio veiklos sąnaudas ir tokiu būdu mažina pelną.

Šaltinis: sudaryta autorės

8 pav. NT tobulinimo išlaidų registravimas

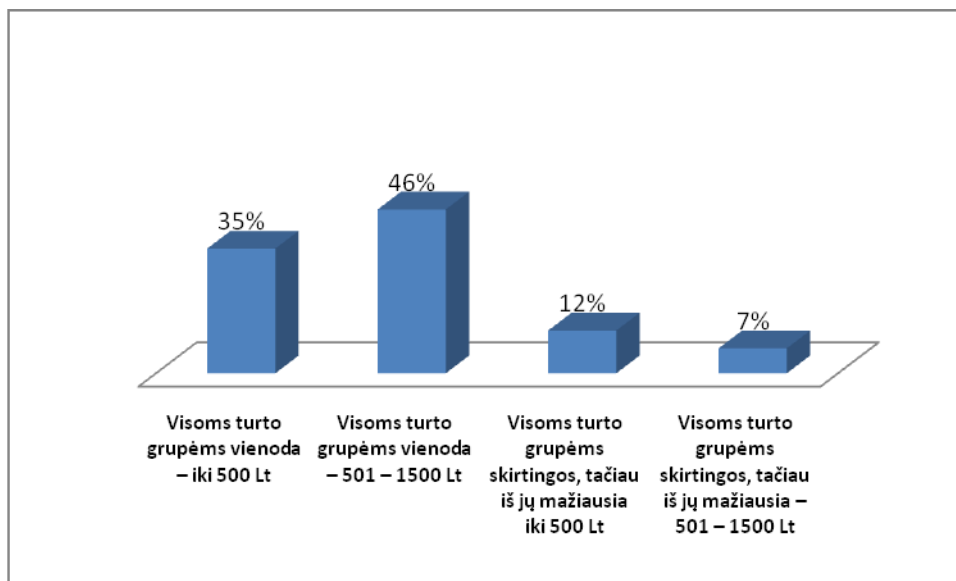
Apskaitos politikoje nusistačius mažesnę NT minimalią įsigijimo savikainą daugiau turto vienetų priskiriama NT, taip balanse padidinamas įmonės NT ir apskaičiuojamas didesnis pelnas, ir atvirkščiai. Remiantis gautais tyrimo rezultatais, 37 % įmonių minimali NT įsigijimo savikaina yra iki 500 Lt, 32 % - nuo 501 iki 1000 Lt, 16 % - didesnė už 1001 Lt, o minimalios įsigijimo savikainos NT nenusistačiusios 15% visų įmonių. Todėl galima teigti, kad didžioji dalis įmonių renkasi mažesnę NT minimalią įsigijimo savikainą, kuri didina ataskaitinio laikotarpio pelną.

Prieš pradėdant skaičiuoti IMT nusidėvėjimą įmonės turi pasirinkti IMT objektus, kurie gali būti: grupė identiškų vienaarūšių turto vienetų arba atskiri turto vienetai. Tyrimo metu nustatyta, kad 80 % SVĮ IMT objektai - atskiri turto vienetai, 20 % įmonių - grupė vienaarūšių turto vienetų. Todėl galima daryti išvadą, kad daugiausiai įmonės laikosi pelno mažinimo tendencijos.

Nustatant IMT likvidacinę vertę, įmonės daugiausiai renkasi pelną mažinančią mažesnę likvidacinę vertę, t.y. 86 % įmonių likvidacinė vertė daugiausiai lygi 1 Lt, o 11 % įmonių - daugiausiai lygi 10 % turto įsigijimo savikainos ir tik 2 % įmonių renkasi faktinę galimą likvidacinę vertę, kuri priklauso nuo turto savybių. Apibendrinant galima teigti, kad šiuo atveju ir finansinėje apskaitoje griežtai laikomasi PMĮ reikalavimų.

Renkantis IMT nusidėvėjimo metodą daugelyje įmonių siekiama suderinti finansinės ir mokestinės apskaitos reikalavimus. Kaip rodo tyrimo rezultatai, net 97 % įmonių viso turto nusidėvėjimo skaičiavimui yra naudojamas tiesiogiai proporcingas (tiesinis) metodas ir 3 % įmonių – skirtingoms turto grupėms – skirtingi metodai, atspindintys faktinį turto nusidėvėjimą, nepriklausomai nuo PMĮ apribojimų. Tokiu būdu laikomasi pelną didinančios koncepcijos, nes pasirenkami pelną didinantys IMT nusidėvėjimo skaičiavimo metodai.

Nustatant minimalią IMT vertę, įmonės gali rinktis: nustatyti vienodą vertę visoms grupėms arba visoms grupėms skirtingą. Gauti tyrimo rezultatai (9 paveikslas) rodo, kad 35 % įmonių nustato visoms turto grupėms vienodą minimalią įsigijimo vertę – iki 500 Lt, 46 % - visoms turto grupėms vienodą – 501 – 1500 Lt. Ir tik palyginus maža dalis (19 %) įmonių skirtingoms turto rūšims nustato skirtingas minimalias IMT vertes: 12 % įmonių nustato skirtingas, tačiau iš jų mažiausia iki 500 Lt ir 7 % - visoms turto grupėms skirtingas, tačiau iš jų mažiausia – 501 – 1500 Lt.

Šaltinis: sudaryta autorės

9 pav. Minimalios IMT vertės nustatymas

Ataskaitose IMT galima parodyti įsigijimo savikaina arba perkainota verte. Kaip buvo analizuota antroje šio darbo dalyje, įsigijimo savikainos būdas dažnai siejamas su pelną didinančia apskaitos politika, o perkainotos vertės - su pelną mažinančia apskaitos politika. Atliktu tyrimu nustatyta, kad apskaitant ilgalaikį materialų turta, tik 27 % įmonių taiko perkainotos vertės būdą, o 73 % - IMT apskaitomas įsigijimo savikaina. Toks gautų rezultatų pasiskirstymas gali būti paaiškinamas tuo, kad perkainotos vertės būdas, lyginant su įsigijimo savikainos, yra daug brangesnis, nes reikalauja ekspertų samdymo ir pan. Taigi šiuo atveju įmonės taip pat linkusios rinktis pelną didinantį metodą.

Abejotinų skolų registravimas ataskaitinio laikotarpio pabaigoje laikomas pelną mažinančiu veiksmu. Analizuojant MVĮ apskaitą nustatyta, kad 45 % įmonių registruoja abejotinas skolas, o 55 % - ne. Tačiau šiuo atveju negalima kategoriškai teigti, kad įmonės registruojančios abejotinas skolas renkasi pelną mažinančią apskaitos politiką, o neregistruojančios – pelną didinančią, kadangi priklausomai nuo pagrindinės veiklos rūšies, kai kuriose įmonėse abejotinos skolos nesusidaro. Pavyzdžiui, paslaugas teikiančiose įmonėse, kur už paslaugas sumokama prieš pradėdant jomis naudotis, ar mažmeninės prekybos įmonėse, kur prekės neparduodamos skolon.

Registruojant abejotinas skolas, 94 % naudoja tiesioginį skolų nustatymo metodą, kuomet kiekvienu atveju atskirai analizuojama ir nurašoma konkreti skola, o 6 % įmonių naudoja netiesioginį būdą - kuomet abejotinų skolų dalis išskiriama remiantis ankstesnių laikotarpių duomenis. PMI reikalavimai abejotinų skolų pripažinimui yra gana griežti, o naudoti galima tik tiesioginį metodą.

Todėl galima teigti, kad šiuo atveju įmonės taip pat siekia suderinti finansinės ir mokestinės apskaitos reikalavimus. Netiesioginis abejotinų skolų nustatymo metodas daugiausiai naudojamas valdymo apskaitoje, o kadangi Lietuvoje šią apskaitos rūšį įdiegę vos keli procentai visų įmonių, tuo taip pat gali būti paaiškinamas tiesioginio metodo dominavimas.

Ataskaitinio laikotarpio pabaigoje sudarant finansines ataskaitas atsargos gali būti įvertinamos įsigijimo (pasigaminimo) savikaina arba grynąja galimo realizavimo verte, atsižvelgiant į tai, kuri yra mažesnė. Parodyti realią tam tikru metu atsargų vertę jas nukainojant iki gryniosios galimo realizavimo vertės siekia tik 27 % tirtų įmonių. Tuo tarpu pilną didinančią pripažinimo būdą – įsigijimo savikainą – renkasi 73 % įmonių.

Antroje šio darbo dalyje plačiai buvo aptariami keturi sunadotų atsargų įkainojimo metodai: FIFO, LIFO, vidutinių kainų ir konkrečių kainų. Tyrimo rezultatai rodo, kad įmonės įkainojant atsargas daugiausiai renkasi pilną didinančią FIFO metodą, t.y. šį metodą naudoja 77 % įmonių, pilną mažinančią LIFO metodą – tik 1,4 % įmonių, atitinkamai vidutinių kainų metodą ir konkrečių kainų naudoja po 4 % įmonių, o įvairius metodus, atitinkančius konkrečių atsargų faktinį judėjimą – 13,6 %. Šis tyrimo duomenų dėsningumas taip pat rodo siekį suderinti finansinę ir mokestinę apskaitą, kadangi pagal PMĮ reikalavimus įmonių apskaitoje apskaičiuojant pelno mokestį, atsargos turi būti apskaitomos FIFO metodu.

Atidėjiniai formuojami ne visose įmonėse, tačiau svarbu pažymėti, kad tai nėra vienas svarbiausių kriterijų vertinant pilną didinančią/mažinančią apskaitos politikos pasirinkimus. Jei įmonės formuoja atidėjinius, tai vertinama kaip pilną mažinantis veiksnys, ir atvirkščiai. Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad atidėjiniai formuojami tik 31 % įmonių, o neformuojami – 69 % įmonių.

Antroje darbo dalyje išanalizuota alternatyva darbuotojų atostoginių kaupimus priskirti atidėjiniams, tai išdėsčius įmonės apskaitos politikoje. O atostoginių kaupimai pagal 31 VAS yra privalomi visoms įmonėms, tačiau remiantis gautais tyrimo rezultatais, peršasi išvada, kad praktikoje atostoginių kaupimai atidėjiniams nėra priskiriami, kadangi, kaip rodo gauti tyrimo rezultatai, net 69 % įmonių atidėjinių visiškai neformuoja.

Paskutiniais dviem anketos klausimais buvo siekiama išsiaiškinti, ar per penkis paskutinius metus įmonės keitė apskaitos politiką ir kokie pagrindiniai veiksniai paskatino tai daryti. Gauti rezultatai rodo, kad tik 24% įmonių keitė apskaitos politiką, o netgi 76 % įmonių jos nekeitė. Daugiausiai, t.y. 13 % įmonių apskaitos politikos keitimą lėmė pelno ar teisės aktų pakeitimai, 2 % - pasikeitusios rinkos ir nuo įmonės nepriklausančios aplinkos sąlygos, 5 % įmonių paskatino pasikeitęs įmonės veiklos pobūdis, 2 % - pasikeitusi įmonės veiklos apimtis, 2 % VAS pakeitimai. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad tik maža dalis MVĮ keitė apskaitos politiką per paskutinius penkerius metus, todėl tiriant ilgesnius nei vienerių metų periodus gauti tyrimo rezultatai būtų labai panašūs.

Remiantis gautais ir aukščiau aptartais tyrimo rezultatais, siekiant nustatyti, kokia pelną didinanti ar pelną mažinanti apskaitos politika dominuoja tiriamose įmonėse, 6 lentelėje pateikiama atskirų apskaitos metodų ir būdų, darančių skirtingą įtaką įmonės pelnui, dominavimas. Jei didesnė dalis įmonių rinkosi pelną didinantį metodą ar būdą, jam suteikimas „+“ ženklas ir atvirkščiai, jei daugiau įmonių rinkosi pelną mažinantį apskaitos politikos metodą ar būdą, jam suteikiamas „-“ ženklas. Gauti rezultatai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė

Pelną didinančių/mažinančių apskaitos politikos metodų ir būdų pasirinkimas

Apskaitos politika	Pelną didinantys apskaitos metodai ir būdai	Pelną mažinantys apskaitos metodai ir būdai
NT tyrimo išlaidų registravimas		+
NT tobulinimo išlaidų registravimas		+
Minimali NT įsigijimo savikaina	+	
IMT likvidacinė vertė		+
IMT nusidėvėjimo metodas	+	
Minimali IMT vertė		+
IMT įkainojimo metodika	+	
Abejotinų skolų registravimas	+	
Atsargų įkainojimas įsigijimo savikaina arba grynąją galimo realizavimo verte	+	
Sunaudotų atsargų įkainojimo metodika	+	
Atidėjinių apskaita	+	
VISO:	7	4

Šaltinis: sudaryta autorės

Nepaisant to, kad 64,9 % įmonių atsakė, kad pelną apskaičiuoja tiksliai, laikydamiesi visų įstatymų, 29,7 % stengiasi sumažinti ir tik 5,4 % padidinti, gauti tyrimo rezultatai rodo, kad įmonės vis dėl to linkusios rinktis pelną didinančią apskaitos politiką. Pagrindinė priežastis – įmonės daugiausia

stengiasi suderinti finansinės ir mokesinės apskaitos reikalavimus, o LR mokesčių sistema nėra palanki taikyti pelną mažinančius apskaitos metodus.

3.2. Tyrimo rezultatų aptarimas

Siekiant nustatyti, ar egzistuoja priklausomybė tarp įmonės finansinio sverto bei įmonės dydžio ir pelno dydį lemiančių apskaitos pasirinkimų, atlikta koreliacinė analizė, kuria siekiama patikrinti antroje darbo dalyje iškeltas hipotezės **H1** ir **H2**.

Apskaičiavus finansinio sverto rodiklį, buvo suskaičiuoti pelną didinantys apskaitos metodai ir būdai, kiekvienam jų suteikiant 1 balo reikšmę, o apskaitos politiką mažinantiems metodams ir būdams - 0. Apskaičiavus visus pelną didinančius apskaitos metodus ir būdus, kuriuos renkasi įmonės, atlikta finansinio sverto ir pelną didinančių apskaitos metodų koreliacinė analizė. Gauti rezultatai pateikiami 7 lentelėje.

Koreliacinė analizė parodė, kad egzistuoja labai silpna statistiškai nepatikima priklausomybė tarp įmonės finansinio sverto ir pelną didinančių apskaitos metodų. Visi apskaičiuoti koreliacijos koeficientai yra statistiškai nepatikimi, todėl Lietuvos MVI finansinio sverto hipotezė **H1** atmetama. Tyrimo rezultatai nepatvirtino hipotezės, kad įmonės finansinis svertas ir pelną didinantys apskaitos politikos metodai ir būdai yra tiesiogiai susiję. Kitaip tariant, kad įmonės kurių, finansinis svertas yra didelis yra nelinkusios rinktis pelną didinančius apskaitos politikos metodus ir būdus.

7 lentelė

Finansinio sverto ir pelną lemiančių apskaitos metodų ir būdų koreliacinė analizė

	NT tyrimo išlaidų registravimas	NT tobulinimo išlaidų registravimas	Minimali NT įsigijimo savikaina	IMT likvidacinė vertė	IMT nusidėvėjimo metodas	Minimali IMT vertė	IMT įkainojimo metodika	Abejotinų skolų registravimas	Atsargų įkainojimas įsigijimo savikaina arba grynąją galimo realizavimo verte	Sunaudotų atsargų įkainojimo metodika	Audėjinių formavimas
Finansinis svertas	0,030	-0,108	0,144	-0,137	0,004	0,115	0,069	0,088	0,176	0,061	0,086

Šaltinis: sudaryta autorės

Siekiant patikrinti įmonės dydžio hipotezę **H2**, įmonės pagal dydį buvo sunumeruotos sekančia tvarka:

- vidutinės įmonės – 1;
- mažos įmonės – 2;
- labai mažos įmonės – 3.

Taip pat panaudoti finansinio svėro hipotezei tikrinti suskaičiuoti pelną didinantys apskaitos metodai ir būdai. Gauti rezultatai pateikiami 8 lentelėje (statistiškai reikšmingos koreliacijos pažymėtos *).

8 lentelė

Įmonės dydžio ir pelną lemiančių apskaitos metodų ir būdų koreliacinė analizė

	NT tyrimo išlaidų registravimas	NT tobulinimo išlaidų registravimas	Minimali NT įsigijimo savikaina	IMT likvidacinė vertė	IMT nusidėvėjimo metodas	Minimali IMT vertė	IMT įkainojimo metodika	Abejotinų skolų registravimas	Atsargų įkainojimo metodika (1)	Atsargų įkainojimo metodika (2)	Atidėjinių formavimas
Įmonės dydis	-0,285	-0,444*	-0,188	-0,013	-0,017	-0,213	-0,271	-0,339	-0,271	-0,060	-0,479*

Šaltinis: sudaryta autorės

Atlikus koreliacinę analizę, tik dviem atvejais nustatyta statistiškai patikima vidutinio stiprumo koreliacija. Vidutinio stiprumo neigiama koreliacija (-0,444) nustatyta tarp įmonės dydžio ir NT tobulinimo išlaidų registravimo. Kitaip tariant, nustatyta, kad mažesnės įmonės labiau linkusios NT tobulinimo išlaidomis didinti NT savikainą. Taip pat vidutinio stiprumo neigiama koreliacija (-0,479) nustatyta tarp įmonės dydžio ir atidėjinių apskaitoje formavimo. Kitaip tariant nustatyta, kad mažesnės įmonės yra labiau linkę neformuoti atidėjinių. Abu aptarti atvejai yra suderinami su iškelta hipoteze, t.y. nustatyta, kad mažesnės įmonės yra labiau linkusios formuoti pelną didinančią apskaitos politiką nei stambios, tačiau to nepakanka, kad hipotezė būtų patvirtinta, kadangi kiti 9 koreliacijos koeficientai yra statistiškai nepatikimi, todėl Lietuvos MVĮ įmonės dydžio hipotezė **H2** taip pat atmetama. Tyrimo rezultatai nepatvirtino hipotezės, kad įmonės dydis yra atvirkščiai susijęs su pelną didinančiais apskaitos politikos metodais ir būdais.

Atliktas empirinis apskaitos politikos įtakos PV tyrimas parodė, kad MVĮ, kurios tvarkydamos apskaitą vadovaujasi VAS, nėra linkusios rinktis pelną mažinančios apskaitos politikos, nors įmonės kai kuriais atvejais rinkosi vieną ar kelis pelną mažinančius apskaitos metodus ar būdus, tačiau visumoje įmonės linkusios formuoti pelną didinančią apskaitos politiką. Labiausiai tai lemiantis veiksnys – Lietuvos mokesčių sistema, kuri apskaičiuojant pelno mokestį daugiausiai leidžia taikyti tik pelną didinančius metodus (tiesinį nusidėvėjimo metodą, ir tik keliais atvejais tiesinį arba dvigubo balanso, FIFO atsargų įkainojimo metodą ir pan.). Kitų, nei reikalauja PMĮ, apskaitos politikos metodų ir būdų pasirinkimas sąlygoja dvigubą įmonės apskaitos tvarkymą (finansinės ir mokestinės), o taip pat ir didina įmonės sąnaudas. Todėl galima padaryti išvadą, kad renkantis apskaitos metodus ir būdus didesnis dėmesys skiriamas mokesčių įstatymams, nei pelno dydį lemiantiems apskaitos politikos pasirinkimams.

Atlikus anketų duomenų koreliacinę analizę, nustatyta labai silpna, statistiškai nepatikima priklausomybė tarp finansinio svėro rodiklio ir pelną didinančių apskaitos metodų ir būdų. Atlikus įmonės dydžio ir pelną didinančių apskaitos metodų ir būdų koreliacinę analizę, tik dviem atvejais nustatyta vidutinio stiprumo statistiškai patikima priklausomybė tarp įmonės dydžio ir pelną didinančių apskaitos metodų ir būdų. Kitais atvejais nustatyta statistiškai nepatikima koreliacija. Todėl iškeltos finansinio svėro **H1** ir įmonės dydžio **H2** hipotezės atmestos.

IŠVADOS

Šiame darbe nagrinėta PV problematika finansinės apskaitos teorijoje, atliktas analitinis VAS tyrimas ir empirinis apskaitos politikos įtakos PV tyrimas Lietuvos MVĮ leido suformuoti šias pagrindines išvadas:

1. Atlikus Lietuvos ir užsienio autorių mokslinių darbų analizę buvo:
 - 1.1 Nustatyta, kad PAT, nagrinėjanti apskaitos politikos pasirinkimo įmonėje veiksnius, įtakojo PV ir kitų apskaitos manipuliacijų aiškinimo, tyrimo ir prognozavimo atsiradimą, o PV tyrimai dažniausiai remiasi trimis pagrindinėmis PAT hipotezėmis: vadovų premijų, skolos ir nuosavo kapitalo santykio, kitaip dar vadinamo finansinio sverto, ir politinių išlaidų – siekiant jas patvirtinti arba paneigti. Kitaip tariant, PV tai koncepcija, kuri susiformavo kaip PAT tyrimų kryptis.
 - 1.2 Trumpai aptarus visas apskaitos manipuliacijų rūšis (kūrybinę apskaitą, pelno išlyginimą, „išsimaudymo vonioje“ apskaitą), didžiausiais dėmesys skiriamas PV (siaurąja prasme). Užsienio autoriai dažniausiai nurodo ir tyrinėja PV motyvus ir metodus, todėl didelis dėmesys skiriamas pagrindinių literatūroje aprašomų PV motyvų analizei, kurią atlikus nustatyta, kad visus juos galima suklasifikuoti į keturias kategorijas: vadovų siekis asmeninės naudos, siekis investuotojų/tiekėjų palaikymo, sutarčių ir susitarimų laikymasis ir įtaka akcijų kainai.
2. Atliktu VAS analitiniu tyrimu nustatytos alternatyvios apskaitos politikos pasirinkimo galimybės, darančios įtaką įmonės pelnui. Nustatyta, kad didžiausią poveikį pelnui daro ilgalaikio turto ir atsargų apskaitos metodų ir būdų pasirinkimas. Svarbiausiais pelną didinančiais metodais pripažįstami: mažesnė minimali IMT įsigijimo vertė, IMT įkainojimas įsigijimo savikaina, didesnė IMT likvidacinė vertė ir ilgesnis naudingo tarnavimo laikas, tiesinis IMT nusidėvėjimo metodas, FIFO atsargų įkainojimo būdas ir kt. Tuo tarpu didesnė minimali IMT įsigijimo vertė, IMT įvertinimas perkainota verte, mažesnė IMT likvidacinė vertė ir trumpesnis naudingo tarnavimo laikas, pagreitinami IMT nusidėvėjimo metodai, LIFO atsargų įkainojimo būdas ir kt. - laikomi pelną mažinančiais apskaitos politikos pasirinkimais.
3. Atliktas empirinis tyrimas parodė, kad Lietuvoje MVĮ yra linkusios rinktis pelną didinančią apskaitos politiką, nors įmonės kai kuriais atvejais rinkosi vieną ar kelis pelną mažinančius apskaitos metodus ar būdus. Tokią situaciją daugiausiai lemia Lietuvos mokesčių sistema, kuri apskaičiuojant pelno mokestį daugiausiai leidžia taikyti tik pelną didinančius metodus (tiesinį nusidėvėjimo metodą, ir tik keliais atvejais tiesinį arba dvigubo balanso, FIFO atsargų įkainojimo metodą ir pan.), o kitų, nei reikalauja PMI, apskaitos metodų ir būdų pasirinkimas sąlygoja dvigubą įmonės apskaitos tvarkymą (finansinės ir mokestinės), o taip pat ir didina įmonės sąnaudas.

4. Atlikus koreliacinę tyrimo duomenų analizę, siekiant patikrinti finansinio svorto hipotezę, visi apskaičiuoti koreliacijos koeficientai statistiškai nepatikimi, todėl finansinio svorto hipotezė **H1** Lietuvos MVĮ atmesta. Tikrinant įmonės dydžio hipotezę, tik dviem atvejais nustatyta statistiškai patikima vidutinio stiprumo koreliacija tarp įmonės dydžio ir pelną didinančių apskaitos metodų, kiti 9 apskaičiuoti koreliacijos koeficientai statistiškai nepatikimi, todėl Lietuvos MVĮ įmonės dydžio hipotezė **H2** taip pat atmesta.

MOCKEVIČIŪTĖ, Asta. (2010) *Apskaitos politikos įtaka pelno valdymui*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas. 58 p.

SANTRAUKA

RAKTINIAI ŽODŽIAI: apskaitos politika, apskaitos manipuliacijos, pelną didinanti/mažinanti apskaitos politika, pelną didinantys/mažinantys apskaitos metodai, pelno valdymas.

Pelno valdymas - aktuali tyrimų sritis ir plačiai mokslininkų analizuojama tema jau ne vieną dešimtmetį. Mokslinėje literatūroje nurodomi ir plačiai tyrinėjami metodai, kaip analizuoti, valdyti pelną, kaip jį optimizuoti ir jo siekti. Todėl galima teigti, kad pelnas yra ne tik tikslas, bet ir rodiklis, kurį analizuojant galima nustatyti įmonės veiklos efektyvumą, silpnąsias ir stipriausias jos veiklos puses. Pelno valdymas yra iš anksto apgalvotas procesas. Todėl pasirinkta tam tikra apskaitos sistemos principų kombinacija padeda įmonės vadovams pakreipti norima linkme pelną, t.y. formuoti pelną didinančią/mažinančią apskaitos politiką.

Šio mokslinio **darbo objektas** yra pelno valdymas įmonėje, o pagrindinis **tikslas** – išanalizavus, kokias aspektais užsienyje tyrinėjamas pelno valdymas, nustatyti teorines apskaitos politikos pasirinkimo galimybes siekiant valdyti įmonės pelną bei suformuoti pagrindines pelno valdymo ypatybes mažose ir vidutinėse Lietuvos įmonėse. Šiam tikslui pasiekti iškelti šie pagrindiniai **uždaviniai**: (I) išanalizuoti pelno valdymo aiškinimą finansinės apskaitos teorijoje; (II) išnagrinėti apskaitos politikos pasirinkimus, padedančius padidinti ar sumažinti įmonės pelną; (III) nustatyti pelno valdymo galimybes Lietuvoje, analizuojant verslo apskaitos standartus; (IV) ištirti Lietuvos įmonių pelno valdymo praktiką bei suformuoti pagrindines mažų ir vidutinių įmonių pelno valdymo ypatybes. Pagrindiniai **tyrimo metodai** - sisteminė mokslinės literatūros analizė ir sintezė, teorinis ir empirinis tyrimas. Kiekybinei duomenų analizei naudojami matematinės statistikos metodai, kurie pagrįsti statistiniu dažnumu. Gauti rezultatai aprašomi aprašomosios statistikos metodais: grupavimu pagal esminius kokybinius požymius koreliacija ir kt. metodais.

Atlikus mokslinės apskaitos literatūros analizę, nustatyta, kad pozityvioji apskaitos teorija, nagrinėjanti apskaitos politikos pasirinkimo įmonėje veiksnius, įtakojo PV ir kitų apskaitos manipuliacijų aiškinimo, tyrimo ir prognozavimo atsiradimą, o pelno valdymo tyrimai dažniausiai remiasi trimis pagrindinėmis PAT hipotezėmis: vadovų premijų, skolos ir nuosavo kapitalo santykio ir politinių išlaidų. Darbe trumpai išnagrinėjamos visos apskaitos manipuliacijų rūšys, tačiau didžiausias

dėmesys skiriamas pelno valdymui (siaurąja prasme); išskirti ir išanalizuoti pagrindiniai literatūroje aprašomi PV motyvai.

Išanalizavus lietuvių ir užsienio autorių literatūrą pelno valdymo tematika, atliktas analitinis Verslo apskaitos standartų tyrimas, kurio tikslas - išskirti pelno valdymo galimybes Lietuvoje. Atliktu tyrimu nustatyti pagrindiniai apskaitos politikos metodai ir būdai, galintys daryti įtaką įmonės pelnui. Remiantis gautais tyrimo rezultatais sudaryta anketa, kuri padėjo ištirti Lietuvos mažų ir vidutinių įmonių pelno valdymo praktiką. Išanalizavus tyrimo duomenis nustatyta, kad mažos ir vidutinės įmonės Lietuvoje yra linkusios rinktis pelną didinančią apskaitos politiką, o pagrindinis tai lemiantis veiksnys – Lietuvos mokesčių sistema, kuri nėra palanti pelną mažinančios apskaitos politikos taikymui. Atlikus anketų duomenų koreliacinę analizę, nustatyta labai silpna, statistiškai nepatikima priklausomybė tarp finansinio svorto rodiklio ir pelną didinančių apskaitos metodų ir būdų. Atlikus įmonės dydžio ir pelną didinančių apskaitos metodų ir būdų koreliacinę analizę, tik dviem atvejais nustatyta vidutinio stiprumo statistiškai patikima priklausomybė tarp įmonės dydžio ir pelną didinančių apskaitos metodų ir būdų. Kitais atvejais nustatyta statistiškai nepatikima koreliacija. Todėl iškeltos finansinio svorto **H1** ir įmonės dydžio **H2** hipotezės atmestos.

SUMMARY

KEYWORDS: accounting policy, accounting manipulations, earnings management, income increasing/decreasing accounting policy, income increasing/decreasing accounting methods

Earnings management is a highly topical area which has been researched by scholars for several decades. Academic literature identifies and extensively researches methods of analyzing and managing, optimizing and seeking for income. Hence it is possible to claim that earnings is not only the objective but also a marker whose analysis can help establish the efficiency of the activity of an enterprise as well as the strengths and weaknesses of its activity.

Earnings management is a pre-considered process. Consequently, a specifically selected combination of the principles of the accounting system in an enterprise helps the leaders of a company to direct the earnings properly, i.e. to shape an income increasing or income decreasing accounting policy.

The **object of this academic work** is earnings management in an enterprise. The **aim** of the paper is to define theoretical opportunities of the selection of the accounting policy in order to manage the earnings of an enterprise and to shape the cardinal details of earnings management in small and medium-sized enterprises of Lithuania, after having explored the aspects of foreign research concerning earnings management. In order to achieve the aim, the following **objectives** are set: (I) to analyze the explications of earnings management in the field of finance accounting theory; (II) to research the options of accounting policy contributing to the increase or decrease of the income of an enterprise; (III) to establish opportunities of earnings management in Lithuania by analyzing the standards of business accounting; (IV) to investigate the practice of earnings management in Lithuanian enterprises and to specify the core features of earnings management in small and medium-sized enterprises. The main **research methods** are systemic analysis and synthesis of academic research, theoretical and empirical analysis. Qualitative analysis of the data was performed with methods of mathematical statistics based on statistical frequency. The obtained results are described by employing methods of descriptive statistics: grouping according to essential qualitative features, correlation and other methods.

After performing analysis of academic literature on accounting, it was established that the positive accounting theory dealing with the factors of the selection of accounting policy in an enterprise influenced the development of earnings management and other accounting manipulations explanation, research and forecasting while earnings management researches are usually based on the three main positive accounting theories hypotheses: the bonus plan hypothesis, debts/equity hypothesis and political cost hypothesis. The paper concisely deals with all the types of accounting manipulations; however, major attention is paid to profit management (in a narrower sense); the fundamental earnings management motives as described in literature are singled out and analyzed.

After having explored Lithuanian and foreign literature on earnings management, analytical research of business accounting standards was performed with the objective of singling out possibilities of earnings management in Lithuania. The completed research established background methods and ways of accounting policy which may influence the income of an enterprise. On the basis results of the research, a questionnaire was drawn which allowed to explore the practice of earnings management in small and medium-sized enterprises of Lithuania. After exploring the data of the research, it was established that small and medium-sized enterprises of Lithuania are inclined to opt for income increasing accounting policies, and the key decisive factor is the taxation system of Lithuania which is not favourable to the application of income decreasing accounting policy. After performing correlation analysis of the data presented in the questionnaires, very weak and statistically unreliable dependence between the marker of the financial leverage and income increasing accounting methods was discovered. After performing correlation analysis between the company's size and income increasing accounting methods, only in two cases medium strength statistically reliable dependence was established. In other cases, statistically unreliable correlation was discovered. Consequently, the hypotheses of the financial leverage **H1** and company's size **H2** were rejected.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. BAGDŽIŪNIENĖ, Vitalija. (2008) *Apskaitos politika viešojo sektoriaus ūkio subjektams*. Vilnius: Conto litera. 140 p. ISSN-1392-3137.
2. ČEKANAVIČIUS, Vydas; MURAUŠKAS, Gediminas. (2000) *Statistika ir jos taikymai*. Vilnius: TEV. 238 p. ISBN 9986-546-93-1
3. DEGUTIS, Mindaugas. (1999) *Socialinių tyrimų metodologija*. Kaunas: Naujasis lankas. - 83 p. ISBN 9986-896-86-X.
4. GALINIENĖ, Birutė; MAŠALAITYTĖ, Laura. (2007) Verslo vertinimo kokybei turintys įtakos finansinės analizės aspektai. *Ekonomika*, Vilnius: VU leidykla, Nr. 77. p. 7-24. ISSN 1392–1258.
5. JUOZAITIENĖ, Liongina. (2007) *Įmonės finansai: analizė ir valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 415 p. ISBN 978-9986-38-792-3.
6. KALČINSKAS, Gediminas. (2006) Buhalterinės apskaitos metamorfozės: nuo priklausomybės ir atgal. *Apskaitos ir mokesčių apžvalga*. Nr. 8. p. 4-5.
7. KARDELIS, Kęstutis. (2007) *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. 4-asis leid. Šiauliai: Lucilijus. 398 p. ISBN 9955-655-35-6.
8. LUOBIKIENĖ, Irena. (2008) *Sociologinių tyrimų metodika*. 6-asis leid. Kaunas: Technologija. 121 p. ISBN 9955-25-122-0.
9. MACKEVIČIUS, Jonas; BARTAŠKA, Romualdas. (2003) Klaidų ir apgaulių aptikimas, įvertinimas ir prevencija. *Pinigų studijos*, Nr. 2. p.37-59.
10. MACKEVIČIUS, Jonas; POŠKAITĖ, Dalia. (2003) Finansinio svarto apskaičiavimas ir interpretavimas. *Ekonomika*, Vilnius: VU leidykla. Nr. 61. p.100–110. ISSN 1392–1258.
11. MARTIŠIUS, Algimantas S.; KĖDAITIS, Vytautas. (2003) *Statistika: statistinės analizės teorija ir metodai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 306 p. ISSN 9986-19-570-5.
12. MICKYTĖ, Vaida. (2007) Turto įvertinimo tarptautinis ir nacionalinis reglamentavimas. Iš *Jaunasis mokslininkas* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2010 m. balandžio 01 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2007/index.php>.
13. NAUJALIENĖ, Danutė. (2008) Pelno mokesčio apskaičiavimo ir apskaitos metodikų taikymo Lietuvos įmonėse tyrimas. Iš *Jaunasis mokslininkas* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2010 m. balandžio 01 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2008/index.php>.

14. PELURYTE, Elinga. (2007) Universalus įmonės finansinės apskaitos politikos formavimo modelis. Iš *Jaunasis mokslininkas* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2010 m. balandžio 01 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2008/index.php>.
15. PRANULIS, Vytautas P. (2007) *Marketingo tyrimai: teorija ir praktika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 352 p. ISBN 978-9955-33-017-2.
16. ZINKEVIČIENĖ, Danutė; RUDŽIONIENĖ Kristina. (2004) Research of the impact of company's size on financial accounting method choice. *Inžinerinė ekonomika*, Kaunas: Technologija, Nr. 3(38). p. 14-19. ISSN 1392-2785.
17. ZINKEVIČIENĖ, Danutė; RUDŽIONIENĖ, Kristina. (2005) Impact of company's leverage on financial accounting method choice. *Engineering Economics*, Kaunas: Technologija, Nr. 5 (45). p. 25-30. ISSN 1392-2785.
18. VAIČIULYTĖ – PETRAUSKIENĖ, Edita. (2009) Apskaitos politikos pasirinkimo pelno atžvilgiu modelis. Iš *Jaunasis mokslininkas* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2010 m. balandžio 01 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2009/index.php>.
19. VARANAČIŪTĖ, Ingrida; PALUBINSKIENĖ, Stasė. (2008) Apskaitos politikos pasirinkimą lemiantys veiksniai. *Journal of Young Scientists*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, Nr. 1(17). P. 150-157. ISSN 1648-8776.
20. ADHIKARI, Ajay; DERASHID, Chek; ZHANG, Hao. (2005) Earnings management to influence tax policy: evidence from large Malaysian firms. *Journal of international financial management & accounting*. No.16. p.142-163.
21. AITKEN, Michael; LOFTUS, Janice. (1994) Determinants of accounting policy choice in the Australian property industry: a portfolio approach. *Accounting and Finance*. Vol.34:2. p. 1-20.
22. ALJIFRI, Khaled. (2007) Measurement and motivations of earnings management: a critical perspective. *Journal of Accounting- Business and Management*. No. 14. p. 75-95.
23. ALJINOVIĆ BARAĆ, Željana; KLEPO, Tina. (2006) Features of accounts manipulations in Croatia. *Journal of economics and business*. Vol. 24. No. 2. p. 273-290.
24. BALL, Ray; FOSTER, George. (1982) Corporate financial reporting: a methodological review of empirical research. *Journal of Accounting Research*. No. 20. p.161-234.
25. BARTOV, Eli; GIVOLY, Dan; HAYN, Carla. (2000) The rewards to meeting or beating earnings expectations. *Journal of accounting and economics*. Vol. 33. No. 2. p. 173-204.
26. BEATTIE, Vivien; BROWN, Stephen; EWERS, David; JOHN, Brian; THOMAS, Dylan; TURNER, Michael. (1994) Extra ordinary items and income smoothing: a positive accounting approach. *Journal of Business Finance and Accounting*. No. 21 (6). p. 791-811. ISSN 0306-686X.

27. BEIDLEMAN, Carl. (1973) Income smoothing: the role of management. *The Accounting Review*. Vol. 48. p. 653-667. ISSN-00028282.
28. BENGTTSSON, Kristian; BERGSTRÖM, Clas; NILSSON, Max. (2008) Earnings management and CEO turnovers. *Journal of international business and management*. Vol. 24. p. 157-182.
29. BLAKE, John; BOND, Robert; AMAT, Oriol; OLIVERAS, Ester. (2000) The ethics of creative accounting – some Spanish evidence. *Business ethics: a European review*. Vol. 9. p. 136-142.
30. BURGSTHALER, David; DICHEV, Ilia. (1997) Earnings management to avoid earnings decreases and losses. *Journal of Accounting and Economics*. Vol. 24. p. 99-126.
31. CARDOSO, Ricardo L.; AQUINO, Andre C. B.; FERES DE ALMEIDA, José E.; DAS NEVES, Antonio J. (2008) Discretionary accruals, liquidity and corporate governance index in Brazil. *Corporate Ownership & Control*. Vol. 5. p. 15-22.
32. CHANEY, Paul; LEWIS, Craig M. (1995) Earnings management and firm valuation under asymmetric information. *Journal of corporate finance*. Vol. 1. p. 319 -345.
33. CHENHEITER, Michael; MELUMAD, Nahum. (2002) Can „Big bath“ and earnings smoothing co-exist as equilibrium financial reporting strategies? *Journal of accounting research*. Vol. 40. No. 3. p. 761-796.
34. CHRISTENSEN, Anne L.; MOHR, Rosanne M. (1995) Testing a positive theory model of museum accounting practices. *Financial Accountability & Management*. Vol. 11. p. 317-324.
35. COPELAND, Ronald. (1968) Income Smoothing. *Journal of Accounting Research*. No. 6, p. 101-116.
36. COPPENSA, Paurent; PEEK, Erik. (2005) An analysis of earnings management by European private firms. *Journal of international accounting, auditing & taxation*. No. 14. p.1-17.
37. DEANGELO, Linda. (1986). Accounting numbers as market valuation substitutes: a study of management buyouts of public stockholders. *The Accounting Review*. No. 61. p. 400-420.
38. DECHOW, Patricia; SLOAN, Richard; SWEENEY, Amy. (1995) Detecting earnings management. *The Accounting Review*. No. 70(2). p. 193-225.
39. DECHOW, Patricia; SLOAN, Richard; SWEENEY, Amy. (1996) Causes and consequences of earnings manipulation: an analysis of firms subject to enforcement actions by the SEC. *Contemporary accounting research*. Vol 13. No 2. p. 145-176.
40. DEFOND, Mark L.; JIAMBALVO, James. (1994) Debt covenant violations and manipulation of accruals. *Journal of Accounting and Economics*. Vol. 17. p. 145-176.
41. DEGEORGE, Francois; PATEL, Jayendu; ZECKHAUSER, Richard. (1999) Earnings management to exceed thresholds. *Journal of Business*. No. 72(1). p. 1-32.

42. DYE, Ronald A. (1988) Earnings management in an overlapping generations model. *Journal of Accounting Research*. Vol. 26. No. 2. p. 195-235.
43. EILIFSEN, Aasmund; KNIVSFLÅ, Kjell H.; SÆTTEM, Frode. (1999) Earnings manipulation: cost of capital versus tax. *European accounting review*. Vol. 8. No. 3. p. 481-491.
44. ELLIOTT, John; SHAW, Wayne. (1988) Write offs as accounting procedures to manage perceptions. *Journal of Accounting Research*. Vol. 26. p. 91-119. ISSN-0021-8456.
45. FISCHER, Marilyn; ROSENZWEIG, Kenneth. (1995) Attitudes of students and accounting practitioners concerning the ethical acceptability of earnings management. *Journal of Business Ethics*. No. 14. p. 433-444. ISSN- 1573-0697.
46. FRIEDLAN, John M. (1994) Accounting choices of issuers of initial public offerings. *Contemporary Accounting Research*. Vol. 11. No. 1. p. 1-31. ISSN- 1911-3846.
47. FOX, Harland. (1980) Top executive bonus plans. The Conference Board, New York.
48. HOLTZMAN, Mark P. (2007) Reporting critical accounting policies. *The CPA online journal* [interaktyvus]. December [žiūrēta 2010 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nysscpa.org/cpajournal/2007/1207/essentials/p42.htm>>.
49. GARCIA LARA, Juan M.; GARCIA OSMA, Beatriz; MORA, Araceli. (2005) The effect of earnings management on the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Business Finance & Accounting*. No. 32. p. 691-726. ISSN-0306-686X.
50. GAVIOUS, Ilanit. (2009) Do firms manage earnings prior to being sold? *International Journal of Management Perspectives*. Vol. 1. p. 1-13.
51. GRAHAM, John; HARVEY, Campbell; RAJGOPAL, Shivaram. (2005). The economic implications of corporate financial reporting. *Journal of Accounting & Economics*. No. 40(1-3). p. 3-73. ISSN-0164-4101.
52. GRIFFITHS, Ian. (1986) *Creative accounting - how to make your profits what you want them to be*. London: Waterstone & Co Led. 184 p. ISBN-13-978-0415084659.
53. GUIDRY, Flora; LEONE, Andrew J.; ROCK, Steve. (1999) Earnings-based bonus plans and earnings management by business – unit managers. *Journal of Accounting and Economics*. Vol. 26. p. 113-142.
54. HEALY, Paul M. (1985) The effect of bonus schemes on accounting decisions. *Journal of accounting and economics*. No. 7. p. 85-107. ISSN-01654101.
55. HEALY, Paul M.; WAHLEN, James M. (1999) A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*. No. 13(4). p. 365-363. ISSN-0888-7993.

56. HOLTHAUSEN, Robert W; LARCKER, David F.; SLOAN, Richard G. (1995) Annual bonus schemes and the manipulation of earnings. *Journal of Accounting and Economics*. Vol. 19. p. 29-74.
57. INOUE, Tatsuo; THOMAS, Wayne. (1996) The choice of accounting policy in Japan. *Journal of International Financial Management and Accounting*. No. 7. p.1-23.
58. YOON, Soon S.; KIM, Hyo J. (2009) Earnings management practices for venture IPO firms. *Academy of Accounting & Financial Studies Journal*. Vol. 13. p. 47-67.
59. JAMESON, Michael. (1988): *A practical Guide to Creative Accounting*. London: Kogan Page. 159 p. ISBN: 978-1-85091-301-6
60. JENSEN, Michael; MECKLING, William. (1976) Theory of the firm: managerial behaviour, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, Vol. 3. p. 35–60. ISSN-0304405X
61. JONES, Jennifer. (1991) Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research*. No. 29(2). p. 193-228. ISSN-00218456.
62. KASZNIK, Ron. (1999) On the association between voluntary disclosure and earnings management. *Journal of Accounting Research*. Vol. 1. No. 37. p. 57-81. ISSN-0021-8456.
63. KEDIA, Simi; PHILIPPON, Thomas. (2009) The economics of fraudulent accounting. *The review of financial studies*. No. 22:6. p. 2169-2199.
64. LEV, Baruch. (1988) Toward a theory of equitable and efficient accounting policy. *The Accounting Review*. No.1 p. 1-22. ISSN-0001-4826.
65. MCNICHOLS, Maureen; WILSON, Peter G. (1988) Evidence of earnings management from the provision for bad debts. *Journal of Accounting Research*. No. 26. p. 1-31.
66. MELIS, Andrea. (2007) Financial statements and positive accounting theory: the early contribution of Aldo Amaduzzi. *Accounting, Business & Financial*. Vol. 17. p. 53-62.
67. MOORE, Michael L. (1973) Management changes and discretionary accounting decisions. *Journal of Accounting Research*. Vol. 11. p. 100-107.
68. NASER, Kamal. (1993). *Creative financial accounting: its nature and use*. London: Hemel Hempstead: Prentice Hall. 250 p. ISBN-13-978-0130617637.
69. SCOTT, William R. (2003) *Financial Accounting Theory*. 3th ed. Toronto: Prentice Hall. 509 p.
70. SEN, Dilip K.; INANGA, Eno L. (2006) Creative accounting in Bangladesh and global perspectives. *ABWA Journal*. Vol. 1. No. 3. p. 27-42. ISSN 2006 – 4136.

71. SIMON, Daniel. T.; COSTIGAN, Michael L. (1996) Additional evidence on the determinants of accounting policy choice: the case of positive early adopters of SFAS 96. *Journal of Business and Economics*. Vol. 35. No. 4. p. 50-62.
72. STOLOWY, Hervé; BRETON, Gantan. (2000) A review of research on accounts manipulation. For Presentation at the 23rd Annual Congress of the EUROPEAN ACCOUNTING ASSOCIATION Munich, Germany, March 29-31.
73. STOLOWY, Hervé; BRETON, Gaétan. (2004) Accounts manipulation: A literature review and proposed conceptual framework. *Review of Accounting and Finance*. Vol. 3 No. 1. p. 5-66. ISSN 1475 – 7702.
74. PERRY, Susan; WILLIAMS, Thomas. (1994). Earnings management preceding management buyout offers. *Journal of Accounting and Economics*. Vol. 18. p. 157-179.
75. RAFIK, Elias Z. (2002) Management ethics among accountants determinants of earnings. *Journal of Business Ethics*. No. 40. p. 33-45.
76. RATH, Subhrendu; SUN, Lan. (2008) The development of earnings management research. *International review of business research papers*. Vol. 4. No.2. p. 265-277.
77. SINHA, Suyash K. (2008) Positive accounting theory: a critique. *The Icfai University Journal of Accounting Research*. Vol. 7. No. 4. p. 7-16.
78. UPNEJA, Arun; DALBOR, Michael C.; LEE, Seoki; MAO, Zhenxing. (2008) Impact of earnings manipulation on valuation of publicly traded restaurant firms in the United States. *Journal of Foodservice Business Research*. Vol. 11. No. 2. p. 124 – 137.
79. WALSH, Paul; CRAIG, Russell; CLARKE, Frank. (1991) Big bath accounting using extraordinary items adjustments: Australian empirical evidence. *Journal of Business Finance & Accounting*. Vol. 18. No. 2. p. 173-189.
80. WATTS, Ross; ZIMMERMAN, Jerrola. (1978) Towards a positive theory of the determination of accounting standards, *The Accounting Review*, No.53. p.112-134.
81. WATTS, Ross; ZIMMERMAN, Jerrola. (1990) Positive accounting theory: a ten year perspective, *The Accounting Review*. Vol. 65.No. 1. p. 131-156.
82. Lietuvos Respublikos Būhalterinės apskaitos įstatymas Nr. IX-574. (2001) Priimtas 2001 m. lapkričio 6 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=154657>.
83. Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas Nr. VIII-935. (1998) Priimtas 1998 m. lapkričio 28 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=238716>.

84. Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymas Nr. IX-675. (2001) Priimtas 2001 m. gruodžio 20 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=157066>.
85. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. (2010) *Ūkio subjektai: pagrindiniai duomenys*. 130 p. ISSN: 2029-3690.
86. 2 Verslo apskaitos standartas „Balansas“. (2003) Patvirtintas 2003 m. gruodžio 18 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 04 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aat.lt/index.php?id=14>>.
87. 9 Verslo apskaitos standartas „Atsargos“. (2003) Patvirtintas 2003 m. gruodžio 18 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 04 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aat.lt/index.php?id=14>>.
88. 12 Verslo apskaitos standartas „Ilgalaikis materialusis turtas“. (2003) Patvirtintas 2003 m. gruodžio 18 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 04 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aat.lt/index.php?id=14>>.
89. 13 Verslo apskaitos standartas „Nematerialusis turtas“. (2003) Patvirtintas 2003 m. gruodžio 18 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 04 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aat.lt/index.php?id=14>>.
90. 18 Verslo apskaitos standartas „Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai“. (2004) Patvirtintas 2004 m. spalio 27 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 04 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aat.lt/index.php?id=14>>.
91. 19 Verslo apskaitos standartas „Atidėjiniai, neapibrėžtieji įsipareigojimai ir turtas bei pobalansiniai įvykiai“. (2003) Patvirtintas 2003 m. gruodžio 18 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 04 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aat.lt/index.php?id=14>>.
92. 24 Verslo apskaitos standartas „Pelno mokestis“. (2004) Patvirtintas 2004 m. spalio 13 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 04 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aat.lt/index.php?id=14>>.
93. 31 Verslo apskaitos standartas „Atlygis darbuotojui“. (2008) Patvirtintas 2008 m. gruodžio 22 d. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 04 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aat.lt/index.php?id=14>>.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. Tyrimo anketa.....	71
2 PRIEDAS. Ilgalaikio turto nusidėvėjimo arba amortizacijos normatyvai (metais).....	73
3 PRIEDAS. Konferencijos pranešimo „Pelno valdymo prielaidos ir tyrimo metodai“ kopija	74
4 PRIEDAS. Konferencijos „Ūkio plėtra: teorija ir praktika“ medžiagos titulinio lapo kopija	77
5 PRIEDAS. Konferencijos „Ūkio plėtra: teorija ir praktika“ programos kopija.....	78
6 PRIEDAS. Konferencijos dalyvio pažymėjimo kopija.....	80

1 PRIEDAS. Tyrimo anketa

GERBIAMAS (-A) VYR.BUHALTERI (-E), VYR. FINANSININKE,

Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto magistrantūros studentė Asta Mockevičiūtė atlieka tyrimą tema “Įmonės apskaitos politikos įtaka pelno valdymui”. Maloniai prašyčiau Jūsų užpildyti šią anketą (anketa anoniminė), Jūsų nuomonę atitinkančio atsakymo variantą pažymint kryžiu (☒) arba įrašant atsakymą tam skirtoje vietoje. Atsakyti į anketos klausimus prireiks ne daugiau kaip 10-15 minučių. Nuoširdūs Jūsų atsakymai padės atlikti išsamų tyrimą. Iš anksto dėkoju už bendradarbiavimą!

ANKETA

1. Jūsų įmonės juridinis statusas:

- Individuali įmonė. Akcinė bendrovė.
 Uždaroji akcinė bendrovė. Kita (įrašykite)

2. Nurodykite Jūsų įmonės pagrindinės veiklos rūšį:

- Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė. Apdirbamoji gamyba.
 Statyba. Viešbučiai ir restoranai.
 Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas. Transportas ir sandėliavimas.
 Finansinis tarpininkavimas. Kita

3. Vidutinis darbuotojų skaičius įmonėje:

- tik savininkas (-ai). 50 – 249 žmonių.
 1 – 9 žmonių. nuo 250 ir daugiau žmonių.
 10 - 49 žmonių.

4. Įmonės turtas iš viso:	tūkst.Lt	6. Metinės pajamos:	tūkst.Lt
5. Įmonės įsiskolinimai iš viso:	tūkst.Lt	7. Grynasis pelnas (nuostoliai):	tūkst.Lt

8. Kokia įstatinio kapitalo dalis priklauso įmonės vadovui?

- 100 proc. akcijų (vadovas yra individualios įmonės savininkas). vadovas neturi įmonės akcijų.
 daugiau kaip 50 proc. mažiau kaip 50 proc

9. Ar Jūsų įmonės vadovo atlyginimas ir premijos priklauso nuo veiklos rezultatų (pvz., pelno dydžio, pardavimų apimtys ar kt.)?

- Taip. (įrašykite kokių) Ne.

10. Kokių nuostatų laikotės, nustatydami įmonės apmokestinimo taisykles?

- apskaičiuojame pelną, tiksliai laikydamiesi įstatymų.
 stengiamės padidinti pelną, leidžiamais apskaitos politikos alternatyviais pasirinkimais.
 stengiamės sumažinti pelną, leidžiamais apskaitos politikos alternatyviais pasirinkimais.

11. Kaip Jūsų įmonė registruoja tyrimo išlaidas?

- didina ilgalaikio nematerialiojo turto savikainą. priskiria veiklos sąnaudoms.
 tyrimo išlaidų įmonė nepatiria.

12. Kaip Jūsų įmonė registruoja ilgalaikio nematerialaus turto tobulinimo išlaidas?

- didina ilgalaikio nematerialiojo turto savikainą. priskiria veiklos sąnaudoms.
 tobulinimo išlaidų įmonė nepatiria.

13. Kokią minimalią ilgalaikio nematerialaus turto įsigijimo savikainą nusistačiusi Jūsų įmonė?

- iki 500 Lt. nuo 501 iki 1000 Lt. didesnę už 1001 Lt.
 minimalios įsigijimo savikainos ilgalaikiam nematerialiajam turtui nenusistačiusi.

14. Kaip Jūsų įmonėje nustatomi ilgalaikio materialaus turto objektai?

atskiri turto vienetai. grupė vienuolikos turto vienetu.

15. Kaip Jūsų įmonėje įprastai nustatoma ilgalaikio materialaus turto likvidacinė vertė?

- Daugiausiai lygi 1 Lt.
 Daugiausiai lygi 10 % turto įsigijimo savikainos.
 Priklausomai nuo turto savybių – faktinę galimą likvidacinę vertę.

16. Koks ilgalaikio turto nusidėvėjimo metodas taikomas Jūsų įmonės finansinėje apskaitoje?

- visam turtui - tiesiogiai proporcingas (tiesinis).
 tiesiogiai proporcingas (tiesinis), o kur leidžia Pelno mokesčio įstatymas – dvigubas-mažėjančios vertės.
 skirtingoms turto grupėms – skirtingi metodai, atspindintys faktinį turto nusidėvėjimą, nepriklausomai nuo Pelno mokesčio įstatymo apribojimų.

17. Kaip Jūsų įmonėje nustatoma minimali ilgalaikio materialaus turto vertė?

- visoms turto grupėms vienoda – iki 500 Lt .
 visoms turto grupėms vienoda – 501 – 1500 Lt .
 visoms turto grupėms vienoda – 1501 – 3000 Lt.
 visoms turto grupėms vienoda – 3001 arba daugiau litų.
 visoms turto grupėms skirtingos, tačiau iš jų mažiausia iki 500 Lt.
 visoms turto grupėms skirtingos, tačiau iš jų mažiausia – 501 – 1500 Lt.
 visoms turto grupėms skirtingos, tačiau iš jų mažiausia – 1501 - 3000 Lt.
 visoms turto grupėms skirtingos, tačiau iš jų mažiausia virš 3001 Lt.
 Kita (įrašyti)

18. Ar Jūsų įmonėje apskaitant ilgalaikį materialų turtą numatyta taikyti perkainotos vertės būdą?

- Taip. Ne.

19. Ar Jūsų įmonė ataskaitinio laikotarpio pabaigoje registruoja abejotinas skolas apskaitoje?

- Taip. Ne. (neatsakinėkite į kitą klausimą).

20. Jeigu pripažįstate abejotinas skolas, tai kokį metodą taikote?

- Tiesioginį, kai nurašoma konkrečios įmonės skola. Netiesioginius, kai nurašoma tam tikra dalis skolų ar pajamų.

21. Ar pripažįstate apskaitoje atsargų vertės sumažėjimą, jei grynoji galimo realizavimo vertė mažesnė, nei įsigijimo savikaina?

- Taip. Ne.

22. Jūsų įmonėje atsargos įkainojamos ir finansinėse ataskaitose atvaizduojamos, taikant:

- FIFO metodą. vidutinių kainų metodą.
 LIFO metodą. konkrečių kainų metodą.
 įvairius metodus, atitinkančius konkrečių atsargų faktinį judėjimą.

23. Ar Jūsų įmonėje formuojami atidėjiniai?

- Taip. Ne.

24. Ar per paskutinius 5 metus keitėte apskaitos politiką?

- Ne. (neatsakinėkite į kitą klausimą). Taip.

25. Kas paskatino keisti apskaitos politiką? (galimi keli atsakymo variantai)

- Pelno ar kitų mokesčių įstatymų pakeitimai.
 Pasikeitusios rinkos ir nuo įmonės nepriklausančios aplinkos sąlygos.
 Pasikeitęs įmonės veiklos pobūdis ar pan.
 Kita (įrašykite)

Dėkoju už pagalbą, atliekant tyrimą!

Maloniai prašyčiau užpildytą anketą atsiųsti el.paštu adresu: astulka206@yahoo.com arba faksu Nr. 8-37-395003.

2 PRIEDAS. Ilgalaikio turto nusidėvėjimo arba amortizacijos normatyvai (metais)

Ilgalaikio turto grupė	Metodas	Normatyvas metais
MATERIALUSIS TURTAS		
Veiklai naudojami nauji pastatai bei pastatų, įtrauktų į Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių registrą, rekonstravimas, jei pastatai pastatyti arba rekonstravimas atliktas nuo 2002 m. sausio 1 d.	tiesinis arba dvigubo balanso	8
Gyvenamieji namai	tiesinis	20
Kiti aukščiau neišvardyti pastatai	tiesinis	15
Mašinos ir įrengimai	tiesinis arba dvigubo balanso	5
Įrenginiai (statiniai, gręžiniai ir kt.)	tiesinis	8
Elektros perdavimo ir ryšių įtaisai (išskyrus kompiuterinius tinklus)	tiesinis	8
Geležinkelio riedmenys (šilumvežiai, vagonai, cisternos), laivai	tiesinis	8
Vamzdynai, lėktuvai, ginklai	tiesinis	15
Baldai, išskyrus naudojamus viešbučių veiklai	tiesinis	6
Inventorius, baldai, naudojami viešbučių veiklai	tiesinis arba dvigubo balanso	6
Kompiuterinė technika ir ryšių priemonės (kompiuteriai, jų tinklai ir įranga)	tiesinis arba dvigubo balanso	3
Lengvieji automobiliai:		
1) naudojami trumpalaikės automobilių nuomos veiklai, vairavimo mokymo paslaugoms ar transporto paslaugoms teikti – ne senesni kaip 5 metų	tiesinis arba dvigubo balanso	4
2) kiti lengvieji automobiliai – ne senesni kaip 5 metų	tiesinis	6
3) kiti lengvieji automobiliai	tiesinis	10
Krovininiai automobiliai, priekabos ir puspriekabės, autobusai – ne senesni kaip 5 metų	tiesinis arba dvigubo balanso	4
Kiti krovininiai automobiliai, priekabos ir puspriekabės, autobusai	tiesinis	10
Kitas aukščiau neišvardytas materialusis turtas	tiesinis	4
NEMATERIALUSIS TURTAS		
Formavimo savikaina (kapitalo pakitimas ir vieneto formavimas, obligacijų išleidimas, kiti formavimo darbai, kapitalizuotos palūkanos, reorganizavimas)	tiesinis	3
Programinė įranga	tiesinis arba dvigubo balanso	3
Įsigytos teisės	tiesinis arba dvigubo balanso	3
Kitas nematerialusis turtas	tiesinis	4
Prestižas	tiesinis	15

Šaltinis: LR Pelnų mokesčio įstatymas (2001)

3 PRIEDAS. Konferencijos pranešimo „Pelno valdymo prielaidos ir tyrimo metodai“ kopija

**PELNO VALDYMO PRIELAIIDOS
IR TYRIMO METODAI**

Autorius: Asta Mockevičiūtė

Straipsnio tikslas:
išanalizuoti įmonių pelno valdymo prielaidas ir jo tyrimo metodus;

Tyrimo metodas:
mokslinės literatūros analizė ir sintezė.

**PV AIŠKINIMAS FINANSINĖS
APSKAITOS TEORIJOJE**

- Pelno valdymas - tai įmonės vadovų naudojami apskaitos metodai ir pasirinkimai, turintys įtakos finansinių ataskaitų sukurti rezultatams, o taip pat ir sandorių struktūrizavimas, siekiant pakreipti norima linkme finansinių ataskaitų duomenis, arba siekis suklaidinti suinteresuotąsias šalis (Brown, Radtger, 2008).
- Pozityvoji apskaitos teorija (PAT), nagrinėjanti apskaitos politikos pasirinkimų veiksmus, davė pradžią pelno valdymo ir kitų apskaitos manipuliacijų ištyrimams, tyrimams ir prognozavimams atsiradimui.
- PV empiriniai tyrimai remiasi PAT hipotezėmis:
 - ✓ vadovų premijų;
 - ✓ finansinio sverto;
 - ✓ įmonės dydžio arba politinių iššūkių.

**APSKAITOS MANIPULIACIJŲ
TYRIMŲ KRYPTYS**

```

    graph TD
      A[Apkaitos manipuliacijos] --> B[Pelno valdymas (darbuotojai)]
      A --> C[Kitybinė apskaita]
      B --> D[Pelno valdymas (darbuotojai)]
      B --> E["Išskaidymas vertėje"]
      C --> F[Pasirinko perspektyva]
      C --> G[Mokslinė perspektyva]
      D --> H[Pelno išlyginimas]
    
```


Saltinis: sudaryta autoriaus remiamas BRETON, G., STOLOWY, H. (2000).

PELNO IŠLYGINIMAS

- Pelno išlyginimas - tai įmonės vadovų pastangos sumažinti ataskaitinių laikotarpių pelno palyginus įvairiais leidžiamais apskaitos ir vadovavimo principų naudojimais (*Bechtman, 1973*).
- Pagrindiniai pelno cėpai (*Becht, Stockuy, 2000*):
 - ✓ įmonės vadovų sprendimai dėl apskaitos principų pasirinkimo tam, ju atskleidžiant geriausias finansines būklę;
 - ✓ vadovų gaunamą didesnę sumą su ju gaunama išlygavimu sugrąžinti įspaus ir lygti su įmonės dydžio sugrąžinti įspaus ir lygti;
 - ✓ vadovų nusiųtų savininkų 2 nepajamą pasirinkimo iš didesni pelnus ir su skaudesni pasirodymais;
 - ✓ skaudesni pasirodymais įmonės didesnę sumą su viduriniu įmonės pelno sugrąžinti įspaus ir pelno rezultatais.
- Užsienio kompanijos gana dažnai naudoja pelno išlyginimo metodus, Lietuvoje į kol kas aktuali tik nedidelėlių įmonių, kurios siekia padidinti savo esamąjo laikotarpio akcijų vertę, išlaikyti investuotojų pasitikėjimą (*Galinienė, Mačiulaitis 2007*).

MBA 2011 VU ZMP

“IŠSIMAUDYMO VONIOJE” APSKAITA

- Pasikeitus įmonės vadovui jis stengiasi išvalyti sąskaitas, siekdamas ateityje parodyti proporcingai ir stabiliai augantį pelną, o taip pat ir padidinti savo gaunamą naudą.
- Kai nepasiekiami žemiausia pelno riba, nuo kurios mokama premija įmonės vadovui, tuo laikotarpiu siekiama parodyti kuo mažesnę pelną ar didesnius nuostolius, patinant esamuoju laikotarpiu būsimųjų laikotarpių sąnaudas, tai beveik visada garantuoja rekordinį pelną ir premijas ateityje.
- Nors empirinių tyrimų atlikta gana mažai, tačiau „išsimaudymo vonioje“ hipotezė buvo patvirtinta (*Walsh ir kt. (1991); Poursiau (1993); Chenkheiter, Melumad (2002)*).

MBA 2011 VU ZMP

PELNO VALDYMAS

(skaidraja prasmė)

- Įmonės vadovai vadybos priemonių pagalba neretai dirbtinai valdo pajamas, kad pasiektų kažkokį išaukštiną, laukimą pelno dydį: analitiko prognozuotą, apytiksliai apskaičiuotą, remiantis vadybos priemonių pagalba, ar kaip proporcingą pelno augimo tendencijos tęstinumą (*Ferns ir Loo, 1994*).
- PV dažniausia atliekamas stengiantis patraukti išorės investuotojus ir sukurti gerą įspūdį apie įmonę (*Degeorge ir kt, 1999*).
- PV kaip procesas įmonės viduje atsiranda dėl tam tikra linkme nukreiptos vadovų politikos. Je dažniausiai siekia sudaryti tam tikrą pagaidaujimą vaidą apie įmonę jos savininkams, investuotojams ar veiklą kontroliuojančioms institucijoms.

MBA 2011 VU ZMP

PELNO VALDYMO MOTYVAI

PV motyvai gali būti aukštesni ir / ar pagrodimas kategorijos: akcinis savininkas, audito, akcinis savininkas/indėlio palaikymas, ir laikas savininko ir savininko (*Baruch, 2003*). Tačiau išoriniuose atskaitose ir daugiau motyvų:

- ✓ Vadovai dalia skaudesni pasirodymais (*Haily (1984), Gledy, Loo ir Park (1999), Holmstramo, Loo ir Soto (1993)*).
- ✓ Įmonės apsigaravimų apsigaravimų našos mažinimas (*Chabov, Soto ir Sotaway (1994); O'Foad ir Jankovska (1994)*).
- ✓ Sėklos pasirinkimo dariai finansavimą skaudesni (*Chabov, Soto ir Sotaway (1994)*).
- ✓ Chabovio pasirinkimo, atskaitose ir / ar skaudesni įmonės ir skaudesni dydį (*Jaco, 1991*).
- ✓ Jūs skaudesni - *Fradino, 1994*.
- ✓ Pelno skaudesni mažinimas, *Casady ir Loo (1994), Belfica, Kavalls ir Sotman (1999)*.
- Paskaitos valdyti pelną yra didesnis, taciau įmonės, kurios yra skaudesni įmonės, kaip savininko idaroma apskaita (*Roth, Soto, 2003*).
- ES šalyse, kaip bei JAV ir O'Brienijoje, įmonės, kurios savo valdyje skaudesni priemonės (finansavimą skaudesni ir skaudesni ju patraukti iš savininko) – kapitalo rinkos skaudesni, yra kur kas labiau linkusios patraukti idaromus apskaitos duomenis (*Burgstahler, 2004*).

MBA 2011 VU ZMP

PV TYRIMŲ METODOLOGIJA

- Metodai
 - ✓ kaupimų apskaitos pasirinkimai;
 - ✓ apskaitos metodų pasirinkimai.
- Tyrimai daugiausia apima kaupimų apskaitą ir jos analizę.
- Netikėti (ar nevaldomi) kaupimai - tai nepaaiškinama visų kaupimų dalis, kurie yra efektyvus ir dažnai naudojamas būdas pelno valdymo nustatymui (Healy, 1985; DeAngelo, 1986; Jones, 1991; Dechow ir kt, 1995).
- Netikėtų kaupimų modeliai pirmaisiai apima visų kaupimų apskaičiavimą.

2018.01.17 VU XRF 11

NEVALDOMŲ KAUPIMŲ MODELIAI (1)

Modeliai, padedantys identifikuoti netikėtus kaupimus:

- ✓ Healy (1985) modelis;
- ✓ DeAngelo (1986) modelis;
- ✓ Jones (1991) modelis;
- ✓ Patobulintas Jones (Dechow, Sloan, Sweeney 1995) modelis;
- ✓ Pramonės šakos (Dechow, Sloan, Sweeney 1995) modelis.

2018.01.17 VU XRF 12

IŠVADOS

- PV galima apibrėžti kaip „apskaitos auktybią“, kur finansiniai atskaitymai laikomi ne tik apskaitos rezultatais, bet ir kaip būdas pasiekti pelno tikslus, kaip krypinę finansinių atskaitymų reikšmių ir kainų arba klaidingų suinteresuotųjų šalių skaičiavimų rezultatų įtakos. Šie rezultatai sudaro netikėtumą ar klaidingą sąveiką.
- Lietuvoje PV pelno valdymas plačiau praeina apima pelno išlyginimą, pelno valdymą ir „išsamų pelno valdymą“ apskaitą.
- Kiekviena pajamų manipuliavimo strategija yra skirtinga sunkiūra, ogra bei reikalauja skirtingų suinteresuotųjų pusėlių. Tačiau daugelis strategijų pelno valdymui yra panašūs ir gali būti sukibūfikuoti ir pagrįdama kategorija: sudėtinis netikėtumas, sudėtinis išsamus/retikėtas pabūlymas, ir faktinis suinteruotųjų ir suinteruotųjų.
- Skirtas du pagrindiniai pelno valdymo modeliai: kaupimų apskaitos analizė (pvz., išlaidų ir pajamų pabrėžimo taktika) ir apskaitos sąveikų pabrėžimo (pvz., LIFO ar FIFO). Pelno valdymas yra daugiausia apima kaupimų apskaitą sudėtinis suinteruotųjų suinteruotųjų kaupimus. Lietuvoje daiktiniai pagrindiniai penki kaupimų modeliai: DeAngelo, Healy, Jones, patobulintas Jones ir pramonės šakos modeliai. Daugelis suinteruotųjų suinteruotųjų klaidų apskaitos ir geriau yra patobulintas Jones modelis.

2018.01.17 VU XRF 11

6-oji mokslinė konferencija
ŪKIO PLĖTRA: TEORIJA IR PRAKTIKA

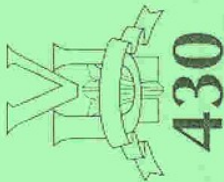
KONFERENCIJOS STRAIPSNIŲ SANTRAUKOS

2009 m. gruodžio 4 d.
Kaunas, Lietuva

5 PRIEDAS. Konferencijos „Ūkio plėtra: teorija ir praktika“ programos kopija

<p>D1 SEKCIJA. Komercijos plėtra globalizacijos sąlygomis</p>	<p>D2 SEKCIJA. Komercijos plėtra globalizacijos sąlygomis</p>
<p>Pirmininkauja: Bernardas Toluba 14.00–18.00, 11 a.</p> <p>14.05–14.15 Dovilė Adamonytė (VU KHF) Vartotojų impulsyvaus pirkimo ypatumai. 14.20–14.30 Simona Bakutytė (VU KHF) Value-based marketing: assessing shareholders' value. 14.35–14.45 Vita Butkutė (VU KHF) The influencers of buyers' behaviour and purchasing decisions. 14.50–15.00 Kristina Benesevičienė (VU KHF) E-consumers' behaviour: differences with offline consumers. 15.05–15.15 Laura Gajauskaitė, Aurelija Ganauskaitė (VDU) Jutiminio marketingo samprata ir esmė. 15.20–15.30 Agnė Naureckienė (VU KHF) Importance of branding during economic downturn.</p>	<p>Pirmininkauja: Lina Verbauskienė, Ingrida Daugėlaitė 14.00–18.00, M. Biržiškos a.</p> <p>14.05–14.15 Neringa Juškaitė (VU KHF) Segmenting sports tourism market. 14.20–14.30 Raimonda Luožytė (VU KHF) Žiniomis grįsto marketingo taikymas leidyboje. 14.35–14.45 Neringa Radžiuvienė (VU KHF) Viešųjų ryšių kampanija universitete: traukimo-sūlimo strategijų įvertinimas. 14.50–15.00 Vilija Surblytė (VU KHF) Sūpraus prekės ženklo įvaizdžio kūrimas. 15.05–15.15 Dovilė Atutytė, Marina Basangova, Daina Laurinaitytė, Neringa Ramoškaitė (VU KHF) Socialinės atsakomybės nauda Lietuvos įmonėms. 15.20–15.30 Edita Korsakienė (VU KHF) Motyvavimo priemonių vertinimas Lietuvos bankininkysės sektoriuje.</p>
<p>15.30–16.00 KAVOS PERTRAUKA (prie J. Jablonskio a.)</p>	<p>15.30–16.00 KAVOS PERTRAUKA (prie J. Jablonskio a.)</p>
<p>16.00–16.10 Sandra Martišiūtė, Gabrielė Vilytė (VU KHF) Satisfaction Factor in Customer Loyalty Development: aspect of brand. 16.15–16.25 Jolanta Pilybaitytė (VU KHF) Asmenybės prekės ženklo formavimas. 16.30–16.40 Indrė Žabalčiūnaitė (VU KHF) Virusinio marketingo galimybės didinant prekės ženklo vertę. 16.45–16.55 Iliana Bartkevičiūtė (VU KHF) Travel decision-making: information search and processing. 17.00–17.10 Inga Bajoraitė (VU KHF) Organizacijos kaip prekės ženklo įvaizdžio kūrimas. 17.15–17.25 Renata Dubnikovienė (VU KHF) Prekės ženklo kūrimo internete modeliavimas. 17.25–17.35 Vaidotas Paukštė (VDU) The effect of metaphor on brand perception. 17.35–17.45 Milda Jociūtė (VU KHF) Reklamos naudojimas politikoje ir jos įtaka rinkėjams.</p>	<p>16.00–16.10 Kristina Petruskevičiūtė, Rosita Basevičienė (VU KHF) Naujos vakcinos įdiegimas į rinką-poreikis ar būtinybė. 16.15–16.25 Ieva Sviklaitė (VU KHF) Socialinės reklamos raiška Lietuvos rinkoje. 16.30–16.40 Indrė Vanagaitė (VU KHF) Genetiškai modifikuoti produktai Lietuvos rinkoje. 16.45 - 16.55 Ieva Vilkelytė (VU KHF) Marketingo iššūkiai ekologiniame gyvenime. 17.00–17.10 Ingrida Daugėlaitė (VU KHF) Verslo partnerystės vystymas vidaus marketingo pagrindu: UAB „Bioprojektas“ pavyzdys. 17.15–17.25 Monika Lukašenkinaitė (VU KHF) Strateginio marketingo planavimo vertinimas Kauno sveikatingumo centruose. 17.30–17.40 Aušra Nedzinskienė (VU KHF) Sėkmingo miesto prekės ženklo kūrimo pralaidos.</p>
<p>17.45–18.00 Uždarymo ceremonija. Geriausių pranešimų apdovanojimas (11 a.)</p>	<p>17.45–18.00 Uždarymo ceremonija. Geriausių pranešimų apdovanojimas (11 a.)</p>

VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS

PROGRAMA

ŪKIO PLĖTRA: TEORIJA IR PRAKTIKA

6-oji MOKSLINĖ KONFERENCIJA,
skirta Vilniaus universiteto
Kauno humanitarinio fakulteto
45-erių metų jubiliejui paminėti

2009 m. gruodžio 4 d.
KAUNAS, LIETUVA

12.00–13.00 REGISTRACIJA (prie J. Jablonskio a.)
13.00–13.40 PLENARINIS POSĖDIS (11 a.)

Pranešėjai:

Prof. dr. Rasa Kanapickienė (VU KHF, Lietuva)
Sveikimo kalba

Prof. dr. Dainora Grundey (VU KHF, Lietuva)

Ekonominės krizės semiotika: simbolių interpretacija mokslinių knygų viršeliuose

17.45–18.00 Uždarymo ceremonija. Geriausių pranešimų apdovanojimas. (11 a.)

A SEKCIJA. Ekonomikos aktualijos ir perspektyvos

Pirminkininkai: Ilona Kiaušienė, Miglė Sarvutytė
14.00–18.00, J. Jablonskio a.

14.00–14.10 Živilė Ardaravičiūtė (VU KHF) Socialinės atsakomybės standartas SA 8000.

14.10–14.20 Paulius Boveinis (VU KHF) Saulės energijos panaudojimo Lietuvoje problemos.

14.20–14.30 Vaida Bulkevičiūtė (VU KHF) Lisabonos strategija: inovacijos, užsienio investicijos ir rinkos plėtra.

14.30–14.40 Vaidotas Paukštė (VDU) The effect of FDI to sustainable development in developing countries.

14.40–14.50 Rolanda Redikienė (KTU) Protekcionizmo priemonių taikymo padariniai šalies ekonomikai reijos metu.

14.50–15.00 Miglė Sarvutytė (VU KHF) Darbo jėgos migracija lyčių aspektu: moterų migracija.

15.00–15.10 Indrė Sikšnelytė (VU KHF) Elektros energijos rinkos atvėrimo teorinis pagrindimas.

15.10–15.20 Rytis Jankauskas (VU KHF) Lietuvos pramonės vystymosi poveikis aplinkai

15.20 - 15.30 Mingailė Kalnietė (VU KHF) Lietuvos aktyvaus poilsio instruktorių veiklos raiška, panaudojant ES šalių patirtį.

15.30–16.00 KAVOS PERTRAUKA (prie J. Jablonskio a.)

16.00–16.10 Ilona Kiaušienė (VU KHF) Moterų skurdo problemos Lietuvoje.

16.20–16.30 Almantas Klupšaitė (VU KHF) Būsto kreditų rinkos ypatybės Baltijos šalyse.

16.40–16.50 Birutė Kulvelytė (VDU) Mokslo ir technologijų įtaka Lietuvos konkurencingumui.

17.00–17.10 Rasa Stasiulaitytė (VU KHF) ES prekyba šiluminio efekta sukkeliančių dujų emisijomis Lietuvoje.

17.20–17.30 Jurgita Plymnikaitė (KTU) Subjektyvios gyvenimo kokybės ir socialinės-ekonominės gerovės santykis: teoriniai aspektai.

17.45–18.00 Uždarymo ceremonija
Geriausių pranešimų apdovanojimas (11 a.)

B SEKCIJA. Finansiniai sprendimai verslo aplinkoje

Pirminkininkai: Živilė Grundienė, Darius Glišaibčas
14.00–18.00, Mokslo darbuotojų skatykla

14.00–14.10 Reda Jasūnaitė (VU KHF) Produkcijos savikamos kauliavimas gamybinėse įmonėse.

14.10–14.20 Lina Matusėvičienė (VU KHF) Reikalavimai balanso sudarymui ir ataskaitos tobulinimo galimybės.

14.20–14.30 Asta Mockevičiūtė (VU KHF) Pelno valdymo prielaidos ir tyrimo metodai.

14.30–14.40 Eglidija Karpavičienė (VU KHF) Įmonės vertė lemiantys veiksniai.

14.40–14.50 Simona Stokutė (VU KHF) Apmokėtinamojo pelno apskaičiavimo ypatumai.

14.50–15.00 Ema Vašnoraitė, Irma Gudėlevičiūtė, Karolis Zaveckas (VU KHF) Teoriniai pirktųjų skolų valdymo sprendimai.

15.00–15.10 Živilė Treigytė (VU KHF) Klientų rizikingumo vertinimas.

15.10–15.20 Giedrė Lazauskienė (VU KHF) Grynosios galimo realizavimo vertės nustatymo problemos.

15.20–15.30 Inga Mockutė (VU KHF) Tiesioginių užsienio investicijų palyginamoji analizė Baltijos šalyse.

15.30–16.00 KAVOS PERTRAUKA
(prie J. Jablonskio a.)

16.00–16.10 Paulius Paškevičius (VU KHF) Didžiųjų pasaulio akcijų rinkų įtaka Baltijos šalių vertybinių popierių rinkos indeksams.

16.20–16.30 Evaldas Račickas (KTU) Pasaulinė finansų krizė ir jos poveikis Lietuvos ekonomikai.

16.40–16.50 Mantas Valukonis (VU KHF) Portfelio sudaryto š ETF fondų pelningumo ir rizikos vertinimas.

17.00–17.10 Greta Vetrakaitė (VU KHF) JAV ir ES apskaitos harmonizacijos įvertinimas

17.20–17.40 Rūta Martinkutė (VU KHF) Turto apibrėžimo įtaka turto pripažinimui finansinėje apskaitoje.

17.45–18.00 Uždarymo ceremonija
Geriausių pranešimų apdovanojimas (11 a.)

C SEKCIJA. Vadybos aktualijos ir perspektyvos

Pirminkininkai: Donatas Pilnikus, Renaldas Tatoris
14.00–18.00, 10 a.

14.05–14.15 Rasa Katilienė (VDU) Autentiškos lyderystės teoriniai aspektai.

14.20–14.30 Mantas Normantas, Lina Normantienė (VDU) Lankštiesios organizacijos kūrimas remiantis lyderio ontopsichologiniu modeliu.

14.40–14.50 Vilius Druška, Svajūnė Monstvilaitė, Kamilė Volobujeva (Kauno „Purienų“ vfd. m-klā) Lietuvos „Junior Achievement“ organizacija, ugdati moksleivių ir studentų verslumą.

15.00–15.10 Lina Plymnikaitė (VU KHF) Karjeros valdymo įtaka darbuotojų lojalumui.

15.10–15.20 Mindaugas Urbas (VU KHF) Santykių su klientais kūrimo, vystymo ir valdymo optimizavimo programine įranga.

15.30–16.00 KAVOS PERTRAUKA
(prie J. Jablonskio a.)

16.00–16.10 Roberta Šiekaitytė (VU KHF), Lina Žalpytė (VDU) Deklaruojamų personalo valdymo politikų palyginamoji analizė.

16.20–16.30 Diana Urbonaitė (VU KHF) Jaunimo integracijos ir adaptacijos proceso analizė Kauno turizmo organizacijose.

16.40 -16.50 Raimonda Zakaravičiūtė (VU KHF) Kūrybinių darbuotojų motyvavimo ypatybės: Lietuvos leidybos įmonės atvejis.

17.00–17.10 Kristina Okuneva (VU KHF) Vadovo kompetencijos ugdymo modelio kūrimas ir taikymas organizacijose.

17.10-17.20 Mindaugas Kaselis (VDU) Veiklos valdymo sistemos Lietuvos respublikos viešajame sektoriuje

17.45–18.00 Uždarymo ceremonija.
Geriausių pranešimų apdovanojimas (11 a.)

